JAVIER

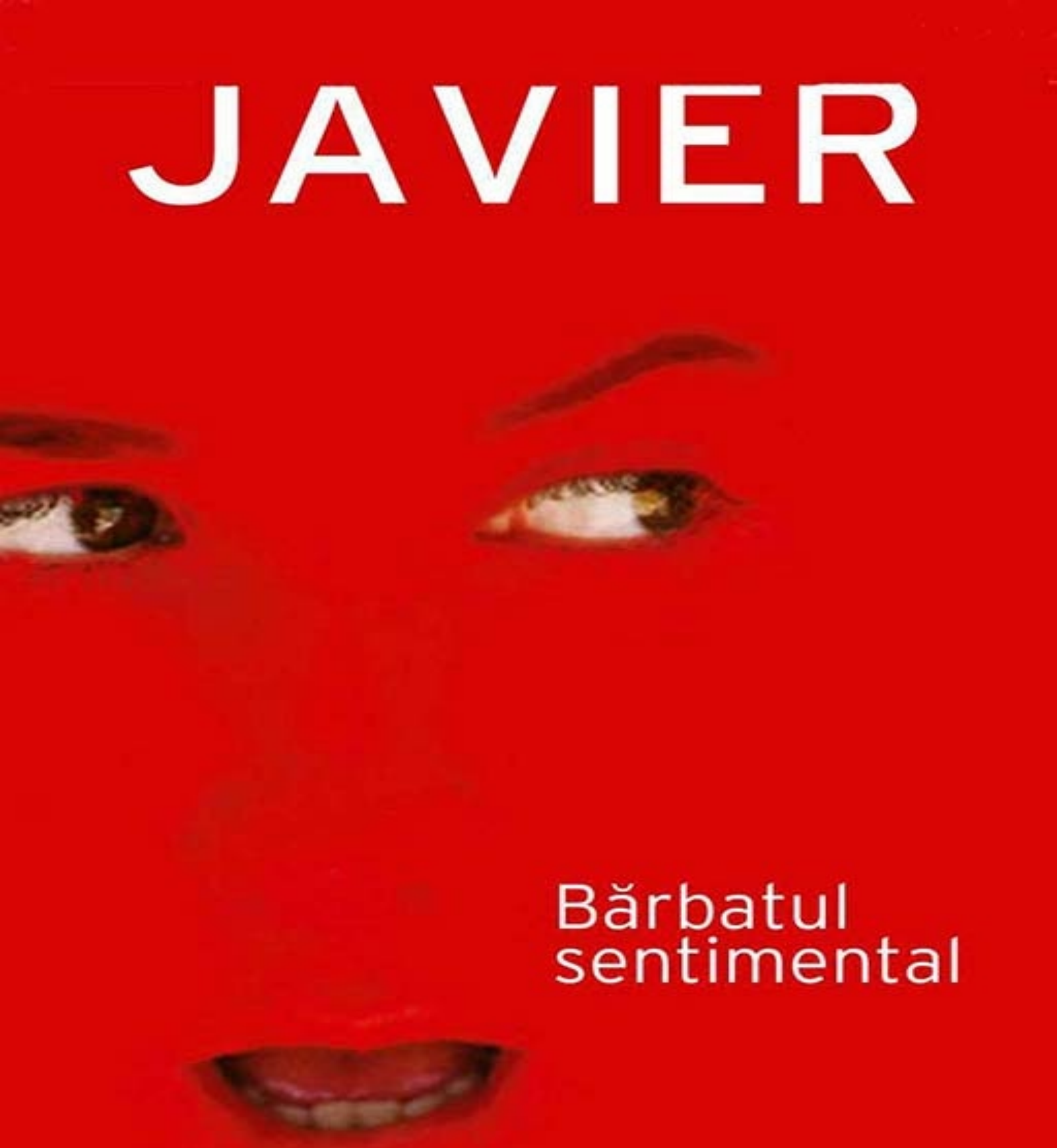

Bărbatul sentimental

UNIVERS

Marias

Javier Marías

Bărbatul sentimental

Traducere din limba spaniolă și note de
Lavinia Similaru

UNIVERS
2009

Publicarea acestei cărți a fost subvenționată
de Direcția Generală a Cărții, a Arhivelor și a
Bibliotecilor Ministerului Culturii din Spania.

JAVIER MARÍAS

EL HOMBRE SENTIMENTAL

© 1986 by Javier Marias

© Editura UNIVERS , pentru prezenta traducere

EDITURA UNIVERS

Str. Suvenir, nr. 4, ap. 3, et. 1

sector 2, cod 020741, București

tel/fax 021.31.53.308

comenzi: office@edituraunivers.ro

www.edituraunivers.ro

Redactor: Diana Crupenschi

Coperta: Faber Studio

Tehnoredactor: Constantin Niță

ISBN ePUB: 978-606-8543-61-1

ISBN Print: 978-1-60257-172-3

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

PROLOG

Un cunoscut cântăreț de operă din Madrid și un puternic bancher belgian iubesc aceeași femeie, în accepțiunea cea mai apropiată de etimologia verbului[1]: amândoi pretind să o posede, să o domine, să se bucure de persoana ei atrăgătoare, despre care știu foarte puține sau, altfel spus, în privința căreia nu își pun prea multe întrebări. Femeia aceasta este o invenție a privirii masculine, nu există decât ca simulacru al bărbatului care o dorește. Primul este amantul imaginativ care o seduce cu farmecul profesiei sale; al doilea este soțul eficient care o menține lângă el cu un șantaj familial. Care dintre ei este oare bărbatul sentimental la care face aluzie titlul romanului? Artistul a cărui profesie constă în a exprima o formă subtilă de frumusețe? Bancherul care se ocupă cu succes de una dintre ramurile cele mai prestigioase ale afacerilor? Istorisirea acestui triunghi amoros se datorează cântărețului, care abordează din punctul său de vedere lumea cunoscută de el prin experiență.

Opera, dintre spectacolele culturii occidentale, este genul care are cea mai mare nevoie de convenții, dat fiind că o artă inefabilă prin definiție ca muzica se întâlnește cu arta cuvântului, care simulează viața în direct. Este vorba despre o reajustare a reprezentațiilor unde elementul dominant al muzicii recurge la o dramaturgie esențială, adesea stereotipă, ale cărei izvoare sunt în general literatura, mitologia, Biblia, ori un prezent redus la clișeu. Lucru care de obicei nu contează prea mult, dat fiind că notele sunt cele menite să comunice cu propriul lor limbaj nuanțele unei povești ce se adresează emoțiilor. Un cântăreț

de operă trebuie atunci să combine virtuțile muzicale cu talentul teatral, autenticitatea *propriei sale voci puternice* cu neverosimilitudinea rolurilor obișnuite. Din rol în rol, această competență paradoxală sfârșește prin a-i oferi povestitorului modele de comportament ce funcționează dincolo de scenă. Nu doar recunoaște că „din pricina machiajului își pierde clarviziunea" și că „îi este greu să vorbească fără libret", ci se face cunoscut doar cu numele de Leul de la Napoli, identitate legată de faima sa de voce care cântă. Dar aici această mască, al cărui chip rămâne ascuns, se exprimă doar ca voce care povestește și, mai mult decât atât, povestește în scris. Materialul nu îi mai este constituit decât din cuvinte redactate cu stiloul pe hârtie, urme descărnate ale unei experiențe trăite deja, fiind scriitura artificiul ce fixează în mod stabil amintirea lucrurilor ce nu merită să fie uitate. Semne sau litere, de asemenea foarte convenționale, păstrând astfel dimensiunea fantasmagorică a vieții numite trecut, mereu atât de variabile, după abordarea celui ce se pregătește să o povestească.

Orice privire retrospectivă obiectivă nu este decât efectul unei anumite construcții a discursului, nu se mai lasă nimeni înșelat în această privință. Dar povestitorul din *Bărbatul sentimental* nu se limitează să ofere o versiune subiectivă a poveștii sale de dragoste cu Natalia Manur, pe care o identifică întotdeauna cu numele de familie al soțului, ca și cum ar fi marca de neșters a primului stăpân; îi adaugă cu bună știință un element arbitrar pe care nici el însuși nu-l poate controla, dat fiind că relatează nu atât experiența trăită, ci ceea ce continua să viseze în legătură cu ea. Să viseze relația amoroasă este tot ce îi rămâne cântărețului când melancolica, tăcuta și enigmatica Natalia îl părăsește. Astfel, această pasiune trecută nu decade câtă vreme continuă să-i fie materia visurilor. Cum se afirmă de la începutul romanului,

a visa neîncetat povestea aceea și a o reprezenta în scris înseamnă, pentru cântăreț, a se instala în „acea formă de durată – acel loc al veșniciei mele – care m-a ales”.

Iată tema predilectă a lui Javier Marías: rănile timpului la omul ce se știe muritor și caută modul (literar) de a le îndura. În cazul acesta leacul nu vine din dragoste, stare trecătoare, ci din nedeslușita reînnoire prin activitatea onirică: iluzoriu, este limpede; dar străin de ireversibila succesiune a faptelor, de acceptarea evidențelor. Autonome cu privire la categoriile raționale ale spațiului și timpului, visele compensează lipsurile voinței, copleșesc nesațul dorinței. În vise ceea ce a fost poate fi din nou. Firește, în felul său, prin camuflări ce alterează, deplasează și înlocuiesc datele verificabile. Întâlnirea întemeietoare are loc *aparent* într-un tren spre Madrid: cântărețul contemplă pe îndelete doi bărbați și o femeie, așezați în fața lui. A doua întâlnire semnificativă are loc *aparent* în barul hotelului madrilen unde se cazează cu toții: cântărețul îl cunoaște pe Dato, unul dintre bărbații din tren, însoțitorul oficial al doamnei Manur, căreia îi ține de urât din ordinul tracasatului ei soț. Dragostea adulteră izbucnește *aparent* în timpul repetițiilor lui *Otello* de Verdi, când cele trei personaje devin nedespărțite: Natalia și Dato sunt prezenți la toate interpretările Leului de la Napoli, în rolul lui Cassio cel demn de încredere, un rol opus celui ce seduce o femeie căsătorită, pe care îl joacă în viața reală, în afara teatrului.

Sentimentele sunt întotdeauna originare, mai ales în domeniul amoros. Fără puncte de referință prealabile, cântărețul fascinat de Natalia Manur recurge la repertoriul fictiv al operei, șovăind între devastatorul Otello și nefericita Liù, un personaj din *Turandot* de Puccini. Nu se poate desluși limpede dacă prin calitatea pasiunii sale se apropie mai degrabă de maurul din Veneția care din

dragoste ucide sau de sclava chineză care din dragoste se lasă ucisă. Toate sunt posibilități, dat fiind că povestitorul pretinde să relateze în același timp „ce s-a întâmplat în vis și visul despre ce s-a întâmplat”, în scopul de a nu marca granițele realității, de a nu afla ceea ce îl doare prea mult. Este adevărat că a izbutit ca Natalia să-l părăsească pe Manur, dar este la fel de adevărat că nu a izbutit ca ea să rămână cu el. În vreme ce își amintește ce a visat în noaptea anterioară și zăbovește scriind istorisirea, cântărețul știe că lipsesc două valize ale femeii. Lipsesc, de asemenea, multe dintre rochiile ei. Și lipsesc mai ales veștile. Femeia a dispărut fără să spună nimic și concluzia este la vedere. Cu toate acestea, bărbatul părăsit alege să nege lucrul de care se teme și să se agațe de visele sale mai presus de întrebări, întrucât „în ele se poate întâmpla orice, chiar și faptul că Natalia Manur nu a existat”.

Trăirea acestei iubiri care a durat patru ani abia este pomenită în roman. Relatarea cântărețului menționează ruptura cu Natalia și, în continuare, situațiile care precedă scurta scenă erotică de la întâlnirea inaugurală. Sunt racursiuri fragmentare ale trecutului său. Scene din viața cu Berta, iubita sa anterioară; anecdote din lumea operei; întâlnirea fugară cu o prostituată; înfruntarea cu Manur, rivalul pe care povestitorul dorea să-l anihileze și care în schimb îl contaminează cu o virtute sentimentală necunoscută de el: „Manur, cu neașteptatul său exemplu, m-a învățat să perseverez: Manur persevera în dragostea lui”.

Din această metamorfoză șocantă izvorăște dublul ce va hrăni mai departe visele povestitorului, a cărui relatare se încheie cu memorabila scenă imaginară în care se compară cu celălalt. Natalia, femeia fatală, i-a părăsit pe amândoi și faptul acesta îi apropie pe cei doi bărbați, pune în mișcare un neprevăzut proces de identificare. Granița dintre adevăr și ficțiune

continuă să fie începțoșată până la sfârșit, dat fiind că este vorba de un trecut supus dublului filtru al viselor și al scriiturii. În penumbra evocată, mâna lui Manur ține un pistol. În penumbra reală, mâna povestitorului ține un condei. Astfel, fiecare dintre cei doi părăsiți înfruntă pierderea aceleiași iubite. Dar, fiind familiarizat cu viața de vicar impusă de artă, Leul de la Napoli dispune de mijloace salvatoare. În loc să treacă la acțiune, visează, își amintește, scrie. Inventează un public fantasmagoric de cititori si le adresează propria-i durere în formă de relatare sau urmă. Și între timp creează distanțe.

ELIDE PITTARELLO

1 În spaniolă, *querer* – 1. a vrea, a dori, 2. a iubi.

BĂRBATUL SENTIMENTAL

I think myself into love,
and I dream myself out of it.
HAZLITT

„Nu știu dacă să vă povestesc visele mele. Sunt vise vechi, demodate, mai demne de un adolescent decât de un cetățean. Sunt încâlcite si în același timp precise, cam domoale, deși de un colorit extraordinar, ca acelea pe care le-ar putea avea un suflet romanțios dar în fond simplu, un suflet foarte ordonat. Sunt vise care sfârșesc prin a te istovi puțin, întrucât cel ce le visează se deșteaptă întotdeauna înainte de deznodământ, ca și cum impulsul oniric ar seca prin reprezentarea amănuntelor și s-ar lipsi de rezultat, ca și cum activitatea de a visa ar fi singura încă ideală și fără obiectiv. Astfel că nu cunosc sfârșitul viselor mele și poate că este nepoliticos să le povestesc fără a fi în stare să ofer o concluzie sau o învățătură. Dar mie mi se par imaginative și foarte intense. Singurul lucru pe care îl pot adăuga în apărarea mea este că scriu din felul acela de durată – locul veșniciei mele – care m-a ales.

Totuși, ceea ce am visat azi-dimineață, după ce se făcuse ziuă, este ceva ce s-a întâmplat cu adevărat și mi s-a întâmplat mie când eram puțin mai tânăr, sau mai puțin bătrân decât acum, cu toate că încă nu s-a terminat.

În urmă cu patru ani am călătorit, din motive de serviciu si chiar înainte de a-mi înfrânge miraculos teama de avion (sunt cântăreț), adesea cu trenul, într-o perioadă destul de scurtă, în total vreo șase săptămâni. Aceste mici deplasări neîncetate m-au dus în partea occidentală a continentului nostru și în penultima din serie (de la Edimburg la Londra, de la Londra la Paris și de la Paris la Madrid, într-o zi și o noapte) am văzut pentru prima oară chipurile visate azi-dimineață, aceleași care mi-au ocupat o parte din imaginație, mare parte din

amintiri și viața întreagă (respectiv) de atunci și până astăzi, adică patru ani.

Adevărul este că am zăbovit înainte de a le privi, ca și cum aș fi avut o presimțire, ori eu, fără să știu, aș fi vrut să întârzii riscul și fericirea pe care avea să le presupună contemplarea (însă mă tem că ideea aceasta aparține mai degrabă visului decât realității de atunci). Citeam un volum de memorii bombastice ale unui scriitor austriac, dar la un moment dat, întrucât mă enerva la culme (iar azi-dimineață m-a scos din sărite), l-am închis și, în ciuda obiceiului meu când călătoresc cu trenul și nu stau de vorbă, nu citesc, nu-mi recapitulez repertoriul și nici nu-mi rememorez eșecuri sau succese, nu am privit „direct" peisajul, ci pe tovarășii de compartiment. Femeia dormea, bărbații erau treji.

Primul bărbat admira peisajul, așezat chiar în fața mea, cu capul voluminos acoperit de fire albe și creț întors către dreapta lui și cu o mână surprinzător de mică – încât nu părea să poată aparține nici unui corp cu adevărat uman – mângâindu-și domol obrazul. Nu-i puteam vedea trăsăturile decât din profil, dar având în vedere ambiguitatea esențială a vârstei sale – una dintre acele înfățișări feerice care lasă impresia că îndură mai mult decât ar trebui presiunile timpului, ca și cum amenințarea unei morți apropiate și nădejdea de a rămâne fixate pentru totdeauna într-o imagine de nestrămutat le-ar fi despăgubit de efort – , părea mai bătrân din pricina abundentei vegetații brumării care-l încorona și a celor două fisuri – incizii lemnoase pe o piele netedă –, aflate pe cele două laturi ale unei guri șterse și în principiu inexpresive, ducându-te, totuși, cu gândul la o personalitate înclinată să surâdă veacuri întregi, când s-ar fi cuvenit și când nu. În acel moment al anilor săi nelămuriți se ghicea blajin și se vedea mărunt și înstărit, cu niște pantaloni eleganți, dar cam purtați și cam scurți – cu fluierele picioarelor

aproape descoperite – și o haină țipătoare, în a cărei stofă se amestecau prea multe culori. Un bărbat care a devenit bogat cu întârziere, am cumpănit; poate proprietar al unei firme medii, independent, dar sârguincios. Lipsindu-mi privirea, pe care o îndrepta în afară, nu aș fi putut spune dacă era un individ vesel sau sumbru (cu toate că era foarte parfumat, trădând o vanitate veștejită, dar încă neînfrântă. În orice caz, se uita cu o atenție extraordinară, s-ar fi putut spune cu locvacitate, ca și cum ar fi asistat la realizarea instantanee a unui desen, ori ceea ce s-ar fi oferit contemplării sale ar fi fost apă sau foc, de la care anevoie ne luăm câteodată ochii. Dar peisajul nu este niciodată dramatic, ca realizarea unui desen, ca apa mișcătoare ori focul șovăitor și din motivul acesta îi relaxează pe cei istoviți și îi plictisește pe cei neobosiți. Eu, în ciuda înfățișării mele robuste și a unei sănătăți de care nu mă pot plânge, ținând cont că meseria mi-o cere de fier, obosesc destul de repede și de aceea am optat să privesc la rândul meu peisajul „indirect” și prin intermediul ochilor invizibili ai bărbatului cu mâini mici, cu pantaloni eleganți și haină țipătoare. Dar se lăsa noaptea și nu am văzut mai nimic – doar basoreliefuri – iar atunci m-am gândit că poate bărbatul se privește pe sine însuși în geam. Eu, cel puțin, după câteva minute, când lumina a fost în sfârșit doborâtă suav îndărătul sclipirilor ezitante ale unui crepuscul aflat încă la miazănoapte, l-am văzut dublat, dedublat, repetat, aproape cu o claritate identică în sticla ferestrei ca în realitate. Nu încăpea îndoială, am hotărât, bărbatul își scruta trăsăturile, se privea pe sine însuși.

Al doilea bărbat, așezat în diagonală față de mine, se uita țintă înainte. Era unul dintre acele capete a căror simplă contemplare dă fiori sufletelor ce au de parcurs un drum nedefrișat, sau, ca să spun altfel, celor ce depind încă de sudoarea frunții. Chelia care trebuie să-i fi fost prematură nu

izbutise să-i zdruncine satisfacția și nici tăria setei sale de dominare, temperând cu atât mai puțin – nici măcar nu încețoșase – expresia tăioasă a unor ochi obișnuiți să observe rapid lumea, obișnuiți să fie răsfățați de lume, de culoarea coniacului. Propria-i nesiguranță își permisese să plătească doar tributul unei mustăți îngrijite și negre, disimulându-i trăsăturile plebee și estompându-i puțin grăsimea incipientă – care în ochi supuși de el putea încă să treacă drept recentă – a capului, gâtului și cutiei toracice tinzând spre convexitate. Bărbatul acela era vreun potentat, vreun ambițios, vreun om politic sau exploatator, iar veșmintele, mai ales haina lucioasă și acul de la cravată, păreau să-i provină de dincolo de ocean, ori mai degrabă dintr-o cochetă îngăduință europeană față de stilul considerat elegant în America. Pesemne că era cu zece ani mai în vârstă decât mine, dar o venă palpitând ivită îndată ce buzele sale proeminente încercau să schițeze un surâs – cum face cineva când își încrucișează sau își descrucișează picioarele, atâta tot – m-a făcut să mă gândesc că un ins atât de atotputernic adăpostea în propria-i personalitate un element copilăresc, iar acesta, alături de fizicul său impunător, îi făcea pe cei ce l-ar fi băgat de seamă să șovăie între batjocură și groază, cu o urmă de milă irațională. Poate era singurul lucru care îi lipsea în viață: ca dorințele să-i fie înțelese și îndeplinite fără a fi nevoie să și le exprime. Chiar dacă era convins că și le va duce la îndeplinire, poate că tot era silit să recurgă uneori la șiretlicuri, amenințări, blesteme, leșinuri. Dar pesemne că numai ca să se distreze, doar ca să-și pună la încercare calitățile de histrion și să nu-și piardă îndemânarea. Poate că pentru a subjuga și mai bine, căci știu că nu există obediență mai eficientă și mai durabilă decât cea construită pe prefăcătorie, ori și mai mult, pe ceea ce niciodată nu a existat. Bărbatul acesta, pe care în visul meu

l-am judecat de la început pe cât de laș, pe atât de cutezător, nu m-a privit – cum nu a făcut-o nici celălalt – nici o singură dată, ori cel puțin nu în vreme ce am putut să-mi dau seama, adică în timp ce eu mă uitam la el. Bărbatul acesta despre care acum știu prea multe privea, cum spuneam, impasibil drept în fața lui, ca și cum pe locul gol pe care nu încape îndoială că nu îl vedea ar fi fost scrisă în detaliu istorisirea unui viitor cunoscut de el și s-ar fi limitat să-l verifice.

În vreme ce tipul exploatator lăsa să i se vadă chipul întreg, iar individul feeric doar profilul, femeia așezată între ei, cu care bărbații poate călătoreau sau poate nu, nu avea deocamdată nici un fel de trăsături. Își ținea capul ridicat, dar părul șaten și lins adus peste față dinadins, pesemne ca să-și protejeze de lumină ușorul somn feroviar, ori ca să nu ofere gratuit imaginea de intimitate și abandon ignorată de ea însăși, imaginea ei dormind și fără viață. Picioarele îi erau încrucișate, iar cizmele de iarnă cu toc foarte mic lăsau să i se vadă doar partea superioară a pulpei, prelungită într-un genunchi unde se intensifica strălucirea ciorapilor, ca să se sfârșească în marginile unei fuste negre ce mi s-a părut de piele. Toată figura, cu fața tăinuită, dădea o senzație de impecabil, de fixitate, de desăvârșire și de armonie, ca și cum la ea nu ar mai fi fost cu putință schimbări, îmbunătățiri sau negări – ca și cum zilele încheiate deja, ca legendele, ca liturghia religiilor categorice, ca tablourile din alte veacuri, pe care nimeni nu ar îndrăzni să le atingă. Mâinile, sprijinite în poală, se odihneau la rândul lor una peste cealaltă, dreapta cu palma deschisă, stânga – lăsată să cadă perpendicular – cu pumnul pe jumătate închis. Dar degetul mare al acestei mâini – degete lungi, cam noduroase, ca ale celor ce sunt înainte de vreme ispitiți să-și ia rămas bun de la tinerețe – se mișca domol din când în când, cum sunt câteodată mișcările involuntare și spasmodice ale celor ce

dorm fără să vrea. Purta un anacronic colier de perle; o stolă roșie în jurul gâtului; avea un inel dublu de argint pe degetul mijlociu. Părul, pe care și-l aranjase cu siguranță în felul acela cu un singur gest al capului exersat de multe ori, nu dădea voie nici măcar să se imagineze ansamblul trăsăturilor plecând de la o singură caracteristică vizibilă, atât de dens cădea, ca un văl opac. De aceea i-am contemplat pe îndelete mâinile. Pe lângă mișcarea degetului mare, mi-a mai atras ceva atenția: nu neapărat unghiile – robuste, alburii, îngrijite – ci mai degrabă pielea ce le înconjura, părând mușcată cu cruzime sau arsă, astfel încât cea a arătătoarelor – mai ales a degetelor arătătoare – s-ar fi putut spune că nu exista si părea improbabil să fi existat vreodată. Marginile unghiilor acelora suferiseră o gravă alterare cutanată, lăsându-le drept marcă o culoare vișinie și urâtă, tipică unei inflamații, dacă nu cumva era carne vie. M-am gândit că, în al doilea caz (căci nu izbuteam să disting prea bine), aceea era o lucrătură nu atât a incisivilor nevăzuți ai femeii adormite și ai fetiței care fusese, cât a timpului însuși, căci atrofia – despre aceasta părea să fie vorba – are nevoie nu numai de lipsa de folosire și de inactivitate, nu numai de voință de suprimare sistematică, ci și de cel mai temporar dintre lucrurile de pe pământ și care scoate, de asemenea, cel mai bine toate lucrurile din vremelnicia lor: obiceiul (ori fiica sa târzie, legea, anunțând totodată că vremea obiceiului este pe trecute și s-a sfârșit distracția). Începeam să divaghez asupra acestor chestiuni la care nu mă pricep și despre care, de fapt, nu știu nimic, când o puternică zdruncinătură laterală a trenului a făcut deodată ca părul șaten, luminos și lins să lase o clipă descoperit chipul pe care îl străjuia. Chipul nu s-a trezit și au fost puține secundele înainte ca totul să revină la locul lui, dar buzele mari strânse și încordate, pleoapele strânse, zbuciumate și

străbătute de vene minuscule înroșite (în ochii închiși nevăzuți), mi-au dat voie să observ că femeia era chinuită, cum să spun? Am văzut că era chinuită de reflecții melancolice.

— Nu vreau să mor ca un tâmpit, i-am spus îndată după aceea femeii într-o cameră de hotel strâmtă și întunecată, a cărei mizerie nu am fost atunci în stare să o bag de seamă, cu pereții goi și cuverturile cenușii, poate sumbre sau date pur și simplu la o parte, aruncate pe podeaua acoperită cu mocheta curată, dar înnegrită și pe care nu rămânea loc nici să mergi, cu două valize pe jumătate desfăcute ocupând spațiul pe unde s-ar fi putut păși până la baia atât de sărăcăcioasă și de albă, încât două periuțe de dinți – vișinie și verde – așezate într-un singur pahar al cărui celofan a dispărut fără să știm cine îl făcuse să dispară atrăgeau atenția așa cum atrage pumnalul mâna sau magnetul fierul, astfel că dacă una dintre cele două periuțe a lipsit în ultima noapte când am fost eu acolo, dușumeaua, dalele și plăcile de faianță au luat nuanța vișinie a periuței rămase, iar această culoare a sfârșit prin a împrumuta negrul trusei de toaletă pe care am lăsat-o pe etajera de sticlă pentru ca după plecare să se vadă o schimbare ori să fie doliu în baia atât de pustie și de albă, unde abia se putea ajunge printre valizele pe jumătate desfăcute, cu cuverturile date la o parte și aruncate pe jos, când i-am spus în camera de hotel puțin după aceea aceleiași femei: Eu nu vreau să mor ca un tâmpit și având în vedere că într-o bună zi va trebui oricum să mor, mai presus de orice doresc să am grijă în viață de singurul lucru care este sigur și iremediabil, dar vreau mai ales să mă îngrijesc de felul propriei mele morți, căci felul în care murim nu este atât de sigur și de iremediabil. De felul morții trebuie să avem grijă, și pentru aceasta trebuie să avem grijă de propria viață, căci aceasta va fi, fără să aibă nimic în ea însăși când va înceta și va fi înlocuită, singura care totuși va fi

în stare să ne dea de știre dacă în cele din urmă murim ca niște tâmpiți sau murim acceptabil. Tu ești viața mea, dragostea și viața mea de cunoaștere și pentru că ești viața mea nu doresc să am lângă mine pe altcineva în afară de tine când voi muri. Dar nu vreau să vii deodată la căpătâiul meu după ce afli că sunt pe moarte, nici să nu dai fuga la înmormântare ca să-ți iei rămas bun când eu nu te voi mai vedea, nici nu voi mai putea să-ți simt mirosul, nici să-ți sărut chipul și nici măcar să te îndupleci să-mi stai alături în ultimii ani pentru că vom fi supraviețuit amândoi vieților noastre respective și lamentabile ori despărțite, nu-mi este de ajuns. Vreau ca în ceasul morții să fie acolo încarnarea propriei mele vieți, care nu va fi decât ce mi-*a fost* cu adevărat viața și pentru ca tu să fii viața mea trebuie să-mi stai alături de asemenea de acum și până în momentul definitiv. Nu aș putea îndura ca în clipa aceea tu să nu fii decât amintire încâlcită, să aparții unei vremuri îndepărtate și nelămurite care este timpul nostru limpede de acum, căci nu urăsc nimic mai mult decât amintirea, vremea îndepărtată și încâlceala, am încercat mereu să le reduc și să le neg, să le îngrop pe măsură ce se formau, pe măsură ce fiecare prezent evaluat și preamărit înceta să mai fie prezent ca să devină trecut și era înfrânt treptat de nu știu cum să spun dacă nu o numesc propria-i și nerăbdătoarea-i posteritate sau nu, acum. De aceea nu trebuie să pleci acum, căci dacă pleci acum îmi vei răpi nu doar viața, dragostea și viața de cunoaștere, ci și felul morții alese.

Îmi aduc încă bine aminte cum mă asculta ea trântită pe patul din camera de hotel: era desculță, dar îmbrăcată încă, sprijinită pe coate și cu picioarele îndoite; fusta gri puțin ridicată, lăsând să i se vadă o parte din coapsă, părul șaten, luminos și lins dat pe partea contrară celei unde mă aflam eu; dulcea privire ironică și gravă atât de ațintită asupra buzelor mele fără astâmpăr care m-a făcut

să simt că eu nu eram decât buze și că buzele-mi erau singurele responsabile și autoare a ceea ce ieșea de pe ele.

— Și dacă aș muri eu mai întâi?

— Orice se poate întâmpla, am răspuns mai întâi. Dar cred că am făcut-o ca să disimulez sau să amân puțin (am făcut-o ca să câștig timp) singurul răspuns obișnuit și admisibil care a venit în continuare, cel așteptat de ea și așteptat în egală măsură de orice ființă umană care ar fi stat atunci, cum stătea ea, trântită pe patul acela: „Dar o dată cu tine voi muri și eu”. Dar o dată cu tine voi muri și eu, i-am spus aceleiași femei; și astfel, așa cum se întâmplă la operă, i-am repetat-o de câteva ori în visul de azi-dimineață.

Meseria mă silește să duc câteodată o viață foarte singuratică în marile capitale ale lumii, iar Madridul, orașul unde mi-am petrecut o bună parte din copilărie și din adolescență, nu a făcut excepție în urmă cu patru ani. Mai mult decât atât, după ce nu trecusem pe acolo multă vreme, orașul mi s-a părut solitar și trist cum am văzut puține în numeroasele mele călătorii în străinătate. Mai degrabă decât orașele englezești, care sunt cele mai rele de pe pământ, cele mai plăpânde și mai ostile; mai degrabă decât cele din Germania de Est, unde este atâta disciplină și atâta amortizare, încât dacă fluieri pe stradă produci efectul unui cataclism; mai degrabă decât cele elvețiene, care măcar sunt curate, liniștite și lasă loc imaginației prin simplul fapt de a nu spune nimic.

Madridul, în schimb, pare grăbit să spună totul, ca și cum ar fi conștient că singura sa posibilitate de a cuceri călătorul constă în confuzie și vehemență fără limite. Nu este, prin urmare, cu putință, nici o așteptare durabilă, nici o observație și nici o rezervă, iar prin aceasta nu lasă vizitatorului (ca să nu vorbim despre locuitorul în permanență osândit) cea mai mică speranță imaginativă sau imaginară că ar mai putea exista ceva – tăinuit, nu exprimat, omis sau doar contingent – în afară de ce i se oferă impudic îndată ce face câțiva pași pe străzile murdare și asfixiate. Madridul este rustic și popular, nu tăinuiește nici un mister și nu există nimic mai trist și mai solitar decât un oraș fără enigmă aparentă sau măcar o iluzie de enigmă, nimic mai descurajator, nimic mai apăsător pentru vizitator. Eu, în visul pe care l-am avut, la fel ca în urmă cu patru ani, eram un vizitator în oraș, în ciuda faptului că locuisem acolo sau în împrejurimi când

nu eram decât un copil depinzând în întregime de nașul meu, care m-a luat în grija lui și m-a mutat de la Barcelona după moartea mamei. (Eu am fost ani de zile ceea ce se numește o rudă săracă: am fost cu adevărat o rudă săracă și în perioada aceea am stat la Madrid. În schimb, deși acum patru ani încetasem de mult să mai fiu ruda săracă și îmi câștigam pâinea cu vârf și îndesat, atunci, din pricina absenței prelungite și a rarelor întâlniri cu binefăcătorul meu de când mă emancipasem, eram la fel de vizitator la Madrid cum fusesem la Veneția și la Edinburg cu câteva săptămâni în urmă.)

După cum am spus, prin toate aceste orașe mă purta și mă poartă încă meseria mea, una dintre cele mai triste și mai solitare care există, în ciuda a ceea ce majoritatea lumii – văzându-ne doar pe scenă, pe copertele discurilor, pe afișe sau la vreo gală televizată: adică, mereu machiați – crede despre noi. Adevărul este că în esență nu ne deosebim prea mult de comis-voiajori, cu excepția faptului că profesia aceasta din urmă este pe cale de dispariție, fără îndoială pentru că responsabilii din întreprinderi, fiind în general indivizi foarte pragmatici și foarte puțin umani, și-au dat seama că nimeni nu poate duce o viață atât de împrăștiată și de dură. Am aflat de câte un comis voiajor că a sfârșit la casa de nebuni, ori a omorât vreun posibil client, s-a sinucis într-un hotel de lux știind că excesele extravagante (piscina acoperită, sauna, *hard drinks,* dar mai ales curățătoria) vor fi decontate zadarnic dintr-un salariu postum pe care are grijă să-l depășească și pe care oricum, nu l-ar mai încasa nimeni. Măcar să moară cu costumul călcat.

Noi, cântăreții de operă, mergem întotdeauna la hoteluri de lux, iar excesele nu sunt extravagante și nici nu sunt excese, ci normă și chiar exigență, dar viața noastră în orașul unde mergem să lucrăm nu este prea diferită de cea a unui comis voiajor. În

fiecare hotel unde m-am cazat – în fiecare hotel unde prin urmare se afla un cântăreț – , era cel puțin un comis voiajor care, în timpul șederii mele, își tăia venele într-o cadă plină cu spumă, înjunghia fără milă un hamal, se dezbrăca iute în vestibul ori ridica în lift fustele soției vreunui membru al vreunui guvern, dădea foc unui covor sau distrugea cu extinctorul oglinzile din camera sa de lux. Și întotdeauna, înainte sau după izbucnirile sale, am găsit vreun mod de a mă identifica cu el din cauza unui amănunt, a unei trăsături, din pricina unui gest de istovire cronică surprins la comis-voiajor când ne-am întâlnit în ascensor în puterea nopții, cu cravata strâmbă și cu ochii blajini; pentru o privire împărtășită și oblică de răbdare sau de înfrângere; pentru felul de a ne aranja pe ascuns părul sau de a ne șterge fruntea cu o batistă; pentru felul nu prea original de a-și pune capăt zilelor. Câteodată m-am văzut cu comis-voiajorul sleit la barul hotelului, așezați fiecare pe câte un taburet, la doar câțiva metri de distanță, lăsând să se scurgă vreo oră moartă deja în zona pe care încercam să o cunoaștem numaidecât, îndată după ce ne instalam, ca să dispunem de un al treilea refugiu sau pretext (primul este camera, vestibulul al doilea) care să ne protejeze și să ne apere imediat ce vom ieși în afară, către orașul nou, necunoscut și neștiutor, unde totul ne ignoră și nu ne cere nimic. Totuși, în astfel de cazuri, dacă cumva comis-voiajorul a aflat ce sau cine sunt eu, nu m-a privit ca mine pe el, ca pe un egal sau un seamăn, ci cu invidie și cu dușmănie. Chiar și dacă nu a ajuns să știe: hainele îmi sunt de o calitate mai bună, încrederea în mine însumi mai vădită, mâna ținând paharul mai naturală, picioarele îmi sunt întotdeauna încrucișate și degajate, batista pe care mi-o trec peste frunte este curată și împăturită, putând fi colorată, în vreme ce a lui este șifonată, murdară și invariabil albă; fruntea îi este mai brăzdată. Diferența nu este marcată

neapărat de gradul de faimă (nul în cazul său) ori de conștiința respectabilității sociale acordate de exercitarea respectivelor noastre profesii, cât de obiceiul de a călca pe un anumit tip de teren: așa cum comis-voiajorul se află în hotelul de lux dintr-o disperare extremă și, prin urmare, nu se poate considera decât un intrus – o rudă săracă acceptată acolo în mod excepțional pentru că acolo i se va manifesta perturbarea sau i se va celebra moartea – , eu sunt un artist și un om de lume care, cu toate că este acolo din motive de serviciu, adică, dintr-o disperare latentă ce încă se clocește, nu-și poate vedea prezența în locul acela ca pe o transgresiune, nici ca pe un abuz de încredere, nici ca pe o provocare, ci ca pe o rutină; pentru mine, prezența mea acolo nu are, ca pentru el, o semnificație simbolică, nici caracterul unui ultimatum. Nu este câtuși de puțin un strigăt de ajutor, cum se întâmplă în cazul lui. Și nu prezice nimic. Nu înseamnă însă că uneori nu am crezut că văd în comis-voiajorul distrus sau pe cale de a se distruge o umbră sau o anticipare a ceea ce mă așteaptă. El este la sfârșitul unei vieți singuratice și triste, în vreme ce cântărețul de operă nu a ajuns încă la capătul vieții sale din simplul motiv că, spre deosebire de comis-voiajor, el nu este niciodată atât de sigur că viața aceasta a sa este cu adevărat singuratică și tristă. Din pricina machiajului îi lipsește clarviziunea.

Însă, fără a nega toate aceste diferențe, vreau să vă încredințez că viața în marile capitale este foarte asemănătoare pentru ambele bresle. Când noi, cântăreții de operă, ajungem într-un loc, suntem întâmpinați la hotel (deși nu întotdeauna și, firește, niciodată la aeroport și nici la gară) și suntem ospătați în prima seară de către organizatori (adică, de impresari, de partea angajatoare care *se preface* că ne-ar fi invitat). Aici se sfârșesc onorurile și amabilitățile, căci începând din dimineața următoare ne așteaptă o perioadă de

una, două sau chiar trei săptămâni când avem obligații stricte de îndeplinit și nu facem decât să repetăm, să mâncăm prost, să repetăm și să dormim, aproape fără să ne abatem din drumul ce ne duce de la hotel spre sala de repetiții, sau, după caz, de înregistrări. Ținând cont că impresarii cred întotdeauna că ne fac o favoare considerând că cel mai bine și cel mai comod pentru noi este ca aceste două locuri să fie cât mai apropiate, ruta noastră prin orașele vizitate rareori depășește câteva sute de metri (dacă nu cumva existența vreunui vechi prieten în localitatea respectivă ne face să deviem, ori ne propunem contrariul din nesupunere sau din curiozitate). Eu nu sunt prea obedient, constitui o excepție, dar am colegi pentru care un oraș imens de câteva milioane de locuitori se reduce la una sau două străzi pe unde nu merg decât pe jos. Când te duci undeva să lucrezi nu dorești să vizitezi; mai degrabă dimpotrivă, ceea ce încercăm noi, cântăreții de operă, este tocmai să nu ne dăm seama că suntem într-un loc diferit de cel anterior unde ne-am deplasat, ca să încercăm astfel să evităm schizofrenia geografică (și în cazul nostru, de asemenea, lingvistică) ce ne-ar putea conduce către același sfârșit dement, criminal sau sinucigaș ca al atâtor comiși voiajori. Spre norocul majorității cântăreților, un hotel de lux este întotdeauna destul de asemănător cu alt hotel de lux și o sală de înregistrări sau de repetiții suficient de asemănătoare cu altă sală de înregistrări sau de repetiții; iar cum, în cele din urmă publicul aclamă și aplaudă destul de asemănător cu alt public care face la fel, mulți colegi ajung să se convingă – uneori – că de fiecare dată când își lasă casa și călătoresc din motive de serviciu în altă țară sau în altă regiune, țara sau regiunea respectivă nu variază, sunt întotdeauna aceleași. Prin intermediul acestei ficțiuni încearcă să se obișnuiască cu ideea că nu sunt ființe prea anormale și nici itinerante, că nu sunt diferiți, de exemplu, de profesorii

universitari care locuiesc într-o capitală și predau în alt oraș de provincie grupându-și orele în două zile pe săptămână, nici de fotbaliști, care sunt plecați doar sâmbăta și duminica (iar cei internaționali, de asemenea, în câte o miercuri); și că sunt, în schimb, diferiți de conferențiarii profesioniști, de tenismeni, de jucătorii de golf, de toreadori în timpul sezonului și de comis-voiajori.

În timpul șederii în orașe încercăm, prin urmare – și chiar dacă nu am încerca nu ne-ar fi prea ușor să o evităm – să nu prea avem relații decât cu cei din breasla noastră: ceilalți interpreți din opera în care vom cânta, membrii corului (dacă există), figuranții și muzicienii din orchestră, lume destul de asemănătoare peste tot pentru ca nici ei să nu sublinieze faptul nefericit și tulburător că ne aflăm într-un loc care nu este câtuși de puțin același din urmă cu câteva zile și nici din urmă cu câteva săptămâni, luni sau ani. Dar problema, pentru a duce această iluzie până la ultimele consecințe, constă în faptul că, dacă ar fi cu adevărat același loc întotdeauna (cum pretindem să simulăm în fața conștiinței noastre), nu încape îndoială că în acest caz ne-am fi făcut prieteni acolo și ne-am simți ca într-o a doua casă; ori și mai mult, *am avea* acolo o a doua casă și nu ne-am caza la hotel. Dar nefiind așa, viața noastră, în ciuda tuturor eforturilor de imaginație și a tuturor comodităților, în ciuda banilor pe care îi câștigăm, a buchetelor de flori, a saluturilor, a ovațiilor și a apoteozelor, sfârșește prin a fi în esență ca a comis-voiajorilor – care sunt totuși pe cale de dispariție – , ori cel puțin atâta vreme cât durează una dintre tristele și singuraticele noastre treceri prin marile capitale ale lumii. Și ne petrecem viața străbătându-le.

Dar eu nu sunt ca majoritatea cântăreților. După lungile, nesatisfăcătoarele, adesea enervantele ședințe de repetiții, ceea ce detest cel mai mult este tocmai compania colegilor mei și a muzicienilor din orchestră (vioara întâi și dirijorul nu fac

excepție), nu doar pentru că a rămâne cu ei presupune în mare măsură o prelungire inconștientă a muncii, ci pentru că alături de ei, în realitate, nu se poate vorbi decât despre această muncă și despre lumea ce o înconjoară, adică despre muzică sau despre lumea muzicii, iar a vorbi despre muzică, după mine, nu are sens, ca să nu recunosc că mi s-a părut întotdeauna istovitor și arid, ori frustrant și prostesc. Se vorbește din punct de vedere tehnic și este o activitate istovitoare și aridă, sau se vorbește din punct de vedere sentimental, și este o trăncăneală frustrantă și prostească. Și adevărul este că, în afară de aceste subiecte, colegii mei nu sunt în stare decât de conversații de funcționari, pentru că au spirit de funcționari. Spre deosebire de majoritatea lor, mie îmi place să simt că mă aflu într-un loc nou și necunoscut; să intru în localurile publice ca să-mi fie limpede că acolo se vorbește o limbă pe care nu o înțeleg prea bine sau nu o înțeleg deloc; să mă uit cu atenție la hainele și la pălăriile (nu se mai văd aproape deloc) purtate de oameni pe stradă; să constat că magazinele sunt goale sau pline în orele de lucru la birou; să văd distribuirea știrilor în ziare; să contemplu clădirile civile ce nu se pot admira decât în acel loc de pe pământ; să observ tipurile de litere predominante în firmele magazinelor (să le citesc ca un sălbatic, chiar dacă nu pricep nimic); să scrutez chipurile în metro și în autobuzele unde mă urc în acest scop; să individualizez chipurile respective, să-mi închipui dacă aș putea sau nu să le întâlnesc în altă parte; să mă rătăcesc cu bună știință prin cartiere unde am învățat să mă descurc, cu harta în mână dacă este nevoie; să simt scurgerea inimitabilă a zilei lâncezind ziua în fiecare punct de pe glob, apoi clipa nedeslușită și variabilă când luminile se aprind; să calc unde pașii nu lasă urme, pe asfaltul luminos al dimineților sau pe pavimentul prăfuit și vechi luminat de un singur felinar la căderea serii;

să vizitez barurile pline de zvonuri cu neputință de lămurit, fericite în nimicnicia lor, care acoperă și sting totul; să mă amestec cu oamenii pe străzile albe meridionale sau pe bulevardele cenușii de miazănoapte în ceasul apusului, potrivit pentru plimbări sau pentru retragere în vederea scurtului armistițiu; să văd cum ies femeile aranjate la căderea serii sau poate noaptea, cum le așteaptă mașinile de mii de culori; să-mi închipui seratele ce le așteaptă; să-mi pierd timpul. Și în fiecare oraș unde merg mi-ar plăcea să cunosc lume, să le cunosc pe femeile acelea care urcă pesemne atât de dichisite în mașinile lor lăcuite impecabil ca să se ducă la operă și să-l audă cântând pe Leul de la Napoli: ca să vină să mă vadă.

Acum, când sunt destul de celebru pentru că din când în când apar la televizor pe toată planeta, izbutesc să cunosc în mod superficial câteva persoane oriunde mă duc; totuși, aproape întotdeauna admiratori ale căror îndoieli și banalitate mă plictisesc. Dar în urmă cu patru ani, când trebuia să mă mulțumesc cu rolul lui Spoletta, al lui Trabuco, al lui Dancaïro sau al lui Monostatos (rolul acesta este bun, dar detestam să mă deghizez în negru chel), îmi era cu neputință să am vreun fel de relație cu locuitorii orașelor, pe care mă limitam să-i privesc așa cum se privește în reclama unui ziar străin citit acasă făgăduiala unui spectacol. De aceea, și în ciuda înclinațiilor mele, a curiozității, a nesupunerii, sfârșeam de multe ori prin a mă da bătut și prin a duce viața monotonă, sedentară și lipsită de imaginație a cântăreților. Mă exaspera să nu mă pot confunda cu populația locală decât din punct de vedere fizic și accesoriu (să împărțim spațiul, ori cel mult să îi ating pe acești oameni în mijloacele publice de transport), să nu pot lua parte la negoțurile și năzuințele urzite în fața ochilor mei, nici la mișcările hotărâte, aproape mecanice – trădând un țel, un calcul, o ocupație, un zor – , ale trecătorilor și ale șoferilor

ce traversau fără încetare prin fața mea în orice zonă a capitalei și la orice oră pe care aș fi ales-o pentru rătăcirile mele. Mă agasa să nu fiu unul dintre ei; mă agasa să nu le pot împărtăși sufletul. Până și vestibulul hotelului, înțesat de străini, de oameni – ca mine – în trecere, îmi dădea o senzație de zbucium nesfârșit și de invidie: toți, chiar și cei ce așteaptă în mod vădit, se odihnesc ori pierd vremea lasă impresia că știu foarte bine ce și-au propus, par cu toții atât de ocupați, atât de decișii, atât de gata să se îndrepte către un loc a cărui existență capătă sens pentru că așteaptă, atât de absorbiți de activitățile lor prezente, iminente, visate, ori proiectate, încât conștiința orelor mele moarte mă deprima îngrozitor și, în timpul ședерilor, sfârșeam prin a mă bucura doar de dimineață, când străbăteam la rândul meu vestibulul cu dosarul plin de partituri și adnotări ca să ies în stradă și să mă îndrept către sala de repetiții, la fel ca de cele câteva minute cât dura drumul până acolo: singurul moment al zilei în care înfățișarea, mersul și gesturile mi se puteau confunda cu ale celorlalți, singurul moment în care și eu, la fel ca fericiții cetățeni sedentari, eram silit să-mi călăuzesc pașii, fără altă opțiune, spre un loc concret și prestabilit, iar pe deasupra – ceea ce era și mai important – fixat dinainte de câțiva membri (impresarii operei) ai acelei comunități misterioase și morocănoase. Atunci mergeam repede și ferm, cu privirea ridicată și ațintită în față, fără a mă opri decât la semafor, fără să mă las atras de chipuri sau de clădiri, cufundat în valul preocupat, anonim și schimbător al dimineții, știind – întâia oară – unde mă duceam și unde trebuia să ajung. Mă desfăta nespus acest moment unic, pe cât de scurt pe atât de jinduit, când puteam în sfârșit să trec în ochii lor drept unul dintre ei și, prin urmare, nu simțeam nici o dorință de a cunoaște pe cineva pe care să nu-l fi cunoscut deja. În general, este de la sine înțeles că cine locuiește în permanență într-un oraș

își are, de bine de rău, spre mulțumirea ori nemulțumirea sa, acoperită lista de cunoștințe.

În clipele libere, în schimb, o dată întors la hotel și mai ales când după ședințele de repetiții hoinărisem deja îndelung și zadarnic prin oraș – simțindu-mă întotdeauna parte integrantă a ceea ce în marile capitale se numește populație flotantă –, iar singura posibilitate rămasă de a cunoaște pe cineva, chiar dacă ar fi fost din altă localitate sau un străin ca mine, erau vestibulul și barul hotelului, unde, cum am spus, persoana de obicei disponibilă și gata să înceapă o conversație de orice natură (fără să fie la mijloc interes monetar, nici sexual, care nu sunt modalități prea bune de a contopi sufletele) era comis-voiajorul care tocmai la data aceea se hotărâse să se cazeze chiar în hotelul de lux ca să constate în mod efemer că, departe de căminele lor și printre cei ce călătoresc, există alte vieți în care costumele sunt întotdeauna călcate și, prin aceasta, să-și umple paharul desperării, întărindu-se în nesupunere sau în moarte.

Dar toate acestea lipseau din visul meu de azi-dimineață, ori, cel puțin, nu în ordinea în care povestesc, însă senzațiile descrise se învârt în jurul lui, la fel cum m-au năpădit și mă oprimau în orașul care fusese cândva al meu, Madrid, când am ajuns acolo în urmă cu patru ani ca să interpretez unul dintre rolurile mele cele mai remarcabile pe atunci, cel al lui Cassio din *Otello* de Verdi. Îmi amintesc că am petrecut două zile întregi copleșit de aceste senzații atât de neplăcute, care la Madrid erau întărite, căci acolo clădirile nu presupuneau noutate, nici redescoperire, și prin urmare zăboveam mai puțin contemplându-le în plimbările mele, mai ales pentru că, deși mă simțeam vizitator, *știam* că în realitate nu eram ori că nu în adevăratul sens al cuvântului și îmi era teamă să nu mi se întâmple ceea ce mi se părea atât de dezirabil în alte orașe: ca din pricina inevitabilei cunoașteri a terenului, a înfățișării, să nu fiu luat – cine știe dacă din pricina trăsăturilor faciale, din pricina lipsei de accent în propria-mi limbă, drept un concitadin sau un rezident. Totul îmi era ciudat de cunoscut și de străin, intim și condamnabil, de la ținuta pretențioasă și ridicolă a locuitorilor până la jegul și nădușeala tuturor străzilor, de la traficul indisciplinat – dominat de ticăloși – , plin întotdeauna de taxiuri (cu toate că acum majoritatea erau albe în loc de negre), chiar și barurile inexplicabil de înțesate la orele cele mai nepotrivite, de la vociferări și de la manierele bruște până la fațadele anacronice ale cinematografelor cu afișe imense și omniprezentele camioane de gunoi. Totul abominabil și specific.

Poate din pricina acestei ambivalențe ce îmi prezida contactele cu orașul întreg m-am întrebat

mai mult decât s-ar fi cuvenit, în a treia seară în barul hotelului – unde măcar gradul de familiaritate și de înstrăinare se menținea în termenii obișnuiți ai tuturor capitalelor, dacă individul cu care m-am întâlnit pe când beam un pahar cu lapte cald înainte de a mă duce să mă culc, despărțit de el de câțiva metri pustii de tejghea, îmi era mai cunoscut decât de obicei pentru că era un chip din îndepărtatul meu trecut madrilen și de exemplu – zăbovise acolo din întâmplare, ori pentru că avea aproape toate caracteristicile comune ale comis-voiajorilor în călătoria lor către zilele din urmă: o privire luminoasă și vioaie, ca a cuiva care și-a uitat deodată toate scrupulele ori întârzie începutul unei experiențe unice a cărei desfășurare trebuie să o hotărască; hainele cam purtate, părând noi la prima vedere: reabilitate prea repede, adică, fără tranziții; o poftă de alcool ce se poate intui ca fiind recentă și comparabilă doar cu a nordicilor în ajun de sărbătoare sau cu a nord-americanilor când decid să ia loc în fața unei tejghele, pesemne că asociată indisolubil în imaginația lor cu ingestia de alcool ca proces și scop; o predispoziție nedisimulată la dialog, care totuși nu are legătură cu vorbăria anumitor beți – căci comis-voiajorii, oricât de beți ar fi, își păstrează prevăzători cumpătul până când vor izbucni, de teamă să nu fie descoperiți înainte de vreme – și care nu se poate observa decât în privirile rapide și nerăbdătoare lansate disprețuitorului barman sau oricărui client; șosetele aproape întotdeauna căzute sau măcar slăbite, dat fiind că pentru ele curățătoria nu a putut face nimic; poziția mâinilor, adesea încrucișate pe masă sau pe tejghea într-un gest de șovăială – vestigiu al rugăciunilor fierbinți, care nu se știe niciodată dacă vor fi ascultate – în care am aflat câteodată și eu alinare momentană desperărilor latente. Mâinile insului, minuscule precum cele ieșite din mânecile cu volănaș din

tablourile sau măștile de la o mie opt sute, mi-au permis, după câteva minute de iscodiri involuntare cu coada ochiului și de eforturi de memorie, să-l identific drept tipul care-mi stătuse în față cu patru sau cinci zile în urmă, în tren. Nu-l recunoscusem imediat pe bărbatul cu o înfățișare atât de neobișnuită pentru că prima oară când îl văzusem nu-mi fuseseră dezvăluite cele două lucruri pe care acum, în timp ce îmi arunca priviri stăruitoare și apoi când s-a întors în sfârșit către mine și mi s-a adresat într-un gest de recunoaștere ce mi-a părut aproape simultan cu al meu, mi-a fost dat să le contemplu fără opreliști și care, în realitate, atrăgeau cel mai mult atenția (mai mult decât haina pervertită, mai mult decât capul lui expansiv, mai mult decât mirosul său plin de vanitate): niște ochi, fără îndoială, bulbucați, alături de gingiile înalte și proeminente pe care zâmbetul scurt și cordial le descoperea numaidecât.

— Dumneavoastră – mi-a zis arătând spre bărbia mea cu o mișcare a degetului minuscul ce mi s-a părut exagerat de familiară din partea unui necunoscut – dumneavoastră erați acum câteva zile în același tren cu noi, nu-i așa? Și fără a-mi lăsa timp să răspund sau să încuviințez, a adăugat: Nu vă amintiți de mine?

Aceste două fraze, exact cum au fost rostite, dar auzind eu mai pe îndelete decât atunci cuvântul *noi*, mi-au tot sunat în visul de azi-dimineață, văzând – cred, totuși, că în alb și negru – surâsul bucuros și sincer al lui Dato, care ținea un pahar aproape gol de whisky într-o mână și cu cealaltă continua să-mi indice bărbia cu satisfacția și dezinvoltura celui ce vede ivindu-i-se în față persoana așteptată de multă vreme. Da, îmi aminteam de el. Îmi aminteam de el. Nu știu de ce este memoria selectivă a viselor noastre atât de diferită de a simțurilor în stare de veghe, căci nu pot să cred în explicațiile justițiare conform cărora apare în primele sub diverse înfățișări, iar cele din

urmă le suprimă. Este în această credință un element care-mi pare extrem de religios, o vagă idee de reparație și nu pot să-mi închipui altceva decât urma unor lucruri precum avertismentul înaintea răului, neplecarea urechii, oprimarea celor drepți, lupta dintre vrăjmași, adevărul așteptându-și revelarea și ideea că există o parte din noi aflându-se în contact mai direct cu divinitățile decât discernământul nostru. De aceea sunt înclinat să cred mai degrabă că încăpățânatele opriri ale timpului în vise sunt civilizate, pauze convenționale cu caracter dramatic, narativ sau ritmic, ca sfârșitul unui capitol sau pauzele dintre acte, ca țigara fumată după prânz, minutele dedicate răsfoirii ziarului înainte de începerea activităților, pauza precedând lectura unei scrisori temute sau ultima privire în oglindă înainte de a pleca seara în oraș. Ori poate că se datorează îndoielii, căci adevărul visat și raționamentul visat nu decurg atât de limpede cum le este faima. În unele vise sunt, ca la lumina zilei, șovăieli, dări înapoi, rectificări și timpi morți. Câteodată trebuie să zăbovim ca să le canalizăm, adică să omorâm timpii cu bună știință. Nu sunt prea departe de credințele unor antici și, la fel ca ei, în afară de premoniții și înștiințări pe care ni le adresăm nouă înșine în vise, intuiții și explicații ce nu sunt în dezacord cu conștiința trează, comentarii explicite – oricât de metaforice ar fi: nu este nici o contradicție în aceasta – despre lume, despre aceeași și unică lume adăpostind ziua, oricât de ciudată ni s-ar părea dimineața sfera nocturnă. Eu m-am visat, de exemplu, cântând Wagner, pe care n-am să-l cânt niciodată, ori măcar nu ar trebui să-l cânt pentru că vocea nu mi se pretează prea bine și nu am specializarea necesară. Cu toate acestea, *aș putea* să cânt Wagner la lumina zilei dacă m-aș strădui, ori și mai mult decât atât, la lumina zilei pot să-mi amintesc la perfecție roluri wagneriene întregi pe care nu încerc nicidecum să mi le

fredonez singur când mă bărbieresc; dar *pot* să le gândesc deși nu sunt în măsură să le reproduc, așa cum poate să o facă oricine, fără să fie cântăreț, dar având memorie, cum ar putea să o facă un comis voiajor dacă le-ar ști. Eu o fac cu simțurile treze, cânt și nu cânt în aceeași măsură în care o fac și nu o fac când mă visez cântând Wagner. Iar azi-noapte am visat ceea ce mi s-a întâmplat în urmă cu patru ani în realitate, dacă termenul acesta este bun de ceva sau se poate opune altuia. Firește că au fost diferențe, căci deși faptele și viziunea mea asupra întâmplării corespund, am visat cele petrecute în altă ordine, cu alt tempo, cu alte întreruperi și diviziuni ale timpului, concentrat, selectiv și – acesta este lucrul decisiv și incoerent – știind ce a fost, cunoscând, de exemplu, numele, caracterul și comportarea lui Dato înainte ca în visul meu să aibă loc prima noastră întâlnire. Ciudat este că în vis era o succesiune, pe când în capul meu era o sinteză. În schimb, în timp ce visam, nu aveam habar dacă visul se va îndepărta la un moment dat de cele întâmplate acum patru ani ori se va mărgini la fapte până la sfârșit, cum s-a dovedit, iar acum, când dimineața se instalează pe deplin știu și o pot spune. Dar este la fel de adevărat că acum nu știu până unde povestesc cele întâmplate și în ce măsură visul despre cele întâmplate, chiar dacă ambele lucruri îmi par același. Am citit cândva într-o carte scrisă de un german că persoanele care nu-și iau micul dejun doresc să evite contactul cu ziua și să nu intre în ea, pentru că în realitate abia prin a doua deșteptare, a stomacului, izbutim să ieșim pe de-a-ntregul din penumbră și din sfera nocturnă, numai după ce ajungem vii și nevătămați pe celălalt mal ne putem permite să povestim cele visate fără ca aceasta să provoace calamități, întrucât, dacă relatăm fără să mâncăm, suntem încă sub imperiul somnului și îl trădăm prin cuvinte, riscând să se răzbune. Istorisim ca și cum am vorbi adormiți.

Ideea aceasta de origine neîndoielnic populară ascunde, la fel ca ideile folosite de psihiatri, de psihologi, de psihanaliști, psihoterapeuți și ceilalți uzurpatori ai cuvântului *psyché*, un dispreț nesfârșit față de vis cu pretenția de a-l lua foarte în serios, căci pleacă de la premisa că există două lumi despărțite, cea a somnului și cea a stării de veghe, ori, și mai rău, două lumi certate, contrarii, bănuitoare una față de cealaltă, dispuse să-și ascundă bogățiile și cunoștințele și să nu le împartă, nici să nu și le unească decât prin smulgere violentă, prin convertire forțată, prin interpretarea invadatoare a unuia dintre teritorii, cu particularitatea că singurul care tânjește să supună, singurul care dobândește spiritul de cucerire, este terenul diurn. Dar ceea ce voiam să mărturisesc este că, neacceptând o asemenea idee, am hotărât, pentru orice eventualitate, să nu-mi iau micul dejun în această dimineață în nădejdea de a putea să povestesc ambele lucruri, ce s-a întâmplat și visul despre ce s-a întâmplat, fără să le disting. De aceea nu am mâncat încă nimic și vom vedea când o voi face.

Și totuși nu-mi vine să vă povestesc totul. Un biet tenor căruia îi este teamă de propria-i relatare ori de propriile-i vise, ca și cum faptul că folosește cuvinte în loc de litere, vorbe nedictate, fraze inventate în loc de texte scrise deja, învățate, memorate, repetitive, i-ar paraliza vocea puternică, vocea care până acum a cunoscut doar stilul recitativ. Îmi este greu să vorbesc fără libret.

Eu nu eram pe atunci un bărbat complet liber, iar acum nu am habar și bănuiesc că nu voi ști niciodată de ce l-am mințit pe Dato în această privință, când m-a întrebat despre starea mea civilă în seara aceea în barul hotelului. Nu a fost una dintre primele lui întrebări, dar nu contează: eu nu-mi puteam încă închipui ce îmi va propune fără să-mi spună că îmi propune. Iar dacă eu nu aș fi trișat, poate că el nu mi-ar fi propus nimic.

— Va să zică, sunteți cântăreț. Trebuia să-mi dau seama, din cauza toraceului atât de robust, a spatelui, a pectoralilor, a tălpilor, zdravene; sunteți întruchiparea unui cântăreț, nu vi s-a mai spus? Eu nu mă prea pricep la muzică, dar îmi place orice muzică, de orice fel ar fi, nu mă deranjează niciodată câtuși de puțin să ascult muzică, orice aș face, credeți-mă, oriunde și în orice împrejurare. Trebuie să fie o viață pasionantă, nu-i așa?

Până în momentul când am mințit în privința situației mele, i-am spus adevărul, cu toate că manierele lui Dato mi s-au părut de la bun început inacceptabile și observațiile cum nu se poate mai triviale, încât înainte de a răspunde la aceasta m-am gândit dacă merită să încep o discuție searbădă, avută de atâtea ori (se ghicea deja) plină de impertinența emanată inevitabil de ignoranță, ca să am parte, în schimb, de puțină companie în orașul care fusese cândva al meu. Dar în ciuda

vulgarității înfățișării și a primelor fraze, individul acela (pe care nu îl mai luam câtuși de puțin drept un comis-voiajor: prea nepăsător, vocea și atitudinea prea șterse, hainele, la urma urmelor, prea scumpe) avea ceva intrigant, invitând în același timp la încredere. În ciuda tonului atât de pământean, înfățișarea și expresia îi erau mai departe ireale ori prea verosimile, ca o caricatură de Daumier. Zâmbea fără încetare cu dezinvoltură, arătându-și gingiile puternice atât de umflate, că păreau gata să explodeze în orice clipă, mișcându-și cu vioiciune mâinile în miniatură.

— Păi, nu e chiar pasionantă. Este variată, interesantă, cu atâtea deplasări încât amorțești. Dar nu vă lăsați înșelat de aparențe, este, în același timp, o existență solitară și dură. Foarte împrăștiată, cu atâtea călătorii. Și i-am vorbit pe scurt (dar cu vehemență) despre mâhnirile mele, despre nemulțumiri, despre desperarea incompletă sau latentă, ca să sfârșesc prin a-i pune întrebarea devenită obligatorie: Dar dumneavoastră cu ce vă ocupați?

Am spus deja că atunci, și în realitate îndată ce îl recunoscusem drept bărbatul din tren care se privea atât de atent în geam, exclusesem că ar putea fi vorba despre un comis-voiajor; dar, în afară de ceea ce gândisem atunci (fără prea multă convingere și fără profunzime, un om cu stare de mijloc) nu zăbovisem să cumpănesc care i-ar putea fi în acest caz activitățile. Nu încape îndoială că nu i-aș fi ghicit niciodată răspunsul:

— Sunt însoțitor. Însă nu vă mirați. Nu aceasta scrie în pașaport, bănuiesc că nici nu mi-ar fi acesta titlul, ci mai degrabă cel de secretar particular, consilier de bursă, delegat al firmei Manur în Peninsula Iberică, cum preferați. Pe vremuri am fost agent la bursă, iar lucrul acesta marchează, firește, lasă urme, ce vreți? Dar în realitate sunt un însoțitor. La vârsta mea nu merită

să te lauzi mințind. Iar adevărul este că nu sunt decât un însoțitor. Însă unul bine plătit.

M-am mai întrebat o dată dacă discuția aceea mă interesa sau nu, astfel că nu am răspuns imediat și am băut dintr-o înghițitură paharul cu lapte pe care îl aveam în față încă întreg, iar Dato a profitat ca să-mi facă altă observație nelalocul ei:

— Pesemne că trebuie să aveți grijă de gât și sa nu beți nimic rece, nu-i așa? Mai puneți-mi un whisky, vă rog.

— Da – am răspuns mecanic. Să nu răcesc în gât este fundamental. La fular, de exemplu, rareori renunț înainte să fim în plină lună iunie, după cum este vremea.

— Nu mai spuneți. Si când vi-l puneți?

— În septembrie, aproape la început, în general. Dacă vedeți vreodată un bărbat tânăr cu fular la sfârșitul lui iunie sau la începutul lui septembrie, să fiți sigur că este cântăreț. Este o viață ingrată, vă spun eu, cu multe servituți și multe tributuri. Nu ne putem permite nici măcar o răceală vulgară, căci, după cum vă închipuiți, înseamnă o catastrofă, pentru că chiar dacă se vindecă repede, nu ești din nou în formă până nu trec patru sau cinci săptămâni. Și între timp nu ne îndeplinim contractele, sau le îndeplinim, dar nu cum trebuie, pierzând bani sau prestigiu. Dar spuneți-mi – și am condus din nou conversația către singurul punct care îmi atrăsese atenția până atunci: îmi atrăsese atenția faptul că în singurătatea din cel ce-mi fusese cândva propriul oraș, cel ce îmi oferea companie spunea că este tocmai însoțitor de profesie – , în ce constă să fii însoțitor? Pe cine însoțiți dumneavoastră? Si cum faceți? Vă închiriați?

Dato a zâmbit și mai amplu decât înainte (era un tip simpatic, sau care voia să fie) mișcându-și negativ una dintre delicatele lui mâini înainte de a apuca cu ea noul pahar.

— Nu, nu m-ați înțeles. Nu sunt ceea ce se numește o domnișoară de companie, dacă la aceasta vă gândiți: știți dumneavoastră, una dintre femeile anodine, binevoitoare și intransigente care îngrijesc bolnavi sau ajută bătrâni în filme. Vreau să spun că, în ciuda funcțiilor mele teoretice (de consilier de bursă și celelalte), ocupația mea cea mai importantă pentru care sunt folosit și este nevoie de mine, constă în a-i însoți pe cei ce mă angajează. Nu i-ați văzut? Nu ați fost atent? Călătoreau cu mine în tren.

Bineînțeles că îi văzusem, îi scrutasem, îi analizasem și chiar definisem: un exploatator și o nefericită, un potentat și o melancolică, un ambițios și o dezechilibrată. Așa mi se păruseră și reflectasem uneori asupra lor de când îi văzusem. Da, am visat că în acest moment al discuției cu Dato îmi aminteam ori recunoșteam că le dedicasem gânduri fugitive în primele trei zile ale ședерii la Madrid, începând să-mi repet la Teatrul *Zarzuela* rolul lui Cassio din *Otello* de Verdi. Mă gândisem la ea. Firește că îi văzusem, firește că mă uitasem la ei, dar nu înțeleg prea bine de ce – ori poate că acum știu prea bine de ce – m-am prefăcut timp de câteva secunde că stau să-mi aduc aminte.

— Ah, o pereche, el foarte... impunător? Nu aș fi vrut să folosesc cuvântul *impunător*, care se utilizează atât de mult ca să se vorbească despre fizic: aș fi vrut să folosesc un adjectiv care să-l caracterizeze din punct de vedere moral, dar atunci nu mi-a venit în minte altul mai potrivit care să nu fie ofensiv.

— V-ați exprimat desăvârșit, el foarte impunător. Domnul Manur este foarte impunător. Ea, în schimb, inspiră milă. Nu din pricina înfățișării, firește, este extrem de atractivă și de elegantă, dar este o persoană distrusă, cum nu se poate mai nefericită. Și, bineînțeles, pe ea o însoțesc cel mai mult, atât acasă, la Bruxelles, (el

este belgian, știți? locuim la Bruxelles), cât și în călătoriile pe care le facem din când în când, ca acum. Mai ales în călătorii. Cum să vă spun, ea nu vede nici un viitor și se plictisește. Ea suferă, ea nu este niciodată mulțumită și din punctul ei de vedere nu-i lipsesc motivele. Eu trebuie să o fac să uite, să încerc să nu se plictisească și să sufere cât mai puțin, să nu-l deranjeze prea mult pe domnul Manur, să nu fie atât de nemulțumită, să se concentreze asupra prezentului, să nu tânjească. Eu îi ascult lamentările și confidențele, o consolez cu raționamentele mele, îi cer răbdare în numele meu și al domnului Manur, o fac să vadă și pe pro, nu doar pe contra; o însoțesc la cinema, la vreo expoziție, la teatru, la operă, la concert; ea preferă cărțile vechi și lucrurile vechi în general, iar eu consult, *studiez* interminabile cataloage ale librăriilor celor mai însemnate de la Paris, Londra, New York și îi comand cărțile cele mai ciudate și mai bine cotate, ediții rare și scumpe, mereu opere care să o poată interesa; mă duc cu ea la licitații, unde eu am ultimul cuvânt, ridic degetul ori fac semnul convenit și unde cumpărăm nu numai tablouri, ci și mobile, statui, vesele, vreun covor, ceasuri de perete, cuțite de deschis scrisori, casete, *presse-papier*-uri, gravuri, rame, figuri, tot ce vă trece prin cap, totul excelent, totul foarte vechi și de un gust impecabil. Eu fac tot ce pot, dar nu mai am imaginație, de atâția ani, iar pe de altă parte sunt istovit, foarte istovit. Știu care îi sunt necazurile, le cunosc pe dinafară, iar ea îmi știe pe dinafară argumentele, mijloacele, modurile de a o convinge.

Dato a făcut o pauză ca să bea din pahar. Era limpede că începuse să se plângă, dar nici vocea, nici atitudinile, nici zâmbetul binevoitor nu i se modificaseră decât foarte puțin. Era ca și cum ar fi recitat la rândul lui o lamentare, introducerea la o arie. Căci în tonul lui nu era nici cea mai vagă urmă de batjocură, ori măcar de ironie. Adică

femeia aceea era luată în serios și fără ranchiună, poate pentru că, după cum părea – m-am gândit – , aceasta îi era ocupația, chiar dacă împotriva voinței proprii.

— Singurul loc din lume unde obișnuia să se simtă în largul ei, unde putea să se lipsească de orice, până și de mine (*volontiers*), singurul loc de unde avea amintiri independente și anterioare funestei căsătorii era Madrid, de unde provine ea, de unde a fost smulsă cu doisprezece sau cincisprezece ani în urmă și unde acum câteva luni încă mai locuia fratele ei. Când veneam la Madrid (și cum firma Manur a avut aici multe afaceri, veneam adesea), eu puteam să mă odihnesc și să mă ocup cu altele. Domnul Manur, ca întotdeauna și peste tot, se ocupă de numeroasele lui chestiuni financiare (este bancher, știți?), iar Natalia, soția lui (se numește Natalia, știți?) stătea cu fratele ei cât era ziua de lungă. Erau singurele perioade când o vedeam mulțumită, aproape uitându-și melancolia, aproape nepăsătoare față de Manur, aproape amabilă cu Manur când se întâlnea din când în când cu el în vestibulul hotelului ori trebuiau să meargă împreună la vreo cină de afaceri, mereu însoțiți, oricum, de către Monte, fratele ei. Și ce se întâmplă acum? Monte nu mai este la Madrid, a plecat în America (în America, nici mai mult nici mai puțin!), iar de trei zile, de când suntem în oraș, Natalia este mai nemulțumită și mai deprimată ca niciodată; este prima oară când vine la Madrid și Monte nu este aici, se plictisește, tânjește și suferă mai mult ca niciodată (și cu un motiv dublu), iar aceasta într-o perioadă când rezervele mi-au secat, când nu mai știu cum să o distrez, nici ce să fac ca să zâmbească puțin, măcar la cinele de afaceri. Nu mai știu să o îndrum. Eu pot fi ingenios dacă îmi propun, știți? Pot să fiu extrem de ingenios, dar ea îmi cunoaște deja toate glumele, toate nostimadele, stilul meu de a fi spiritual, a ajuns să prevadă când voi spune o

vorbă de duh. Îmi cunoaște mecanismele și cunoaște orașul, s-a născut aici. Nu o voi duce la Prado sau în Plaza Mayor ca și cum ar constitui o noutate pentru ea. Pe de altă parte, nu am nici un sprijin: nu mai are prieteni din anii tinereții, a plecat de aici la nouăsprezece sau douăzeci de ani, lumea este foarte ocupată; ea nu a scris nimănui și nu a sunat pe nimeni de ani buni, iar contactele trebuie menținute; știe doar că în acest oraș, propriul ei oraș, nu există: exista (când venea) doar prin intermediul lui Monte. Cunoaște oameni pe care i-i prezenta fratele ei, dar oamenii aceia nu o vor întâlni fără fratele ei, știți cum sunt obiceiurile, nestrămutate și cât de puțin curioasă este lumea. Iar acum mă aflu în situația când, tocmai unde eram de obicei în vacanță, în vacanța mea de însoțitor, trebuie să lucrez și să-mi forțez imaginația mai mult decât niciodată; trebuie să o însoțesc aproape fără încetare și mai ales în plimbările interminabile prin zone pe care le-a văzut fără îndoială de o mie de ori și le cunoaște la perfecție. Pe mine mă extenuează. Nu mai am vârsta la care să merg atâta. Iar Madridul, când vrea, este un oraș foarte ostil, iar eu mă văd silit să colind ore în șir printr-un oraș ostil; să pășesc oprindu-mă tot timpul (ea se uită fără încetare în vitrine și la clădiri), ceea ce mă obosește cel mai mult. Odihna tradițională mi-a devenit perioada cea mai îngrozitoare, călătoria cea mai rea din tot anul.

Dato și-a terminat al doilea pahar de whisky și a mai cerut o jumătate. Părul lui voluminos și creț părea sporit sau umflat de agitația stăpânită cu care vorbea. Nu se mai ivise nimeni în barul hotelului, doar eu și cu el în fața prezenței invizibile a barmanului. Dato a arătat spre ușă cu una dintre mânuțele sale de la o mie opt sute:

— În câteva minute are să intre ea pe ușa aceea și nu-mi va da voie să plec la culcare, nici să-mi continui discuția cu dumneavoastră. Nu, îmi va

cere, îmi va porunci să o însoțesc într-o ultimă plimbare prin împrejurimi pentru că este o noapte atât de frumoasă, ori va dori să bea ceva cu mine ca să-mi povestească ce groaznic s-a simțit în timpul cinei (astă-seară domnul Manur a luat-o cu el la o cină de familiști, în același timp o cină de afaceri și din obligație). Și între timp, domnul Manur se va duce la culcare ca să fie odihnit mâine și să se poată dedica cu sârguință multiplelor sale treburi și ocupații. Eu, în schimb, cum nu sunt bun de nimic (în realitate nu sunt bun de nimic), se poate lipsi foarte bine de serviciile mele teoretice; Manur poate să facă totul fără ajutorul meu, iar eu sunt mai folositor și mai valoros însoțind-o pe Natalia ca să nu se plictisească, să nu sufere și să nu fie total nemulțumită. Înțelegeți? Vedeți? Sunt un însoțitor, iar ei, Natalia și Manur, știu că numai pentru aceasta mă plătesc și profită. Eu o știu la fel de bine. Vedeți? Dumneavoastră vă plângeți de singurătate; eu, în schimb, mă plâng de companie. Dumneavoastră vă plângeți de excesiva împrăștiere și diversitate a vieții dumneavoastră; eu, în schimb, mă plâng de excesiva concentrare și monotonie a vieții mele. Să o însoțesc pe Natalia Manur, în aceasta constă viața mea din ultimii ani, aceasta îmi umple în realitate existența actuală. Ea este o persoană cum nu se poate mai plăcută, nu încape îndoială, deși melancolică, dar numai un soț, un amant sau un frate pot însoți la nesfârșit și necondiționat o femeie, nu credeți? Iar eu nu-i sunt soț, nici amant și nici frate. Domnul Manur îi este soțul, Monte fratele, iar ea, oricât de incredibil ar părea, nu are amanți. Este un nonsens al situației sale, dar din nefericire nu îi are.

Dato rostise cuvintele din urmă cu o mare convingere, ca și cum – mă gândesc acum – ar fi pretins să-mi provoace prin ele neîncrederea.

— Cum puteți să fiți atât de sigur? Vă povestește chiar totul? – am spus eu, cu neîncredere, întocmai cum se așteptase.

— Păi să vedeți, eu nu știu dacă îmi povestește totul, dar ceea ce nu îmi povestește mie parcă nici nu ar exista. Dacă nu există pentru mine, nu există nici pentru domnul Manur, iar dacă nu există pentru el, nu există nici pentru mine. Nu știu dacă mă înțelegeți.

— Cred că nu.

Dato părea să nu se teamă câtuși de puțin că ar vorbi prea mult. În visul meu de azi-dimineață, de-a lungul acestei conversații repetate, mi-a apărut ca un bărbat stăruitor și hotărât. Hotărât să-mi relateze cu multă răbdare, și la timpul potrivit, ceea ce nu știam.

— Domnul Manur îmi plătește salariul și, cum vă puteți închipui, așteaptă de la mine să-i transmit orice noutate importantă cu privire la soția lui. Se consideră de la sine înțeles că dacă poate fi cineva la curent cu ce i se întâmplă sau nu i se întâmplă Nataliei Manur, acela sunt eu (fiindu-i câțiva ani însoțitor aproape permanent și confident probabil unic, să nu vă îndoiți că acela sunt eu). În același timp, Natalia știe care-mi sunt obligațiile și lealitatea, cele teoretice și cele oficiale, iar prin urmare, veți gândi dumneavoastră (și nu veți greși), pesemne că nu îmi povestește nimic din ceea ce nu vrea să afle domnul Manur. Din celălalt punct de vedere se presupune, totuși, cum vă spuneam, că eu știu totul despre Natalia, ori cel puțin tot ce este important. Și cum nu știu să aibă amanți (ceea ce ar fi important, firește), trebuie să conchidem că nu îi are. Căci în realitate, lăsând la o parte presupunerile, eu știu doar ce mi se povestește. Este tot ce pot ști și tot ce mi se cere să știu. Acum înțelegeți?

— Nu în întregime – am stăruit, cu toate că începeam să înțeleg mărturisirea duplicității pe care mi-o oferea Dato. A părut să se impacienteze ușor la răspunsul meu, dar a durat numai o secundă (gura deodată inexpresivă și închisă, cum i-o văzusem în tren; ochii inchizitivi și mai bulbucați

decât înainte) și a început numaidecât să zâmbească deschis.

— Dumneavoastră sunteți căsătorit?

— Nu, am zis îndată, însă dacă era adevărat că nu eram căsătorit în fața nici unei legi, m-am gândit imediat că am mințit și m-am gândit la Berta, cu care trăiam de patru ani. (Da: chiar dacă acum nu-mi place să-mi aduc aminte, chiar dacă aș prefera să nu fi fost așa, este adevărat că Berta a trăit o perioadă cu mine: și mă aștepta întotdeauna acasă când mă întorceam din călătoriile mele operistice, care, după cum am menționat, erau destul de numeroase pe vremea aceea.) Adică, deși nu am mințit, am mințit și, cum am spus mai înainte, nu mă pot opri să mă întreb dacă nu a fost o minciună hotărâtoare. Poate că nu a fost. În orice caz, a contat prea puțin în anii aceștia, ori, mai bine zis, acum când nu mai visez și visul mi s-a terminat, prea puțin contează în dimineața aceasta.

— Nu ați fost niciodată căsătorit?

— Nu – am spus din nou că nu, și în realitate presupun că nu mințeam deloc.

Dato a băut iarăși din pahar privind spre oglinzile din spatele tejghelei, iar în ele a văzut-o fără îndoială intrând pe Natalia Manur, pentru că s-a întors numaidecât spunându-mi încet și grăbit: „(Iat-o.) Poate că de aceea nu mă înțelegeți: să ai legături cu o pereche căsătorită este ca și cum le-ai avea cu o singură persoană contradictorie și uitucă”; și a făcut câtiva pași către ușa barului ca să o întâmpine pe femeia pe care o văzusem zbuciumându-se în somn cu câteva zile în urmă. Aștepta șovăitoare în prag, zâmbind cu jumătate de gură, ca și cum ar fi ezitat (ca și cum îndoiala nu ar fi doar din politețe, ca și cum *aceasta* ar fi îndoiala) între a-mi lamenta prezența, care o împiedica să-i povestească lui Dato cina și să se bucure de posibilitatea de a face cunoștință cu un necunoscut. Însoțitorul a condus-o unde mă aflam

eu, lipit de tejghea, ridicat deodată, cu paharul de lapte cald golit de o bună bucată de vreme.

În timp ce mi-am repetat rolul lui Cassio din *Otello* de Verdi, au stat amândoi aproape mereu așezați în fața mea – la fel ca și ceilalți invitați – către rândul zece sau doisprezece de fotolii ca să nu deranjeze prea mult. Eu, de fiecare dată când aveam o pauză și ascultam indicațiile dirijorului (pură formalitate, în cele din urmă cântă fiecare cântăreț cum i se pare mai bine și ascultă indicațiile ca pe liturghie), profitam ca să-i privesc, mai ales pe Natalia Manur. Mă tot întrebam cum puteau să îndure lungile ședințe repetitive, de care până și mie mi s-ar fi acrit dacă nu ar fi fost ei acolo, dacă nu ar fi fost ea acolo. Pe de altă parte, rolul lui Cassio, cu toate că este important, nu este foarte lung, și de multe ori nu pe mine mă ascultau (acesta fusese la început pretextul pentru a veni), ci pe marele, dar îmbătrânitul Gustav Hörbiger în rolul lui Otello sau pe scârbosul și ambițiosul Volte drept Iago, ori pe amândoi în dialogurile lor interminabile. Dacă trebuia să rămân pe scenă, făceam numaidecât abstracție de ce se întâmpla acolo și priveam fascinat către cei doi credincioși de circumstanță care-mi căzuseră din cer la Madrid. Dato, pe care era limpede că muzica nu-l interesa câtuși de puțin și abia dacă-i plăcea, părea cu toate acestea veșnic absorbit de tot ce avea loc sus, tras în față pe fotoliul lui, cu mâinile sprijinite pe spătarul dinainte și cu ochii poate ațintiți asupra mea: la fel de ficși cum îi avusese în tren contemplând îndelung peisajul sau propriul său chip. Natalia, mai relaxată, lăsată pe spate (stând fără îndoială picior peste picior), ne urmărea cu multă atenție evoluțiile când interpretam eu și cu curiozitate – aș îndrăzni să spun că nimic altceva – când nu interveneam. Și când prezența mea pe scenă nu era necesară, în minutele avute la dispoziție, eu coboram și mă așezam lângă ei. Atunci Dato, aproape invariabil, se ridica și ieșea,

după cum spunea, să fumeze o țigară, iar Natalia Manur, după părerea mea – și chiar dacă neconfirmată de nimic concret – , uita de excelentul Hörbiger, de grotescul Volte și de frumoasa Priés (care o întruchipa pe Desdemona) întocmai ca mine. Nu știu și nu am știut niciodată dacă Dato profita de momentele când eu îi țineam de urât Nataliei Manur ca să se odihnească nemaiexercitându-și obsesivele funcțiuni de însoțitor ori dacă, dintr-un tăinuit gest de codoș, se retrăgea cu scuza aceea ca să ne lase singuri, ca să ne obișnuim fiecare cu răsuflarea mută a celuilalt și cu întâmplătoarele atingeri ușoare ale mânecilor hainelor noastre, fiecare cu mirosul minim al celuilalt. Dar, dacă era vorba doar de prima posibilitate, ar fi trebuit să fumeze trei sau patru țigări una după alta. Oricât mi-ar fi durat repausul, nu se întorcea niciodată înainte ca eu să mă alătur colegilor mei, pe scenă; controla fără îndoială situația – un ochi bulbucat și rapid strecurat la câteva secunde prin fantă – ascuns după perdelele de acces în sală, căci nici nu se întâmpla vreodată ca Natalia Manur să rămână singură mai mult de o jumătate de minut: îndată ce îmi reluam repetiția, el, cu pași grăbiți și cu mâinile la spate ca și cum ar fi ținut între degete chiștocul veșnicei țigări, se întorcea la fotoliul lui ca să-mi dedice, aparent, toată atenția din lume.

Acelea au fost zile extraordinare. Pentru prima oară în cariera mea la operă, nu m-am simțit solitar și trist într-un mare oraș. Dimpotrivă, în foarte puțin timp (poate vreo două zile) am ajuns la dispoziția incredibil de benefică atinsă de două sau mai multe persoane care consideră de la sine înțeles că se vor întâlni zilnic, încât prima întrebare a zilei este legată mai degrabă de „Cum facem?” decât de „Ce faci astăzi?”. Starea aceasta, proprie adolescenților și îndrăgostiților recenți, își are exigențele ei, și una dintre ele, oricât de incompatibilă ar părea cu această asumare a altuia

sau a altora ca prelungiri ale propriei persoane și prin urmare a libertății ei, este stabilirea imediată a unei rutine cum nu se poate mai puternice, nelăsând loc dezordinii unei improvizații și nepermițând goluri catastrofice care să pună la îndoială încorporarea și să dea de gândit. Gândit, gândit. Acum când vă istorisesc visul acesta și povestea, cred că m-am abținut patru ani să gândesc. Eu, cel dinainte de a-l cunoaște pe Dato și cuplul Manur, a fost absent sau atenuat atâta vreme și aș fi spus chiar că a murit dacă nu mi s-ar părea că îl recunosc în dimineața aceasta ce înaintează pe măsură ce scriu. În paginile umplute de mine (fără să-mi fi luat încă micul dejun) recunosc o voce rece și invulnerabilă, ca a pesimiștilor, care, așa cum nu văd nici un motiv ca să trăiască, nu văd nici unul ca să se sinucidă sau să moară, nici unul ca să se teamă, nici unul ca să aștepte, nici unul ca să gândească; și totuși, nu fac decât lucrurile acestea: se tem, așteaptă, gândesc, gândesc fără încetare. Așa îmi era capul (rece și invulnerabil, poate va fi din nou așa începând de astăzi) înainte de călătoria aceea la Madrid. Mă temeam, așteptam și mă gândeam în timpul repetițiilor, în camerele de hotel, în timpul plimbărilor prin orașe, în trenuri și în rarele avioane care mă transportau, în vestibuluri și în baruri, citind partituri și studiind roluri, de asemenea (câteodată) în timpul reprezentațiilor, îmi amintesc că m-am gândit mult la Berta și la mine, la faptul că nu o iubeam în timpul unei reprezentații de *Turandot* în Cleveland, inclusiv în momentele când interpretam, cântând cu vocea mea inconfundabilă, ce începea să se facă remarcată, anunțând înflorirea de la Napoli, care mi-a adus supranumele. Gândeam atât de mult, încât am ajuns să fac din rarele mele discuții, mai ales cele cu Berta, dar și cu alții, o simplă prelungire verbală a gândurilor mele din singurătate; gândeam atât de mult pe atunci, că am

sfârșit prin a fi sătul de mine însumi. Pe de altă parte, era o gândire ireflexivă, necălăuzită, fluctuantă, fără țintă și fără punct de plecare, insuportabilă; și trecuse ceva timp de când îmi era complet insuportabilă – iar aceasta nu este doar o nouă trăsătură, ci aceea care îi caracterizează mai ales pe pesimiști: să nu înduri iremediabilul, ori, mai mult decât atât, singurul lucru cu putință – când am dat de mântuirea și miracolul acelei neașteptate conviețuiri la Madrid, iar curând, numaidecât, nu s-a limitat doar la orele pe care le voi numi muzicale: s-a prelungit la orice oră din zi, cuprinzând micul dejun tihnit și luat nu prea devreme în sala de mese a hotelului, prânzul rapid și nu prea rapid în vreun restaurant din apropierea Teatrului *Zarzuela*, plimbările, vizitele și cumpărăturile prin oraș, chiar și câteva cine furate domnului Manur, ori mai degrabă – ar trebui să spun, ca să fiu mai exact – cedate de el cu nepăsare. Dato, Natalia Manur și eu. Ne-am prefăcut într-un trio de nedespărțit fără ca principiul inseparabilității, principiul coeziunii să fie vizibil în vreun fel sau cu putință de enunțat, fără ca atracția profundă exercitată de Natalia Manur asupra mea și de mine asupra ei să poată încă aspira la a fi acest principiu. Întrucât ciudat era în zilele acelea faptul că formalitatea absolut necesară care părea să fie Dato se dovedea, când era vorba de fapte – faptele: la mic-dejunuri, prânzuri, plimbări, vizite, cumpărături și cine – zadarnică și neutră: o prezență continuă, nu doar neluată în seamă și poate folositoare, dar care abia se făcea simțită. În fața Nataliei Manur (ori mai probabil în fața ei când o însoțeam eu), Dato era complet diferit de modul cum se purtase la tejgheaua barului din hotel, ca și cum – din nou aceeași îndoială – ar fi profitat de entuziasmul meu și de inițiativa mea ca să le lase pe ale lui să se odihnească, ori poate rămânea scrupulos pe planul al doilea ca să-mi dea voie să strălucesc, ca să-mi

permită să mă fac cunoscut. Câteodată, mergând pe străzile populare, asfixiate și murdare, o lua cu câțiva pași înainte sau întârzia cu vechiul pretext de a-și înnoda un șiret la pantof, ori ca să privească o vitrină ce nu ne-ar putea interesa pe Natalia și pe mine (un magazin de nasturi, o fierărie, nici măcar un așezământ pentru fumători sau bufet), dar noi eram ispitiți să-l ajungem, ori să așteptăm ca el să ne ajungă imediat, ca și cum altminteri nu fluiditatea conversațiilor, ci existența unuia în fața celuilalt, posibilitatea de a ne *vedea*, ar fi depins ori ar fi fost stimulate de figura măruntă ce ne unise. Așezați la o masă, cum ni se întâmpla de atâtea ori, el tăcea de obicei, ca și cum ar fi făcut parte din alai, sau ar fi fost un simplu figurant, abia dacă își permitea alte observații în afara celor referitoare la vin sau la mâncare. Avea grijă, de asemenea, să se adreseze el (cum era de datoria unui subaltern, ori a unui cavaler) chelnerilor. El cerea sau alegea masa, el ne oferea lista de meniu când eram prinși în discuție, el, în prezența omului care nota, ne poftea pe Natalia Manur și pe mine, întotdeauna în această ordine, să cerem un fel de mâncare, alt fel de mâncare, mai târziu desertul, cafeaua. El făcea propuneri și sugera locuri cu multă intuiție și pricepere, obișnuit, firește, să-și sforțeze imaginația în îndeplinirea obligațiilor celor mai practice. Ceea ce nu făcea, totuși, era să plătească ceea ce consumam. De obicei o făceam eu, dar de vreo două ori când Natalia Manur a stăruit, presupun, să-mi arate astfel recunoștința ei și prin urmare nu am achitat eu, am băgat de seamă că ea lăsa banii pe tava mică alături de nota de plată, iar Dato, după ce avea grijă să hotărască valoarea bacșișului, aduna și își punea în portmoneu restul cu naturalețe și fără ca Natalia Manur să se arate surprinsă sau să pară măcar că observă. În acele două gesturi, cel al mâinii lungi și noduroase punând bancnote pe masă și al celeilalte, minime și avide, luându-le, am crezut că

văd, în cele două sau trei ocazii (dacă nu cumva au fost mai multe), semnul unei tranzacții mai importante, modul emblematic în care au nevoie relațiile cele mai secrete și mai de nemărturisit să-și compenseze tăinuirea și să se manifeste din când în când. Natalia Manur, m-am gândit, cumpăra sau măcar menținea nehotărâtă fidelitatea lui Dato plătindu-i sume considerabile din banii ei; dar în această plată convenită, periodică, cel mai însemnat contact între ei pesemne că era o semnătură lunară, poate nici atâta. Relația mercantilă putea fi atât de bine stabilită – un transfer punctual devenit impersonal din obișnuință – încât ajungea să fie uitată, iar amintirea acestei legături putea consta foarte bine în acele două gesturi prin care, o clipă, Dato se transforma în *doritul* și Natalia Manur în *doritoarea*, ea condiționata și el condiționatorul. Da, era fără îndoială o arvună, cine știe dacă dinainte convenită, cine știe dacă pretinsă de Dato: dovada, momentană dar repetată, nerușinată dar ușor de negat, a adevăratei naturi a înțelegerii lor. Nu se putea interpreta altfel furtul rapid al câtorva mii de pesete (maxim) realizat de tipul acela cu colaborarea nepăsătoare a unei mâini de chelner. Însă tocmai aceste acțiuni sau detalii, câteodată mult mai imperceptibile și nesemnificative, câteodată cu caracter contradictoriu față de ceea ce dezvăluie, câteodată deliberate și altă dată involuntare, ne permit întotdeauna să cunoaștem, fără probe, natura sinuoasă a relației dintre două persoane, ca salutul scurt și tăios, ca mâinile ce nu știu să se strângă (obișnuite cu alte contacte, nu tocmai civile), schimbul de priviri opace (cenzurate dureros) între doi îndrăgostiți iliciți care se întâlnesc la o petrecere însoțiți de respectivii parteneri legitimi; ca bunăvoința și amabilitatea temătoare (o mână ce nu îndrăznește să strângă cu afecțiune, ci se odihnește ușor pe braț cedând trecerea, un zâmbet într-un moment nepotrivit,

deplângând și împăcându-se în același timp cu pierderea încrederii sau cu neputința reparării ofensei) ce se arată celor ce fără voie li s-a făcut rău; ca mâinile ce se închid dintr-o dată, șovăiala pașilor și hotărârea imediată cu care înaintează, după ce se zăresc pe stradă, cei ce se urăsc sau cei ce nu se uită niciodată; ca degetul arătător al lui Manur, ridicat și înțepenit câteva secunde înainte de a-mi da mâna în ziua când ne-am întâlnit și Dato, mereu stăpân pe situație, a binevoit să ne prezinte: a fost un deget arătător de avertizare pe care Manur a încercat să-l prefacă într-un moment de cumpănire neverosimilă a numelui meu, pe care îl cunoștea, a zis el, căci îl văzuse tipărit o dată sau de două ori („Nu uit niciodată un nume care mi-a căzut sub ochi”, a spus, „ceea ce nu înseamnă, firește, că îmi aduc aminte cine este numele acela, ci doar că îmi amintesc că l-am văzut”), nu ar putea să precizeze dacă în aprecierile critice ale vreunui spectacol de operă, pe vreun disc, ori chiar – și atunci ar fi rezultat că a asistat la vreuna dintre interpretările mele („Dar în schimb nu-mi spune nimic aproape nici un chip; iar pe de altă parte, sunteți de nerecunoscut, atât de deghizați”, a adăugat) – în vreun program de sală. A fost un deget arătător într-un gest de amenințare limpede, disimulată doar de rapiditate; dar amenințații înțeleg întotdeauna amenințările, mai ales când (cum a fost cazul meu) deslușindu-le, bagă de seamă că la rândul lor îl amenință pe cel ce îi amenință.

Noi trei intram, iar el se pregătea să iasă din hotel, dar a hotărât să se întoarcă și ne-a propus un aperitiv în compania lui într-unul dintre saloane („Am exact douăzeci de minute înainte de prânz”, a zis. Își dăduse jos pălăria. Și-a privit ceasul). Vorbea o spaniolă enervant de corectă, aproape fără urmă de accent și fără greșeli sintactice și gramaticale (poate folosea în exces „eu”). Din când în când șovăia la câte un cuvânt, căutând

aprobare, însă lăsa impresia că nu era decât forma infantilă de cochetărie care subliniază dificultatea izbânzii, folosită de cei ce sunt dispuși de la bun început să calce în picioare. Nu traducea din limba sau limbile lui („Eu sunt flamand, franceza am învățat-o, cum am învățat și spaniola, dar mult mai tânăr, firește; eu sunt obișnuit să învăț", a spus. A refuzat cu o privire o țigară de la mine, a luat una de-a lui), gândea în a mea la fel de repede, ori chiar mai repede decât mine. Era pedant, corect, sentențios – poate fără să vrea. S-a așezat pe o canapea, lângă soția lui, iar eu am rămas – nesigur și rigid, dorind ca cele douăzeci de minute să fie exacte – pe un fotoliu, lângă el. Adresându-mi-se mai ales mie din pricina condiției de nouă cunoștință (cum se face cu oaspeții, chiar dacă străinul era el), mângâia cu mâna dreaptă stânga Nataliei Manur. Împreună și astfel (cum fusese cu putință să nu înțeleg numaidecât în tren, m-am gândit în cele douăzeci de minute care au fost exacte și am gândit cu stăruință în visul de azi-dimineață) sărea în ochi că erau căsătoriți și de multă vreme. Manur, bancherul belgian, era unul dintre inșii numeroși printre cei ce mă angajează (adică, printre impresari), care-și ascund răceala intrinsecă în spatele cunoașterii desăvârșite a detaliilor formale ce prefac un individ înfumurat și arid într-unul atent și seducător. Nu numai că îi trecea prin cap să ceară băutura cam prea la modă, pe care ceilalți o vor dori la rândul lor („Ce idee bună", i-a scăpat – cred – Nataliei Manur), sau că mișcările îi trădau activitatea acaparatoare pe care o întrerupsese și care îl aștepta alături de nepăsarea acordată deliberat acelor douăzeci de minute exacte, ori că intensitatea zâmbetului îi varia, calculată la milimetru, după cum i-l oferea lui Dato (fix cât să fie politicos și mărinimos, fix ca să-i sublinieze propria poziție), Nataliei Manur (fix cât pentru a fi înfierbântat și despotic, fix cât să-i sublinieze propria poziție) sau mie (fix cât pentru a

fi admirativ, neîncrezător și patern, fix cât să-mi arate propria-mi poziție de bufon). Era mai ales iscusința lui de a acorda importanță oricărui lucru menționat în prezența lui și întâmplat în jurul lui („Ce rău servește chelnerul acesta, ar trebui să știe că paharele nu se apucă niciodată de jumătatea superioară”, a spus. „Purtați o cravată foarte îndrăzneață, Dato, spuneți-mi unde ați cumpărat-o”, a zis. A înfipt scobitoarea într-o măslină fără sâmbure și a înghițit-o. „Se pare că încă nu, dar a venit vremea să schimbe tapiseria canapelelor: veți vedea că, peste o lună sau două, vor începe să lucească”, a zis. „Vocea umană este instrumentul muzical cel mai extraordinar și mai complex; cel în care, contrar a ceea ce se crede, contează mai puțin calitatea de fabrică și mai mult inteligența – inteligența muzicală, se înțelege – a celui ce o face să sune”, a zis. Și-a privit în fugă unghiile de la o mână), dezvăluind prin aceasta că îi era foarte greu să acorde cu adevărat importanță vreunui lucru. Doar Nataliei Manur, m-am gândit, era posibil să i-o fi acordat, pentru că nici la ea, nici la felul cum se îmbrăcase, nici la culoarea delicată și luminoasă din ziua aceea, nici la expresia ce i se melancolizase mai mult decât de obicei îndată ce îl zărise în vestibul pe Manur, nu se referise câtuși de puțin în cele douăzeci de minute exacte pe care ni le-a dăruit. Se limita (dar a defini ca limitare nu știu dacă este o încercare de atenuare sau o simplă inexactitate) să o privească din când în când tulburător de necondiționat, mângâindu-i mâna suav, cu perseverență, cu atât mai posesiv cu cât o făcea fără ostentație; iar ea, prinsă în discuția divagantă, fără alte schimbări în afara celor pe care tocmai le-am menționat, intervenite îndată ce trecuse de ușă și văzuse înaintând figura robustă, încoronată de pălăria care nu ar fi putut trece în nici un caz drept spaniolă, se lăsa atinsă de bancherul belgian cu trăsături grosolane și cu maniere studiate (un potentat, un ambițios, un

politician, un exploatator) timp de douăzeci de minute exacte. Cinci sau șase zile, Natalia Manur, în ciuda numelui de căsătorită cu care am cunoscut-o și cu care o voi identifica întotdeauna, fusese însoțitoarea *mea*, aducându-și însoțitorul *ei* propriu-zis, binevoitorul, indispensabilul și parfumatul Dato. Iar acum, deodată, fără ca între noi să fi avut loc vreo neînțelegere, fără ca subînțeleasa promisiune sau invenție ce devenisem să fi suferit vreo dezmințire sau deteriorare, fără să o fi acoperit vreo urmă de neîndeplinire, fără să ne fi schimbat orașul sau hotelul, o vedeam lăsându-se atinsă de un ins cu mustață, chel, autoritar și încântător, care se numea, la fel ca ea, Manur. Existența lui Manur până atunci nu fusese decât o informație, pe cât de asimilată, pe atât de arhivată; ori, dacă doriți, fusese un chip, pe cât de interpretat, pe atât de uitat. Îmi aduc aminte că, în momentul când ne-am luat rămas bun, toți patru în picioare, Manur și-a sărutat soția în colțul buzelor, și-a privit cu coada ochiului secretarul și mi-a strâns mâna, pentru a doua oară, cu puțină cordialitate. Apoi și-a ridicat degetul arătător amenințător și mi-a repetat numele, ca dând de știre că din clipa aceea va ști cine sunt eu („Îmi voi aminti de dumneavoastră data viitoare când voi merge la operă”, a zis. „Chiar dacă se va întâmpla peste câțiva ani: adevărul este că nu prea am timp pentru mine.” Și-a pus pălăria. Și-a privit ceasul).

Aceasta a fost a doua dintre cele trei dăți când l-am văzut pe Manur, deși îndată după aceea i-am luat locul și începând de atunci l-am văzut mereu în vise, cum ni se întâmplă întotdeauna în cazurile de înlocuire. Tocmai degetul arătător, înălțat și grăsuț, m-a făcut să pricep că mai presus de orice îmi doream să-l anihilez pe bărbatul acela și să o văd mai departe zilnic pe Natalia Manur: nu doar la Madrid, nu doar cu Dato, nu doar în vreme ce repetam *Otello* de Verdi la Teatrul *Zarzuela* din vechiul meu oraș.

De patru ani nu mă gândesc. Trebuie să se înțeleagă astfel: nu mă gândesc la mine, singura activitate mentală căreia mă dedicam de fapt înainte de anii aceia. Mă gândeam la mine mai ales noaptea, înainte de a mă răsuci în pat, întorcându-mă astfel cu spatele la Berta sau la nimeni, după cum eram acasă sau în călătorie, în camera vreunui hotel de lux. Când eram acasă, ultimul lucru pe care îl vedeam înainte de a adormi era un zid, căci Berta prefera să doarmă cu fața la fereastră, iar eu, deși preferam aceeași priveliște, cedam întotdeauna când, dintr-un lucru, *era doar unul*. Caracterul meu consta în a ceda, consta în mare măsură și constă încă în aceasta. Am știut să refuz sau să lupt pentru ceva doar în gând, iar în ultima vreme, cum vă spuneam, nici măcar nu gândesc. De aceea, poate este mai bine să fiu singur, ca să nu existe posibilitatea de a nu refuza în fața nimănui, nici de a nu lupta cu nimeni. Cu toate acestea, lângă mine a fost aproape întotdeauna cineva, iar unul dintre ultimele mele gânduri înainte de a închide ochii a fost că nimeni, nici măcar Berta care zăcea alături de mine, nu avea să-mi vegheze *cu adevărat* somnul și că în această prelungită stare de neatenție și de uitare aș fi fost pierdut dacă mi se întâmpla ceva rău. Nu vreau să spun că Berta mă neglija (îmi spunea noapte bună și mă săruta de despărțire), dar nu era în stare să mă înțeleagă în somnul meu și să-mi înțeleagă somnul. Este înspăimântător felul cum sunt părăsiți oamenii de către semeni, cu toată naturalețea și cu conștiința perfect liniștită, câteva nesfârșite și fatidice ore, considerând de la sine înțeles că nu au nevoie de nimic, *pentru că* dorm, ca și cum dormitul ar fi în realitate ceea ce le-a plăcut să spună atâtor literați: o suspendare a

necesităților vitale, analogia cea mai apropiată de moarte. Oamenii se sforțează câteodată să se înțeleagă între ei, cu toate că în realitate nimeni nu poate să înțeleagă nimic – adică, să vadă totalitatea – din ceea ce există nici din ceea ce nu există. Dar măcar se prefac că se sforțează, în timpul zilei. În schimb, nimeni nu se preocupă, nimeni nu-și dă câtuși de puțin osteneala pentru a ne înțelege somnul, care deși în limba mea pare același lucru, este diferit de vise[2], pentru care s-au dat prea multe explicații. În orice caz, Berta nici măcar nu ar fi zăbovit asupra ideii că spiritul și trupul ne sunt aceleași în timpul nopții, ci pentru ea – lucrul acesta l-am văzut limpede din prima noapte când am dormit împreună – persoana mea se termina în întregime sau se întrerupea, înceta să existe, se anula, în momentul când adormeam amândoi, mai ales în momentul când adormea ea; eu, în schimb, conștient că Bertei îi trebuia la fel de multă atenție și grijă adormită ca deșteptată, așteptam mult timp cu ochii deschiși, gândindu-mă vag la mine și privind zidul pe care nu era atârnat decât un enorm calendar italian (*febbraio, maggio, luglio)*, ca să asum în măsura posibilităților mele spiritul și corpul ei adormite, încercând să mă obișnuiesc cu ideea că propria-mi gândire adormită trebuia să cuprindă somnul *ei*, adică să o înțeleg adormită. Uneori, din pricina aceasta, stăteam treaz două sau trei ore, veghind-o pe Berta. Camera casei noastre de la Barcelona unde mă gândeam, vegheam sau dormeam era mai degrabă mică, întrucât, cum am auzit spunând atâtea cupluri, este păcat să risipești spațiul unui apartament în dormitoare, unde trebuie doar să aibă loc patul. Atunci nu eram atât de celebru cum sunt acum, nu câștigam atâția bani, casa la rândul ei era mică, ori mai mică decât cea în care locuiesc în prezent. Acum camera nu este mică și nu am în față când adorm un zid, căci sunt ferestre pe trei din cei patru pereți. Este multă lumină și spațiul prisosește. Dorm într-un pat mai

amplu, într-un pat nemaipomenit cu patru picioare enorme care sunt picioare de leu sculptate din lemn. Acum sunt Leul de la Napoli, oricât de ridicol ar fi să o spun eu, mai ales că nu știu dacă acest supranume constituie o măgulire sau o jignire. Iar în vreme ce eu m-am prefăcut în faimosul Leu de la Napoli, Berta a murit și s-a prefăcut în nimic. Acum vreo trei săptămâni mi-a scris un bărbat pe care nu-l cunosc și care, după cum mă lămurea în scrisoare (un scris copleșitor, îngrijit și întortocheat), se căsătorise și trăise cu ea (adică făcuse practic tot ce făcusem și eu de cinci ani încoace până în urmă cu patru ani) timp de optsprezece luni, ce se dovediseră ultimele optsprezece luni din viața Bertei. Bănuia că doresc să știu că persoana aceea nu mai exista. În realitate, nu-mi dădea decât informații (se abținea să-mi vorbească despre propria-i stare de spirit, propria-i desperare sau ușurare), iar eu i-am fost recunoscător, căci în felul acesta moartea Bertei – doar date, detaliate, dar lipsite de înflăcărare – mi se pare aidoma celor arătate la televizor sau relatate în ziare și astfel, chiar dacă știu că este adevărată, îmi pot permite să nu o înțeleg. Locuiau, după cum îmi povestea bărbatul necunoscut și al cărui nume nu mi-l amintesc (dar începea cu N, Noriega, Navarro sau Noguer), într-una dintre casele pe care la Barcelona le numim turnuri, cu două sau trei etaje și situate mai ales în partea înaltă a orașului. Într-o bună zi, Berta („într-o zi ca oricare alta, în urmă cu exact unsprezece”) căzuse pe scară „coborând cu brațele încărcate de cărți ale dumneavoastră, păstrate din vremea logodnei” și căzătura a fost atât de puternică și de îngrozitoare, încât vomitase sânge „îndată ce se oprise”. Un medic prieten sau vecin, nu încape îndoială că incompetent, nu izbutise să stabilească legătura, căci îi sfătuise să nu-și facă prea multe griji și, după ce i-a tratat câteva echimoze ușoare de pe mâini și de pe picioare, s-a limitat să-i

recomande câteva zile de odihnă ca să vadă cum evoluează și dacă îi trece congestia. Berta, într-adevăr, nu părea să fi suferit decât contuzii fără importanță, pe lângă sperietura momentană a căzăturii și sângele ivit din gură ca o vâlvătaie ca să mânjească trei sau patru trepte și care, din pricina îngrijorării, nu putuse fi spălat până în dimineața următoare, când era uscat și înnegrit, aidoma cărților mele ce nu fuseseră strânse și puse în ordine „pâna în ziua de astăzi”. Berta și-a revenit numaidecât reluându-și treburile obișnuite, dar în a noua zi după căzătură, doar cu două zile înainte ca bărbatul acela, Noriega, să se așeze să-mi scrie scrisoarea, nu s-a mai trezit. Când s-a deșteptat soțul ei („la șapte și jumătate, ca să mă duc la lucru”, dar nu preciza cu ce se ocupă) o văzuse ghemuită în pat, cu cămașa de noapte făcută acordeon, descoperită până la coapse, întoarsă spre el și moartă, cu o pată de sânge pe jumătate coagulat, scurgându-i-se încă – din ce în ce mai încet, cu fiecare minut ce trecea – de pe buzele întredeschise și palide. Soțul, Navarro, nu dădea alte explicații, ca și cum cauzele medicale nu îl interesau, sau n-ar fi trebuit să mă intereseze pe mine. Nu se înverșuna împotriva medicului neglijent și nici împotriva lui însuși. „Eu astăzi am înmormântat-o”, spunea la singular, ca și cum ar fi făcut-o în singurătate și cu propriile-i mâini, iar Berta ar fi fost un animal domestic. „M-am gândit că veți dori să știți”. Este cu neputință să-ți dai seama dacă ai fi vrut sau nu să afli lucruri pe care le știi deja. Habar n-am dacă mă interesa să știu că Berta a murit; acum știu și gata, iar dacă visez lucrul acesta nu este o închipuire și nici o alegorie, ci repetarea celor întâmplate. Cu aceste cuvinte își încheia scrisoarea Noguer, însă adăuga un *post scriptum* în care mă întreba dacă doresc să-mi recuperez cărțile cărate de Berta când a căzut pe scară și, meticulos, îmi trimitea lista pe o foaie separată, vreo cincizeci de cărți din care mi-am

amintit că posedasem sau citisem vreo trei, patru sau cinci: *Căderea Constantinopolului*, *Însemnări regale*, *Wagner Nights*, *Strămoșii noștri*, *Pnin*. Astfel, fără numele autorului, apăreau titlurile în catalogul alăturat de Noriega. Era limpede că bărbatul acela auzise multe despre mine ca să se hotărască să-mi scrie deși nu mă cunoștea câtuși de puțin, ceea ce însemna că, în vreme ce eu nu mă gândisem la Berta (și în realitate nici la mine însumi) în ultimii patru ani, căzând în exagerarea de a nu-mi plăcea să-mi aduc măcar aminte că trăisem cu ea un an întreg, ea, în ultimele optsprezece luni din viața ei și singurele când fusese căsătorită, i-a vorbit cu siguranță soțului ei, Navarro, destul despre mine, pentru ca acesta, chiar în ziua înmormântării, să-mi scrie oferindu-mi toată informația necerută și care nu mi se datora deloc după atâția ani de tăcere desăvârșită și de dezinteres din partea mea. Cu toate acestea, știrea trebuie să mă fi afectat, căci altminteri Berta nu mi-ar fi apărut în visul de azi-dimineață. Și cu toate că am uitat numele exact al lui Noguer, mi-au rămas în schimb fragmente din scrisoarea lui, pe care am recitit-o de câteva ori acum două săptămâni, când am primit-o, încercând să-mi închipui ce nu mi se relata. Nu mă pot opri să mă gândesc că moartea tăcută a Bertei, survenită fără martori, fără avertismente și tocmai în timpul somnului, nu ar fi ajuns-o niciodată în vreme ce trăia cu mine. Există un singur lucru mai solitar decât să mori fără să afle nimeni, și anume să mori fără să-ți dai seama de ce se întâmplă, fără ca cel ce moare să-și dea seama de propria-i distrugere și sfârșit, cum i s-a întâmplat pesemne Bertei. Nu încape îndoială că Noriega este un soț neatent, care nu îi veghea somnul cu stăruința și atenția cu care o făceam eu, iar în sensul acesta este cel puțin la fel de vinovat cum a încercat el să mă facă pe mine să mă simt menționând de două ori cărțile lăsate cu nepăsare și fără rea credință cu multă vreme în

urmă în altă casă din Barcelona, unde Berta a locuit cu mine, cărți – așa trebuie să înțeleg – ce i-au pricinuit căzătura. Nu mă mai gândisem niciodată la acele cărți, menite să ocupe un milimetru din acumularea mea colosală de uitări și descopăr acum că au continuat să aibă, fără știrea sau bănuiala mea, o existență proprie „până în ziua de astăzi", devenind cauza indirectă a morții unei persoane care știu că mi-a fost apropiată și, ceea ce este și mai surprinzător, au fost mai departe tot *ale mele*, dat fiind că Navarro se ofera să mi le restituie. De ce nu s-a descotorosit Berta de ele, ci le-a luat cu ea când s-a mutat să înceapă o viață nouă în turn, unde și-a găsit moartea „într-o zi ca oricare alta"? De ce nu și le-a însușit, amestecându-le cu ale ei și cu ale lui Noguer, soțul ei, cum fac perechile căsătorite cu rămășițele burlăciei? Erau cumva – sunt – atât de vădit ale mele? Eu abia le recunosc. Și unde avea de gând să le coboare în ziua aceea ca oricare alta? Poate într-un subsol decrepit și plin de miasme, vizitat de vreun șobolan, ca să le dea la o parte ca dovadă că suferința pe care trebuie să i-o fi provocat eu îi trecuse în sfârșit cu totul? Ori voia să le lase pe strada înclinată, lângă toboganele de gunoi dintr-un cartier necunoscut pentru ca deodată, în ziua aceea ca oricare alta, să fie triturate în cele din urmă fără a lăsa urme împreună cu pungile de plastic pline cu resturi, coji și ambalaje de medicamente după ce fuseseră păstrate deoparte și considerate relicve atâția ani? Ori, dimpotrivă, le recupera dintr-un pod prăfuit și întunecat într-o zi diferită de celelalte doar prin dorul de nemărturisit și dureros de viața cu mine pierdută în urmă cu patru ani? Noriega spune că a fost o zi ca oricare alta. Este oare cu putință ca eu să fi fost prezent în viața necunoscută a Bertei Viella până în ultima clipă? Ce visa când a surprins-o moartea? Și cum este Navarro, cum este oare un ales care vorbește despre „angajamente", iar lângă el i se poate stinge

aleasa adormită scuipând sânge printre coșmaruri și cu jumătate din trup („până la coapse”) în intemperia unui dormitor cine știe dacă spațios sau îngust, dacă sordid sau primitor, dacă transparent sau încețoșat, bine încălzit sau umed și călduț, cum este tot orașul Barcelona? Un oraș nepotrivit ca să mori în el. Mă întreb dacă dormitorul are mai mult de o fereastră, iar dacă nu are, Noguer a fost atât de binevoitor încât să-i cedeze Bertei marginea patului dinspre geam. Ar trebui să-i scriu lui Noriega pentru a afla toate acestea, dar din scrisoare nu mi s-a părut o persoană înțelegătoare și nici de calitate. Eu în noaptea aceea m-aș fi deșteptat ghicind moartea cu gândul adormit, iar atunci aș fi trezit-o pe ea ca să nu moară atât de înspăimântător, ca să nu moară doar în vise.

Dar în realitate îmi trebuie un efort enorm ca să-mi aduc aminte de Berta, să-mi aduc aminte că am trăit cu ea și că am dormit cu ea la fel ca Navarro, iar ea încerca întotdeauna să mă aștepte acasă când mă întorceam din vreuna dintre călătoriile mele operistice ca să nu mă năpădească aceeași senzație de descumpănire – de a veni într-un loc unde nu mă cunoaște și nu mă așteaptă nimeni – pe care o aveam în fiecare oraș vizitat când intram în camera rezervată la hotel. Îmi este nespus de greu să-i evoc caracterul vesel și ochii diafani, atingerea grăbită a mâinilor și rochiile mereu în culori neasortate, râsul ușor, mirosul de copilă, rostirea domoală, imperturbabilul spate întors în timpul orelor mele de insomnie. Faptul că este moartă nu îi adaugă nimic, mai degrabă îi scade: nu numai că nu mai este nimic în imaginația mea, în gândurile mele, în viața mea, dar nu mai este nimic nici în imaginația *ei*, în gândurile *ei*, în viața *ei*. Nici măcar nu are viață. De acum înainte, dacă este cu putință, va crește în uitarea mea.

2 În spaniolă, *sueño* – somn, vis.

Cum poți să-l anihilezi și să-l înlocuiești pe un bărbat abia cunoscut, despre care știi foarte puțin și cu care nu ai nici o legătură? Aceasta este întrebarea care m-a chinuit la începutul ședерii mele la Madrid și a ajuns să mă obsedeze, făcând-o de asemenea câteva minute (minute de vis, minute nesfârșite) în visul de azi-dimineață. Au fost zilele când am avut foarte multă treabă, cele mai complicate și cele în care am avut la dispoziție foarte puțin timp, cele ale ultimelor repetiții pentru premiera operei *Otello* de Verdi la Teatrul *Zarzuela* și când totul a fost gata să se ducă pe apa sâmbetei: mândrul și venerabilul Hörbiger, Otello, a anunțat cu două zile înainte, pe cât de neașteptat pe atât de târziu, că era absolut incompatibil și nu putea cânta cu Volte, care îl deruta pe scenă intenționat ca să-l facă de râs și să-l lase în umbră; grețosul și nesătulul Volte, Iago, a amenințat cu o inexplicabilă pierdere a vocii pe care eu am considerat-o în permanență falsă: represalii lipsite de imaginație, cele mai clasice între doi cântăreți; iar frumoasa și nebunatica Priés, Desdemona, a început să-și neglijeze accentul, bombănind excesiv cuvintele din text și a întârziat două ore repetiția generală, ocupată într-o furtunoasă idilă cu mediocrul și dezagreabilul prim violonist (spaniol) din orchestră, care lipsea de asemenea de la locul lui (au venit amândoi la un minut unul după altul, cu părul răvășit și cu salivă pe buze, ea încheindu-și costumul și cu sânul la vedere, el cu papionul făcut bucăți). În zilele acelea, dirijorul rupea baghete și se certa cu toată lumea: la un moment dat, când toți cântăreții am dispărut din sală indignați din motive felurite și a rămas fără adversari, a insultat cu grosolănie pacificul personal al teatrului, care a amenințat cu o grevă

pentru datele reprezentațiilor. Totul prevestea o anulare sau un dezastru. Eu însumi, Cassio, mi-am redus sacrele obiceiuri cotidiene pentru prima oară în viața mea și am fost neatent la rolul meu, captivat misterios de cel al celuilalt tenor – Heldentenor – ul sau tenorul eroic, *il tenore di forza*, Otello, Hörbinger – și distrat din pricina suferinței neprevăzute ce mă năpădea încetul cu încetul.

După ce l-am cunoscut pe Manur și i-am descoperit forța, mi-am dat seama că perioada aceea extraordinară era scurtă si i se apropia sfârșitul îndată după ce începuse, iar la urmă trebuia să mă întorc vrând-nevrând lângă Berta pentru ca apoi să mă pierd iarăși la nesfârșit în alte camere de hotel și să mă eclipsez în alte orașe și în alte călătorii fără un adevărat punct de referință, departe de Natalia (pe care nu aveam să o mai văd zilnic, pe care poate nu aveam să o mai văd niciodată), în vreme ce familia Manur și Dato și-ar fi reluat în Belgia viața dintotdeauna, pe care în realitate – mi-am dat seama – o ignoram pe de-a-ntregul. Eu încă nu știam nimic concret despre Hieronimo Manur, bancherul din Flandra, dar cel mai uimitor – mi-am dat seama și de aceasta – era că nu știam nimic concret nici despre Natalia Manur, soția lui de atâta vreme și însoțitoarea mea de șapte zile. (Poate de aceea nu v-am povestit nimic despre ea, nimic din ceea ce am aflat mai târziu.) În lungile noastre discuții – întotdeauna cu imperturbabilul și taciturnul Dato ca martor – vorbisem de multe lucruri, dar niciodată despre ea, adică, niciodată despre povestea, trecutul ori viața ei. Avusesem ocazia să-i observ pe îndelete și cu înflăcărare crescândă (dar necugetată) întreaga persoană: gesturile domoale (ca și cum atunci când se mișca ea, spațiul ar fi devenit mai dens și ar fi opus rezistență), mimica acum atât de puțin spaniolă (lipsită de mânie și de ursuzenie, vocea atât de întristătoare și de gravă, încât părea ieșită

din fum, tăcerile prelungite aidoma absențelor înainte de a răspunde la întrebările bruște care schimbau subiectul, ochii lichizi și visători, înaintarea interminabilă a picioarelor extrem de lungi, expresia-i mereu începătoșată sau năpădită de melancolie, la fel ca râsul ocazional lăsând să se vadă o dantură desăvârșită, foarte albă și mare: un râs african. Aș fi putut, de asemenea, să-i intuiesc gusturile: cele gastronomice, la numeroasele prânzuri și cine împreună, de asemenea în câte o cofetărie; cele vestimentare, căci o însoțisem de vreo două ori la cumpărături și o văzusem atingând țesături cu degete iscusite, apărând și dispărând stăruitor în cabinele de probă în timp ce eu și Dato îi așteptam hotărârile, prefăcându-ne că ne exprimăm părerea; cele de colecționară, la o licitație importantă organizată zilele acelea și unde ea – prin intermediul mâinii ascuțite și fantasmagorice a lui Dato, care se înălța ca un stilet în ritmul dorințelor ei – a câștigat două tablouri (un Díaz de la Peña și un Paret foarte mic), ediția centenarului lui Flaubert completă și un frumos briceag creat de Ravilious, cu lama de fildeș și mâner de argint, a cărui mărime îl transforma aproape într-un cuțit scânteietor. Dar ignoram tot ce avea legătură cu povestea, trecutul sau viața ei, în afară de puținul pe care mă lăsase să înțeleg tânguirea îngândurată și fragmentară a lui Dato prima și ultima oară când avusesem ocazia să vorbesc cu el între patru ochi (prea prematură pentru ca propria-mi curiozitate să știe să-i canalizeze întrebările) și de observațiile entuziaste, în trecere și împrăștiate, ale Nataliei Manur la adresa fratelui ei recent emigrat în America, Roberto Monte. (Apropo, atâta părea să îl prețuiască, încât nu o dată m-am întrebat, fără să știu, dacă nu cumva mă limitez să-i iau locul pentru Natalia în orașul Madrid; întrucât abia ne-am despărțit un minut din ziua când ne-am cunoscut, cum, după Dato, obișnuiau să facă ea și

Monte când se revedeau; ba chiar, la fel ca fratele ei – m-am gândit – eu îi prezentasem câteva persoane volatile care nu aveau să o întâlnească fără mine, deși nu erau din Madrid și erau doar decăzutul Hörbiger, orgoliosul Volte, iresponsabila Priés și bătăiosul dirijor de orchestră.) Prin urmare, după o săptămână de prezență necondiționată, încă nu știam care erau necazurile Nataliei Manur pe care Dato spunea că le știe pe dinafară, nici de ce era un nonsens faptul că nu avea – după el – amanți, nici motivul nemulțumirii ei profunde și iremediabile, nici motivul pentru care Manur și ea duceau vieți diurne atât de despărțite, când aparențele arătau că duceau vreun fel de viață în comun nocturnă, dat fiind că în fiecare seară trioul nostru își lua rămas bun în liftul hotelului, îndreptându-se fiecare spre camera de lux, iar într-a lor Natalia și Manur trebuiau să doarmă împreună. Poate ochii de culoarea coniacului ai bancherului din Flandra s-au deschis deodată auzind zgomotul cheii în broască, ori înainte, presimțind în toropeală pașii minimi ai soției pe coridorul acoperit cu covor; poate Manur, într-o neverosimilă pijama din mătase verde (aceeași culoare cu incredibila lui pălărie atât de transatlantică), o vedea pe Natalia lăsându-și haina și poșeta pe un fotoliu, ducându-se la baie și apoi, revenind în cameră, dezbrăcându-se să se bage în patul de două persoane. Poate o primea cu cuvinte calde și cu brațele deschise, ori îi reproșa cu cuvinte grele întârzierea, sau nu-și vorbeau deloc, limitându-se să zacă timp de opt ore șterse din memoria diurnă pe același așternut, fără să se privească, fără să se atingă, fără măcar să se apropie în somn, două trupuri împreună noapte de noapte și uitate reciproc de ani buni. Ori poate că ochii de culoarea coniacului, ceva mai deschiși la culoare și strălucitori dar (apropo) cu aceeași formă (exactă) ca ai ei, așteptau treji (jigniți, irascibili, impacientați), recapitulând bilanțuri,

operații, cotizații sau cine știe, dacă nu cumva citind vreun roman scurt, cine știe dacă nu cu ajutorul unor ochelari impuși de vârstă. Oare cum intra Natalia Manur în camera de lux? Pe întuneric, cu eleganții pantofi de Della Valle sau de Prada atârnându-i de două dintre degetele noduroase și lungi, ca să nu-i întrerupă odihna bancherului istovit, ori mai degrabă ca să evite întrebările? Sau făcea cumva tot zgomotul din lume (aruncându-și din două lovituri cu vârful piciorului pantofii drept într-un dulap) și aprindea o sută de lumini ca să se bucure de priveliștea refuzată toată ziua, cea a soțului absent, iubit și căruia îi dusese dorul, a cărui lipsă încercase să o atenueze în mod palid prin compania exaltată a unui cântăreț de operă foarte robust, vorbăreț și amabil? „Bună”, poate că spunea ea. El era pesemne culcat, cu ipoteticii ochelari puși la ochi, mascându-i trăsăturile plebee și îndulcindu-i privirea tăioasă. Cum ți-a mers astăzi totul? Totul în regulă? Afacerile sunt așa cum trebuie? Manur își coboară ochelarii fără să și-i scoată încă și, uitându-se pe deasupra lor cu ochii lui obișnuiți să fie răsfățați de univers, nu răspunde numaidecât. Pare mai bătrân cu ochelarii pe nas, ori poate că și i-a ridicat pe frunte ca un aviator și aceasta îl întinerește. Natalia nu stăruie, întrebările îi erau fără îndoială mecanice. Cu naturalețe (precum cineva care se află în propria-i casă, singură sau cu soțul de o viață întreagă), se duce la baie, aprinde lumina și începe să-și curețe machiajul serii. Folosește bucăți de vată. Manur își vede de documentele lui sau profită ca să se parfumeze puțin (o sticluță de apă de colonie în sertarul noptierei) și să-și netezească rarele fire de păr, care nu-i înnobilau chelia prematură. (Un bărbat cochet, chiar și față de propria-i soție.) Natalia se spală pe dinți cu ușa deschisă și apoi o închide timp de câteva secunde. Manur își ascute urechile, încearcă să distingă lichidul căzând în alt lichid. Ori poate,

în ciuda voinței lui, nu se poate opri să-l perceapă. Și-a lăsat hârtiile la o parte, demonstrând prin aceasta că nu era nevoie să se uite peste ele, ci că era doar un mod de a-și omorî timpul până la sosirea Nataliei. Așteaptă. Așteaptă. Natalia reapare, stinge lumina din baie și începe să se dezbrace cu dezinvoltură, ca și cum nu ar avea nici un martor (însă nu știu dacă luminile sunt aprinse sau sunt stinse ori dacă a rămas numai veioza la a cărei lumină citea Manur), căci în realitate este ca și cum nu ar exista: ce poate să-i spună lui Manur în acest moment felul cum își scoate ea cămașa, fusta, chiar și ciorapii de culoare închisă (și fără cusături)? Și ce poate să-i spună Nataliei faptul că Manur vede toate acestea? Natalia Manur este acum în lenjerie – o piesă sau două, încă nu aș ști să spun – și se contemplă grăbită în oglinda mare din fața patului dublu. Este o privire fugară, nu durează decât câteva clipe petrecute probabil în penumbră. Poate că nu mai este tânără. Chipul ei continuă pesemne să fie foarte atrăgător și foarte ispititor pentru orice bărbat ar vedea-o, ori continuă să fie astfel pentru cei ce o văd, dar ea observă pierderile: o ușoară înmuiere generală; sânii nu la fel de fermi ca la douăzeci de ani (deși nimănui nu i-ar trece prin cap să folosească expresia „îi are căzuți”, ci „la locul lor”); pântecele plan și tare anunță (însă doar ei) că în curând ar putea să nu mai fie astfel; picioarele ce au fost supranaturale par încă desăvârșite – zvelte și drepte –, dar încep să pară trecătoare. Poate că și Manur bagă de seamă pierderile. Imaginea văzută astăzi de Natalia este cunoscută, schimbările nu se văd în fiecare zi, ci, în mod inexplicabil și necruțător, într-o zi ce nu se distinge prin nimic de cea anterioară și nici de cea următoare, ceva ce a fost zdruncinat și modificarea persistă. Nu se știe niciodată dacă defectul care urâțește, ridul ireversibil, profunzimea lui, pata de pe mână, ieșitura gâtului, linia verticală pe buză, grăsimea,

paloarea, semnul, au apărut chiar în ziua aceea sau în ziua aceea proprii noștri ochi sunt mai pătrunzători sau au destul curaj ori poate hotărăsc arbitrar să se oprească asupra detaliului. Astăzi nu este nimic nou, nici un defect care să fi trecut ieri neobservat, deși examinarea a fost extrem de sumară, o privire aruncată, nimic. S-a făcut târziu, Manur este prost dispus. Ar fi mai bine să scurteze pregătirile pentru somn și să încerce să se cufunde îndată în el, pentru a fi la adăpost măcar opt ore, poate douăzeci și patru cu puțin noroc. Natalia Manur își dă jos lenjeria – o singură piesă, fără îndoială – și o clipă rămâne goală în mijlocul camerei de lux, în timp ce ochii de culoarea coniacului, atât de pătrunzători, inspecționează fulgerători trupul dezvăluit, fără veșminte, văzut doar din profil, într-o postură neprielnică și în mișcare. Ea nu suportă ca pe timpul nopții altceva decât cearșaful să-i acopere picioarele, își pune bluza de la pijama și va dormi în chiloți, poate că nu și i-a scos (ba da; pesemne că sunt alții cei de noapte și pentru somn, în plus, am stabilit că lenjeria îi era dintr-o singură piesă, un *body*, apoi chiloții trebuie să fi ieșit dintr-un sertar, și i-a pus). Se bagă în pat și de acolo stinge lumina de la intrare. Rămâne veioza de pe noptieră, pe care Manur o ținea aprinsă. Manur vorbește în sfârșit: „Ce ai făcut astăzi? Ai ieșit din nou cu cântărețul acela? Ce individ. Nu-mi place deloc mutra lui”. „Mă amuză”, răspunde Natalia, „ceea ce tu nu faci niciodată.” „Și până unde merge distracția?”, întreabă Manur fără să-și schimbe tonul, disprețuitor, dar mai degrabă neutru. Natalia Manur nu răspunde, se întoarce, precum cineva care se pregătește să doarmă, cum făcea Berta când trăia cu mine după ce ne spuneam noapte bună. „Până unde merge distracția?”, stăruie Manur (și-a scos de tot ochelarii, acum expresia îi este la fel de tăioasă cum i-am văzut-o în tren). „Mă distrează în asemenea măsură încât nu m-am

putut despărți de el până adineaori.” Manur nu voia să se certe, ci doar să știe. „Unde ați fost?” „Vreau să dorm.” „Întâi spune-mi.” „Ca în zilele trecute: la repetiția operei aproape tot timpul, se apropie premiera.” „Cum cântă?” „Eu cred că foarte bine, mie de el îmi place cel mai mult dintre toti interpreții, dar acum vreau să dorm.” Manur își pune iarăși ochelarii, privirea îi este moderată: nu îndrăznește ori nu mai vrea să pună întrebări, deși în răspunsul Nataliei rămân multe ore nelămurite, în realitate nu s-a lămurit nimic. Dar lui Manur nu îi pasă, știe de la Dato ce facem ori nu facem în fiecare zi, începând de dimineața, când ne întâlnim pe coridorul hotelului până seara când ne luăm rămas bun în lift, adică la cinci minute după despărțirea lui matinală până cu cinci minute înainte ca această scenă să aibă loc. (Noi, în schimb, ignorăm totul despre activitățile lui la Madrid.) Dar nu va putea afla ce s-a întâmplat astăzi până mâine dimineață, când, înainte de micul nostru dejun în trei, el și cu Dato își telefonează din camerele lor, cu siguranță el lui Dato, profitând de minutele când Natalia este la duș. Dacă, totuși, Manur dorește să știe dacă a apărut vreun fel de noutate fără să aștepte până mâine dimineață, trebuie să o interogheze pe Natalia. Poate să aștepte? Poate să aștepte. Poate că în realitate nu-l interesează. Poate că Natalia nu îl interesează, în ciuda a ceea ce mi-a dat de înțeles Dato vorbindu-mi despre obligațiile sau lealitățile lui teoretice față de patron. Poate că Manur nu simte nimic văzând-o pe Natalia dezbrăcându-se, văzând-o pe jumătate goală, văzând-o goală, cu trupul parfumat, călduț și neted lângă el vreme de opt ore inexistente în viețile amândurora. Nici Natalia nu este interesată de el, deși conștiința prezenței lui îi trezește nostalgie din când în când: această conștiință i-o dă mai ales mirosul care de atâția ani (și din timpuri mai bune) iese nestrămutat din gâtul lui Manur; mirosul invariabil

urcând din piept amestecat cu apa de colonie dintotdeauna, cu care și-a dat de dimineață și poate de asemenea după-amiaza, dar pesemne că *nu* a reînnoit-o acum, când era ea la baie: nu, este doar o urmă, și tocmai urmele zămislesc dorul. Lucrurile terminate rău și ceea ce nu există. Natalia Manur duce de asemenea dorul dorinței trezite cândva de Manur și încă nu îndrăznește să o substituie cu dorința trezită de tenorul robust, vorbăreț și binevoitor. Nu-i cunoaște mirosul, nici pieptul, nu știe cum ating mâinile lui mari, dacă cumva ating. Tenorul nu este asexuat, dar nu își arată limpede dorința pe care i-o inspiră ea, esențială ca să-l dorească. Este prudent, ori prea respectuos, se teme de Dato și de lealitățile lui teoretice, nebănuind că Dato este ușor de mituit, mai mult decât atât, nebănuind că se vinde numaidecât celui ce dă mai mult, precum cărțile, bricegele, scrumierele, statuetele, covoarele și tablourile. Ori cine știe, poate este homosexual cântărețul, ca atâția artiști de la teatru. Poate că este doar temător – negarea dragostei. Nu o atinge niciodată, abia se apropie de ea, nici măcar ca să arate că o însoțește când traversează o stradă sau când sunt asezați, cot la cot, pe fotoliile de la Teatrul *Zarzuela* în pauzele repetițiilor. Poate că Leul de la Napoli detestă contactul fizic. Cântăreții au faimă că se îngrijesc necontenit. Oare cum sărută un cântăreț? Își dă oare cu loțiune bucală înainte sau după aceea? Oare își drege gâtul cu albuș de ou, cum susține legenda? Au oare săruturile lui gust de albuș de ou? Și cum este gustul albușului de ou? Oare ce face cu gălbenușurile nefolositoare? Le aruncă? Le adună pe moment într-un bol? Le gătește? I le dă vreunui animal domestic omnivor care devorează cu plăcere până și gălbenușuri crude? Le aruncă? Unde? Și dacă oul este stricat, iar cântărețul nu-și dă seama, și-l toarnă pe beregată și înghite albușul

rău mirositor care ar trebui să-i dreagă gâtul? Ce scârbos.

Dar astăzi Manur o atinge deodată. Îi atinge coapsa goală, elastică și fermă (chiar dacă picioarele ei nu mai sunt supranaturale). Ea îl lasă, deși doar pentru a-și da seama ce simte la invitația sau avansul conjugal după atâta vreme. Manur o dezmiardă cu mâna dreaptă nouă și în același timp veche, o atingere pe cât de ușor de recunoscut, pe atât de uitată, venind dintr-un trecut pe de altă parte atât de asemănător cu prezentul, încât nici măcar nu se poate considera trecut. Manur își strecoară cealaltă mână pe sub cămașa de pijama a Nataliei Manur și o mângâie pe spate. Puțin câte puțin, ca un începător, pe ascuns, face ca fiecare mângâiere să se apropie din ce în ce mai mult de partea laterală a sânului stâng al Nataliei Manur, până ce, o dată ajunsă și epuizată lateralitatea, mâna ce se preface ori a devenit neîndemânatică pornește în căutarea frontalității (mâna ieșind din mâneca verde). Toată camera miroase dintr-o dată a Manur. Natalia Manur nu se clintește, nu știe dacă este excitată, nu o știe nici măcar când sfârcul primește și acuză (se întărește) atingerea. Poate ar prefera să nu o știe, ar vrea să adoarmă numaidecât și ca Manur, soțul ei, să o utilizeze ca pe o păpușă la cheremul lui, fără preambuluri, să intre în ea fără consimțământul ei explicit și fără pasivitatea ei trează, fără refuzul și fără încuviințarea ei, fără știrea ei, fără conștiința ei, fără cunoașterea ei, fără existența ei, astfel ca în ziua următoare să se poată purta ca și cum această violare a normei nu s-ar fi produs. Este prea târziu să vorbească despre ei înșiși în ziua următoare. Este prea târziu și pentru ca faptul că nu vorbesc să-i facă să roșească. Viața nu le mai admite improvizații sau schimbări, totul a fost discutat și stabilit cu multă vreme în urmă. Viața lor nu mai admite decât perpetuare, ori anulare violentă. Dar Natalia nu se opune pipăielilor reînviate ale bancherului din Flandra

pentru că îi sunt familiare și în același timp îndepărtate – un rest, o urmă – pentru că nu o sperie, sunt improbabile, și de când se află la Madrid nu o atinge nimeni. Așteaptă. Așteaptă. Manur pesemne că dorește răspuns; obosește, nu continuă: a fost întotdeauna un bărbat nerăbdător. Mângâierile îi devin mecanice și dezlânate, până ce mâna, istovită, rămâne moartă pe coasta ei, părăsind frontalitatea, abia atingând lateralitatea cucerită. O mână pe coastă este supărătoare pentru a dormi. Natalia Manur se strecoară ușor către malul ei, mâna se îndepărtează, cade domol pe cearșaful alb ca un membru anesteziat (brațul băgat în mâneca verde). Manur este proprietarul Nataliei Manur, dar astăzi nu dă nici o poruncă și nu pretinde nimic. Se întoarce și el, cum făceam eu când băgam de seamă că pe Berta a luat-o somnul și priveam peretele gol cu calendarul italian *(aprile, giugno, settembre)* și adoarme numaidecât. Natalia nu doarme, dar nu vrea să se miște ca să nu intre în contact cu trupul soțului ei. Dacă ar încerca să stingă veioza din cealaltă parte, l-ar atinge pe Manur și el s-ar trezi. Iar dacă se trezește acum, abia adormit, nu va mai izbuti să închidă ochii. Pe Natalia Manur o doare sânul stâng. Mirosul lui Manur se risipește, ca și cum l-ar răspândi doar în stare de veghe, ca și cum l-ar emana ochii săi cruzi. Sunt închiși. Lumina de pe noptieră va rămâne aprinsă toată noaptea și în zori îi va face să tresară.

Natalia Manur nu a povestit nimic în zilele acelea, iar eu, în schimb, mai puțin rezervat decât ea ori cu mai puține mijloace de a menține dialogul (fără curajul de a îndura tăcerile), atâtea zile fără a apela la relatarea propriei biografii, îi povestisem destule – sub privirea nepăsătoare sau neîncrezătoare a lui Dato, care, poate jenat, poate diplomat, se prefăcea că se gândește la lucrurile lui tăinuite când vorbeam despre mine – esențialul poveștii, trecutului sau vieții mele până în urmă cu un an aproximativ, adică, până când mă hotărâsem să trăiesc la Barcelona cu Berta, a cărei existență nici măcar nu am pomenit-o. I-am vorbit Nataliei Manur (și implicit lui Dato) despre copilăria mea singuratică și tristă; despre obezitatea bolnăvicioasă de atunci, care-mi adusese atâta batjocură și atâtea neplăceri (altă viziune asupra lumii); despre relația lingușitoare și mereu îngrozitoare cu nașul meu, domnul Casaldáliga, cel care m-a găzduit după moartea mamei – vara lui – și despre care am bănuit întotdeauna că mi-ar putea fi, în afară de naș și de unchi de-al doilea, tată stânjenit și niciodată mărturisit. I-am lămurit Nataliei Manur cât de mult poți suferi trăind ca rudă săracă, fără drepturi și fără aspirații, fără posibilitatea de a te plânge, într-o stare de nesiguranță dincolo de limitele înțelegerii, fără să te simți vreodată acasă. I-am explicat că eu, copil fiind, eram mereu pe deplin conștient că pot fi oricând dat afară din propria-mi cameră – și din ceea ce doar prin excludere presupuneam că îmi este casa – de către domnul Casaldáliga, un om cu adevărat ciudat și de temut: înstărit (mai târziu am aflat că putred de bogat), chinuit, avar, șiret, sumbru, sarcastic și autoritar, judecător de profesie și proprietar al unei bănci (dar aceasta, ca multe

alte lucruri, am aflat-o tot când eram mare și prin intermediari: nu am știut niciodată nimic despre activitățile lui câtă vreme am locuit sub același acoperiș). Eu intuiam că șederea mea acolo – la fel ca studiile, hrana și hainele mele – depindeau de capriciile lui și nu de afecțiune, de simțul responsabilității sau de milă, și cu toate acestea mă simțeam obligat, mai mult decât să fiu merituos și să încerc să-i fac pe plac, să nu fac greșeli și să nu-l dezamăgesc prea mult. (Nu l-am văzut de multă vreme: cu patru ani în urmă locuia încă la Madrid, dar nu mi-a trecut prin cap – nici de nebun – ,să mă duc să-i fac o vizită, deși i-am trimis niște invitații la premiera lui *Otello* de Verdi la Teatrul *Zarzuela*, la care nu a venit, după câte știu eu, ori cel puțin nu a trecut pe la cabină să mă felicite. Trăiește încă și astăzi, retras la țară, într-o casă imensă din provincia Huelva, și ne scriem din când în când, ciudata corespondență paterno-filială după atâta timp.) I-am spus Nataliei Manur că trebuia să cer voie pentru orice: ca să mă mut dintr-un loc în altul al casei, din camera mea la baie, din sala de mese în salon, de la bucătărie la mine, ca să nu mai pomenim de a ieși pe stradă sau de a intra din nou. N-am avut niciodată chei. El voia să știe întotdeauna exact unde mă aflu, ca și cum s-ar fi temut să nu-l surprind în vreun colț comițând mârșăvii ce nu trebuiau să aibă martori. Fiecare mișcare a mea avea nevoie de încuviințarea lui, iar dacă nașul nu era acasă, atunci *trebuia* (aceasta era regula pe care eu nu o respectam) să-i aștept întoarcerea ca să ies din camera mea: să-mi țin pișul, să rabd de sete, să îndur foamea; ori să fiu atât de prevăzător cum niciodată nu va fi în stare un copil, oricât de înțelept, de necăjit și de ascultător ar fi. Ani întregi a trebuit să am grijă cu servitorii (care, nu prea miloși – deloc iubitori de copii grași, îl informau cu precizie despre orice abatere a mea) și să nu cumva să las vreo urmă într-o deplasare neautorizată: buretele folosit ca să-

mi răcoresc fața să rămână la fel de uscat ca înainte și în aceeași poziție, identică; de fiecare dată când nu rezistam ispitei teribile de a folosi telefonul ca să-mi comentez temele cu colegul meu favorit, trebuia să-mi aduc aminte să-l pun în furcă pe partea stângă, dat fiind că el era stângaci; trebuia să merg adesea în șosete, ca nerușinații din bancuri și din filmele mute, ca nici o pată de noroi de pe covor sau de pe dușumea să nu-mi trădeze trecerea; înghițiturile de lapte – băutura mea preferată – băute pe furiș trebuiau să fie minime pentru ca el să nu bage de seamă diferența de nivel și, cu aceasta, incursiunea mea la bucătărie în absența lui; dacă ascultam radioul – marea mea pasiune de atunci – trebuia să întorc scala și volumul exact unde se aflau înainte de manipulările mele pline de emoție. I-am istorisit Nataliei Manur cum, fiind deja adolescent și când controlul exercitat de el nu mai era atât de strict, trebuia să-l implor pe domnul Casaldáliga să-mi dea bani pentru lucrurile cele mai indispensabile, și cum adesea refuza zile în șir: pentru săpun (al meu, Lagarto, nu Lux ca al lui) ori pastă de dinți (a mea, Licor del Polo, nu Colgate ca a lui) care mi se terminaseră, pentru un tricou sau niște chiloți noi ca să-i înlocuiască pe cei aproape roși, ca să mă tund, ca să plătesc autobuzul sau tramvaiul ce mă ducea sau mă aducea de la școală. În vremea copilăriei și a adolescenței mele, orașul Madrid era demn de dispreț și expresia mea mereu absorbită sau mirată ca a copilașilor pictorului Chardin, îmbrăcați elegant și absorbiți de jocurile lor – volanul, sabia, titirezul, dar spre deosebire de ei, hainele mele erau jalnic de grosolane și privirea îmi era la fel de absentă ca a lor fără să existe totuși în mâinile mele sau în fața ochilor vreo jucărie care să mă captiveze. Până într-o bună zi când am învățat să citesc partituri, am început să le am și preocuparea pentru canto a venit să mă

salveze. Dar nu despre aceasta vreau să vorbesc acum.

Natalia Manur mă asculta atât de atentă și de înțelegătoare, ca și cum ar fi auzit povestirea necazurilor și lipsurilor unui copil din opera lui Dickens, iar mai târziu m-a asigurat în repetate rânduri că o bună parte din atracția pe care o exercităm asupra ei s-a născut din aceste relatări și dintr-o identificare a destinului ei de adultă cu destinul meu de copil. Îndată după aceea am aflat că povestea, trecutul sau viața ei erau de asemenea demne de secolul al XIX-lea. Dar, cum am spus, înainte de reprezentațiile cu *Otello* de Verdi în Teatrul *Zarzuela,* am fost conștient mai ales de propria-mi convingere necugetată: doream să-l anihilez pe Manur și trebuia să o anihilez pe Berta ca să o văd mai departe în fiecare zi pe Natalia Manur fără opreliști de nici un fel. Cruzimea plutea în aer. A doua anihilare nu era grea, căci depindea doar de hotărârea mea luată deja: despre Berta știam totul, mult mai mult decât aș fi avut nevoie. Distrugerea lui Manur, în schimb, era mai anevoioasă, eu neștiind – întrucât nu știam – aproape nimic despre el și nimic despre punctele lui slabe, părându-mi cu neputință, după ce îi văzusem manierele și îi întrevăzusem mulțumirea, încrederea în el însuși și în calitățile lui, să-l fac de râs într-o înfruntare directă, dialectică sau de orice alt tip. Era, fără îndoială, mai flexibil și mai puternic decât mine, și de asemenea mai imperativ. După ce am cumpănit în grabă într-o noapte în camera mea (în ajunul premierei, îmi aduc bine aminte), am înțeles curând că singurul mod de a-mi duce la capăt planurile improvizate sau neașteptate consta în a inversa ordinea în care tocmai le menționasem: trebuia să o văd mai departe în fiecare zi pe Natalia Manur, și atunci va veni de la sine anihilarea lui Manur. Cât despre Berta, pe care nu o doream, trebuia totuși să o dau la o parte – să pun odată în aplicare o sentință

veche – încercând ca procesul să fie cât mai scurt posibil și să nu interfereze cu ceea ce, din clipa aceea mi-a părut o cucerire sau o întrecere. Însă chiar în noaptea aceea m-a năpădit îndoiala cu privire la metodă. Trebuia să-i vorbesc Nataliei Manur limpede? Să-i fac o declarație, ca să zic așa, operistică, și în toată regula, prealabilă oricărui contact intim între noi? Să mă folosesc de medierea lui Dato? Ori trebuia să izbutesc să rămân singur cu ea într-un moment prielnic – poate în cabina mea – și să acționez ca un seducător clasic – adică demodat – cu riscul de a da greș la prima încercare fără posibilitatea de a rectifica? Faptul că mi-am enunțat mie însumi natura propriilor sentimente („Trebuie să fiu îndrăgostit, ori sub imperiul necunoscut al unui capriciu puternic ca să gândesc și să doresc astfel”, mi-am zis) mi s-a părut deodată un inconvenient îngrozitor, silindu-mă să acționez după un plan mai mult sau mai puțin premeditat (dar trebuia încă meditat) și prin urmare cu artificialitate, în loc să continui ca până atunci, luând lucrurile, dacă nu pasiv, măcar cu naturalețe, fără a forța sau canaliza nimic, într-o așteptare fără speranțe și fără fermitate. Ce istovitor este să iubești, m-am gândit. Să te străduiești, să proiectezi, să te ambiționezi, să nu te poți mulțumi cu perseverența și neclintirea. Ce istovitor este concretul, m-am gândit, ceea ce nu are încotro și trebuie să aibă conținut. Ce istovitor este, de asemenea, ceea ce va fi. Am luptat prea mult în viața mea pentru lucruri imperioase: pentru a crește sănătos și înțelept, pentru a nu fi obiect de batjocură, pentru a slăbi, pentru a nu mă lăsa doborât de înverșunarea nașului meu de a mă alunga din casa lui, pentru a studia muzica, pentru a studia canto; am luptat ca să studiez la Viena, să plec de la Madrid, să intru într-un cerc restrâns și gelos al cântăreților profesioniști, să fiu bine cotat, să fiu o figură internațională și remarcabilă. Sunt pe cale de a

triumfa în cele ce mi-am propus și în fiecare dimineață când mă privesc pe îndelete în oglindă ca să descopăr schimbările, mă conving că am triumful scris în frunte. Am un agent care veghează asupra mea și îmi caută mereu tot ce este mai bun, călătoresc prin toată lumea (chiar dacă solitar), înregistrez discuri pe ale căror coperte îmi apare numele al treilea, al patrulea sau al cincilea pe listă, merg la hoteluri de lux ca acesta (chiar dacă în singurătate), am bani destui și știu că voi avea curând și mai mulți. Îmi place profesia mea, îmi place să ies pe scenă deghizat și să mă prefac în mulți, să cânt, să interpretez, să fiu aplaudat pentru efortul meu și să citesc elogiile din ce în ce mai aprinse și mai întinse în ziarele din toate orașele lumii. Îmi place ca impresarii și reporterii să-mi formeze numărul de telefon din toate părțile globului, să mă sune ca să mă angajeze și să-mi ia interviuri în casa mea din Barcelona. Acolo locuiesc cu Berta, pe care poate că nu o iubesc, pe care fără îndoială, nu o iubesc, cum mi-am dat seama cu câteva luni în urmă în timpul unei reprezentații cu *Turandot* la Cleveland, când Liù m-a emoționat într-atât cu celebrele sale arii premortuare, încât m-am trezit simțind o dragoste invincibilă fără ca obiectul acestei iubiri să fie câtuși de puțin Berta, deși nu era nici o persoană în mod special, firește că în nici un caz cântăreața care o întruchipa pe sclava îndrăgostită și sacrificată (o soprană excelentă, dar în același timp un butoi german care are prostul obicei de a-și umple partenerii de salivă când cântă și al cărei nume nu îl voi spune, pentru că este încă activă; mai mult decât atât, astăzi este în plină ascensiune, la fel ca mine). Berta nu mă ispitește, când vin acasă nu mă bucur prea mult să o văd, nici nu simt nevoia sau dorința de a mă culca numidecât cu ea, ci prefer să aștept câteva zile, să mă uit mereu la televizor, să mă liniștesc, să mă reobișnuiesc cu casa mea și cu un ritm sedentar care în realitate nu

există, să cobor după pâine, să mă duc la chioșc, să mă duc la stadion să văd cum joacă *Barça*. De fapt, mă tentează mai mult să chem o prostituată de lux când mă copleșește singurătatea în călătoriile muzicale. Dar nu sunt nefericit din pricina aceasta, vreau să spun din pricină că Berta nu mă ispitește. Relațiile cu oamenii nu au ocupat până acum un loc important în existența mea, poate pentru că am fost prea ocupat cu propriul meu progres, cu inevitabilele exerciții zilnice, cu desăvârșirea artei și îngrijirea extremă a vocii, cu studiul, practica și mereu studiul. Acum încep să culeg, să nu fiu mai obligat să lupt atâta, înțeleg că m-am angrenat în mecanism și prevăd că totul va fi ca acesta să se învârtească așa cum trebuie – cu mine încorporat – pentru ca gloria și rolurile importante (Calaf, Otello) să vină singure. Am trăit câteva iubiri, dar nici una transcendentală, și nici nu m-au făcut să mă schimb. Berta, în realitate, este perfectă. Ordonată, inteligentă, discretă, cu un caracter tandru și vesel, admiratoare a muzicii, răbdătoare cu repetițiile mele și foarte atrăgătoare pentru majoritatea, deși pe mine de ceva vreme (cam de când am început să trăim împreună) nu mă mai atrage destul (mă atrag mai mult prostituatele pe care, cum am spus, le chem din când în când din singurătate, din curiozitate sau ca să mă distrez). Nu este ciudată, nici melancolică, precum Natalia Manur, pe care totuși acum vreau să continui să o văd zilnic. Oare de ce doresc să o văd mai departe în fiecare zi? Poate pentru că tânjesc să fiu ca Liù și ca Otello, pentru că am nevoie să încerc să mă distrug sau să distrug pe cineva în acest moment din povestea, pre-trecutul sau viața mea. Liù este o sclavă chineză ce îndură tortura și apoi se omoară cu un pumnal ca să-i salveze viața lui Calaf, pe care îl iubește și al cărui nume îl pretinde cruda Turandot ca să evite căsătoria cu el și pentru a-l putea ucide în zori, la fel cum a făcut cu toți pretendenții anteriori. Liù

este un personaj condamnat și ea o știe de la bun început. Alternativele îi sunt, oricum, nenorocite. Ori moare, și atunci iubitul ei Calaf va trăi ca să se căsătorească cu Turandot, ori mărturisește numele și trăiește, dar atunci Calaf va muri o dată cu noaptea. Dragostea nu se va împlini în nici un caz, prin urmare este vorba să aleagă între o viață fericită (cea a iubitului) și nici o viață fericită, ori, poate, chiar între două vieți fericite și nici una, dacă acceptăm ideea că a muri pentru iubit este pentru amant o formă desăvârșită de fericire. Poate de aceea este opțiunea limpede pentru Liù. Povestea lui Otello se cunoaște și mai bine. El nici măcar nu întrevede printre posibilități fericirea cuiva, în afară de cea a Desdemonei și a lui Cassio, pretinși îndrăgostiți, într-un *Otello* imposibil. Este cu neputință, Otello dându-se la o parte ca să permită fericirea soției alături de cel cu care, după Iago, îl trăda. Dacă Otello nu ar fi avut, cum nu avea Liù, simțul dreptății... (Dar această lipsă este din secolul nostru.) Berta este perfectă pentru cariera mea și pentru bunăstarea mea generală, dar, în afară de faptul că vreau să o văd mai departe în fiecare zi pe Natalia Manur, în noaptea aceasta mi-ar plăcea enorm să mă culc cu ea, la fel cum nu mi-ar plăcea să mă mai culc cu Berta câte zile voi avea, m-am gândit în noaptea aceea. Era, ca aproape toate nopțile din perioada petrecută atunci la Madrid, o noapte primăvăratică. Aveam balconul deschis și puteam să aud de afară vuietul mașinilor și vreo voce necontrolată, furioasă sau în stare de ebrietate. Auzeam, de asemenea, câte un zgomot din interior, chei deschizând alte uși, fragmente de discuții străine pe coridoare, bătăile în ușă ale unui chelner cu tava ori cu căruciorul; la un moment dat, am auzit apogeul unei certuri cu strigăte și ceva s-a spart lovindu-se de peretele camerei de alături, poate vreo scrumieră aruncată de o femeie într-un bărbat mai degrabă decât de un bărbat într-o femeie (el a spus în spaniolă, cu

accent cubanez sau poate din Insulele Canare: „Păi dacă nu voiai să știi, acum ai aflat”, iar ea a răspuns: „Vei afla tu, vierme!” și apoi zgomotul). Nu încape îndoială că Natalia și Manur nu se certau ca perechea vecină, nu se potrivea cu ei, cu înfățișarea lor sterilizată și cu răceala aparentă. Aș fi putut *eu* să fiu motiv de ceartă într-o zi, curând, mâine, astăzi, acum? Am încercat să-mi uit gândurile repetându-mi pentru penultima oară – mai degrabă rememorând, căci am făcut-o în sinea mea – una dintre intervențiile scurte din ziua următoare din rolul lui Cassio: *Miracolo vago... Miracolo vago...*, și alta în continuare, ca să le alternez apoi pe amândouă: *Non temo il ver... Non temo il ver...* Murmuram sau fredonam în gând la nesfârșit aceste cuvinte, ca și cum, începând de a treia sau a patra oară, mi-ar fi rămas în cap împotriva voinței mele, când totul s-a precipitat, la fel cum s-a precipitat totul în visul de azi-dimineață. Mi se învârtea prin cap imaginea Nataliei Manur în timpul cinei terminate cu o jumătate de oră înainte. Purta o rochie de mătase ecru, puțin decoltată – un decolteu primăvăratic – ce mă făcuse să-i contemplu pentru prima oară începutul sânilor. Este foarte grav când un bărbat observă pentru prima oară o parte din trupul unei femei, căci descoperirea este atât de uimitoare, încât nu-l lasă să-și ia ochii nici o clipă; îi abate atenția de la conversație și din jur, iar când nu are de ales și trebuie să-și întoarcă privirea, de exemplu, spre un chelner care întreabă ceva, ochii, revenind, nu străbat spațiul dintre cele două puncte, nici nu pogoară treptat, ci se așează din nou, fără tranziție, pe ceea ce vor să vadă și nu pot înceta să admire. Și nu se poartă corect. Așa făcusem eu în tot timpul cinei, fără să mă adresez lui Dato nici o singură dată, ascultând-o pe Natalia fără să o aud, răspunzându-i mecanic și lingușitor, cu ochii umili aproape neclintiți asupra șanțului dintre sânii ce îmi păreau extraordinari ai Nataliei

Manur. A fost o descoperire convențională, dar eu sunt, în multe privințe, un om convențional (uneori chiar mă sforțez să par vulgar). Ea pesemne că și-a dat seama, iar eu pesemne că am fost ridicol, dacă nu și mai rău, dar în același timp împrejurările îmi ofereau avantajul că un avans din partea mea, atunci, în seara aceea, nu ar fi fost o surpriză prea mare. Dorința mi-a fost foarte puternică în seara aceea, cum este întotdeauna dorința în prima ei manifestare identificată sau recunoscută de conștiință. Am apucat telefonul și am cerut să mi se dea camera Nataliei Manur. Așteptând legătura – au fost, cum se întâmplă de obicei, doar câteva secunde – am băgat de seamă că era și camera lui Manur și că era trecut de douăsprezece și jumătate. Nu trecuse mai mult de o jumătate de oră de când mă despărțisem de Dato și de Natalia în lift, ca întotdeauna. Pesemne că era trează, iar Manur poate nu se întorsese de la veșnica lui cină de afaceri. Dar dacă răspundea Manur, aveam să închid fără să vorbesc, de parcă aș fi fost unul dintre amanții pe care Natalia Manur nu-i avea. Vocea a fost a lui Manur („*Allô*?”, a rostit de două sau de trei ori, pentru ca apoi să se corecteze și să rostească „*Diga*” o singură dată), iar eu am închis, și din motivul acesta, nu din altul am cerut să mi se trimită o prostituată în cameră în noaptea aceea. Înțeleg că mărturisirea aceasta îmi poate dăuna mult și mă poate face să pierd simpatia voastră, dar și prostituata mi-a apărut în visul de azi-dimineață, pe care vi-l povestesc.

Nu a fost un act de desperare instantanee și nici de ciudă elementară, nu mi l-a dictat imposibilitatea de a-mi satisface dorința de Natalia Manur (vreau să cred că nu a intervenit nicidecum ideea compensării în el), ci mai degrabă recurgerea la un mijloc rapid și sigur ca să mă eliberez de agitația ce mă făcuse să pun mâna pe telefon și ca să-mi îndur mai ușor insomnia ce mă aștepta pentru că o făcusem. În realitate, a fost neobișnuit

ca în ajunul premierei să-mi vină o astfel de idee, atât de rar frecventam prostituatele, în ciuda celor spuse adineauri. (Niciodată în zile importante.) Am hotărât că este mai bine să mă ocup de formalități personal, astfel că am coborât la poartă sau recepție și, într-un mod delicat, dar cu ajutorul unei bancnote, l-am întrebat pe individul cu înfățișare îngrijită și respectabilă aflat acolo de pază ce posibilități aș avea să întâlnesc o companie plăcută la ora aceea dacă ieșeam în oraș sau dacă mă duceam la un local să caut. Aceasta este o bună metodă de a nu compromite în astfel de servicii hotelul ce se bucură de o bună reputație cu o presupunere jignitoare, dând în același timp funcționarilor posibilitatea de a se oferi să-l procure (știu din experiență că până și în hotelurile cele mai preamărite de clientelă și de ani pot să facă un astfel de serviciu, foarte solicitat, pe de altă parte, de comis-voiajorii potențiali sinucigași sau ucigași care se cazează acolo din când în când, ca și de oamenii de afaceri ca Manur când se cazează singuri). Portarul nocturn m-a privit fără nici o urmă de complicitate, m-a recunoscut și, cu aceeași cumpătare cu care îi explicase unei turiste cum să ajungă la Palatul Regal, m-a convins imediat să nu ies în stradă. „Îmi permiteți să vorbesc limpede? Dacă nu cunoașteți bine terenul și nu dispuneți de mașină proprie", a zis și a făcut o pauză foarte scurtă pentru ca eu să neg cu capul referindu-mă la ambele lucruri, „puteți să pierdeți destul timp urcând pe Castellana" și, scoțând de sub tejghea o hartă gata despăturită, a semnalat și a străbătut cu extrem de îngrijitul său deget arătător *Paseo de la Castellana* până la sfârșit, „înainte de a găsi ceva de calitate, adică nu travestiți și nici fete dependente de droguri, căci îmi închipui că dumneavoastră nu doriți companie prea centrală și populară, nu-i așa?" Mi-a atras atenția faptul că a folosit cuvântul „popular", atât de arogant, acum și atunci, ca să se refere, am bănuit, la categoria

îndoielnică a centrului celui mai central al orașului, și mi-a spus că poate izbutește el să o facă pe vreuna dintre maseuzele *permanente* (a subliniat expresia „permanente” ca și cum ar fi fost vorba despre o mare garanție, și a adăugat „dacă doriți”) să urce în camera mea în cincisprezece sau douăzeci de minute, dacă pot să aștept atâta. Am spus „Da, voi aștepta” și l-am întrebat dacă trebuie să plătesc serviciul aparte sau mi-l vor pune în cont, uitând că a doua posibilitate nu exista, nefiind eu, ci organizatorii lui *Otello* de Verdi cei ce aveau să plătească. El, mai conștient, a înclinat spre prima soluție și m-a anunțat că însăși responsabila (acum a numit-o așa, responsabila) îmi va prezenta factura. După ce a rostit cuvântul „factura” a luat în sfârșit bancnota lăsată de mine pe tejghea și rămasă acolo în timpul discuției, ca o pată a lemnului, curățată, cu neputință de șters și veche, la care nu se mai uită nimeni. Am urcat din nou în camera mea.

Astăzi, când scriu toate acestea aproape fără să respir (cu toate că, împins de foame, tocmai am făcut o pauză ca să-mi iau în sfârșit micul dejun, riscând astfel să părăsesc cu totul sfera nocturnă), îmi pare extrem de rău că nu am fost mai relaxat și mai galant cu femeia care mi-a bătut la ușă un sfert de oră mai târziu, așa cum mă înștiințase portarul. Poate că dacă aș fi fost mai atent și mai puțin cicălitor, lucrurile ar fi decurs altfel, cu ea și cu familia Manur. Astăzi (însă este prea târziu) i-aș da brațul la intrare, m-aș prezenta cu numele întreg și cu profesia, as ajuta-o să-și scoată paltonul, aș ruga-o să ia loc, i-aș oferi un pahar din așa-numitul minibar din camera mea, i-aș lăuda rochia și zâmbetul sau culoarea ochilor, iar când ar pleca – poate că nu, așa cum s-a întâmplat, la doar zece sau cincisprezece minute după ce a venit, ci cu o jumătate de oră sau o oră mai târziu –, i-aș face cadou două bilete pentru premiera lui *Otello* de Verdi la Teatrul *Zarzuela* și aș stărui ca la sfârșit să

vină să mă salute în cabină cu însoțitorul ei, care ar putea fi foarte bine portarul-protector atât de eficient. În realitate, astăzi simt mult mai multă curiozitate decât am simțit atunci față de prostituata aceea promptă la porunca mea care și-a lăsat somnul sau treaba (mai degrabă cea din urmă, căci amânase o întâlnire) ca să satisfacă numaidecât capriciul unui biet oaspete zbuciumat și îndrăgostit, chiar dacă ea nu știa nimic despre pasiunea mea și nici despre zbucium.

Îmi aduc aminte că, deschizând ușa i-am văzut mai întâi paltonul negru. M-a surprins pentru că în perioada aceea a anului nu se mai vedeau paltoane la Madrid, unde, după cum se știe, se trece cu ușurință de la frigul iernii la căldura aproape estivală. Sub palton prostituata purta o rochie mov părând de saten, dar care putea să fie din mătase artificială și poate scurtimea acesteia era explicația aceluia: nu se putea merge pe coridoarele unui hotel cu renume într-o rochie având atât de puțin material și atât de lipit de piele. Și l-a scos, lăsându-l pe un fotoliu (paltonul, vreau să spun) în vreme ce eu o observam în treacăt și am întrebat-o imediat, fără măcar să o poftesc să se așeze:

— Cum te numești?

— Claudina. Dar tu?

— Emilio – am mințit absurd, căci portarul nu numai că îmi cunoștea numele și cu siguranță personalitatea, ci îmi avea toate datele la dispoziție, inclusiv domiciliul din Barcelona: dacă voia, putea chiar să mă șantajeze la întoarcere. Și ce ar spune Berta dacă ar afla? Dar mi-am amintit că Berta nu avea să mai facă parte din viața mea.

Am contemplat mai pe îndelete chipul care se ivea din rochia lila. Prostituata era destul de atrăgătoare la prima vedere, cu trăsături sinuoase și mari, cu o expresie vicioasă, cam lascivă, așa cum trebuie. Nu părea prea entuziastă, judecând după puțina atenție pe care mi-o acorda (nu-și fixa privirea asupra a nimic concret, firește că nu

asupra mea); vreau să spun că nu avea aerul de a fi gata să simuleze în timpul activității entuziasmul așteptat de unii clienți și pentru care sunt atât de recunoscători. Era dintre cele ce se limitează să fie acolo, m-am gândit. Am închis balconul, și atunci tăcerea a devenit și mai apăsătoare.

— De unde ești? – a fost următorul lucru pe care am găsit de cuviință să-l spun, care m-a interesat. Această întrebare este admisă doar în capitale.

— Eu sunt din Argentina. Dar tu? a răspuns prostituata Claudina fără nici o urmă de accent din țara respectivă.

Dar eu eram cel ce plătea și doream să conduc dialogul, iar eu, pe cât de mult chef aveam să întreb, nu aveam deloc să răspund.

— Ah. Ah. Din Buenos Aires?

— Nu, m-am născut în pampas, în provincia Córdoba.

Această afirmație, dacă mai rămâneau cumva îndoieli, a fost făcută cu un vădit accent popular din Madrid și prin urmare a început să mi se pară absurd să continui o discuție în care partea interogată nu numai că mințea sistematic (ceea ce era normal) dar nici nu făcea vreun cât de mic efort să confere verosimilitudine brașoavelor îndrugate. Chiar și așa, am vrut să văd cum se descurcă prostituata aceea vădit spaniolă cu fanteziile ei modeste. Figura îi era acceptabilă și chipul – am verificat după o examinare mai pe îndelete – destul de plăcut, deși, cum se întâmplă de obicei în această profesie, i-l urâțeau exageratele mișcări ale gurii făcute de fiecare dată când vorbea.

— Și ce crede lumea de acolo despre Córdoba de aici? A fost o întrebare prostească, firește, dar tocmai de aceea greu de răspuns pentru o madrilenă care nu-și părăsise pesemne niciodată țara și bună, deci, ca să-i pun la încercare imaginația. M-a deranjat că nu a vrut să răspundă: a angaja o prostituată înseamnă, *de asemenea,* într-

o oarecare măsură să cumperi și dreptul de *a dicta* o reprezentație, iar reacția ei m-a agasat, așa cum mă agasa în copilărie ca un tovarăș de joacă să nu respecte, în ficțiunile noastre, intriga și scenariul pe care le născoceam eu de fiecare dată.

— Ascultă, Emilio, a răspuns ea, nu am prea mult timp, știi? Întârzii la o întâlnire stabilită dinainte. Nu te supăra, dar înțelege că ți-am făcut loc pentru că m-a rugat Céspedes.

Așa că prostituata Claudina îl numea „Céspedes" pe portarul-protector, m-am gândit și m-am întrebat numaidecât cum mă numea pe mine Natalia Manur, îmi folosea numele sau prenumele, când mă pomenea de față cu Dato sau cu Manur însuși. Zgomotul mașinilor redevenise perceptibil, dat fiind că urechile noastre (ale mele) se obișnuiseră cu tăcerea apăsătoare. Tot zbuciumul și vioiciunea mi se spulberau, totuși, după câteva minute de lipsa ei chef și de nepriceperea colocvială. Atitudinea mea nepoliticoasă fusese o greșeală, dar m-am gândit că, oricum, femeile sunt întotdeauna cele ce impun tonul pe care îl doresc la o întâlnire sau într-o discuție. Până și prostituata Claudina era în stare să mă dezarmeze și să mă facă să renunț la intențiile dintâi doar prin faptul că nu se uita la mine. M-am bucurat că nu forțasem în noaptea aceea a doua întrevedere cu Natalia Manur: dacă nici ea nu m-ar fi privit, este foarte posibil ca eu să fi încetat să o doresc, așa cum nu o mai doream deloc pe prostituata Claudina după ce o avusesem în față cinci minute, indiferentă, mincinoasă, lipsită de imaginație, istovită și (din vina mea) tot în picioare. Am încercat totuși să-mi îndrept comportamentul.

— Păi dacă este așa, măcar lasă-mă pe mine să administrez acest loc – am răspuns cu acreală.

— Bine, am douăzeci de minute. Și-a privit ceasul cum și-l privise Manur singura dată când vorbisem cu el. Ce vrei să-ți povestesc? Copilăria mea nu, te rog.

Nu, nu așa trebuia să mă adresez. Acum chiar că m-am simțit jignit, și adevărul este că nu voiam să-mi povestească nimic, ci doar să mă distrez în stilul meu, schimbându-ne caracterul un moment, repetând, poate jucându-ne. Nu mă purtasem cum se cuvine, iar ea se supărase și începuse să-mi arate antipatie și nerăbdare. Trăncăneala nouă, scena posibilă, împărțirea armonioasă și corectă a rolurilor erau compromise de la bun început.

Ea se așezase în sfârșit spunând „bine”, iar acum – cu picioarele încrucișate, cu privirea mereu nepăsătoare, rătăcitoare – mă lăsa să-i văd coapsele în întregime, astfel că m-am așezat la rândul meu pe brațul stâng al fotoliului și i le-am atins puțin, vârfurile degetelor mele pe partea din față a coapselor ei. Ea și-a desfăcut numaidecât picioarele, ca să-mi ușureze mângâierea, dar în această mișcare nu era vreo urmă de provocare, ci doar delăsare. Coapsele ei erau mai moi decât păreau la o primă vedere, erau prea moi și aveau o textură de cicatrice care nu le făcea prea plăcute la pipăit. În clipa aceea am băgat de seamă că prostituata Claudina nu era îndeajuns de brunetă ca să se îmbrace în mov. Ar fi trebuit să mai aștepte puțin, până la vară, ca să-și pună rochia aceea, dar ea cu siguranță nu o știa. Prostituatele nu sunt educate în privința culorilor. Am continuat să o ating, cu toată mâna, iar coapsele ei palide, zvelte și netede, părând întinse artificial, mi-au adus aminte dintr-o dată de propriile-mi coapse când eram copil (un copil gras) și eram silit să mi le văd fără încetare, căci nașul meu, cu pretextul că frecarea continuă a picioarelor mele groase mi le-ar distruge, nu mi-a permis niciodată să port pantaloni lungi până am împlinit șaisprezece ani. Deși coapsele prostituatei Claudina erau slabe și bine formate, am avut impresia că ating coapsele unui eu anterior. Gândul acesta m-a mâhnit. Prostituata Claudina și le-a deschis pe ale ei, oferindu-mi latura lor internă, dar a făcut-o cu

delăsare și cu grabă, dacă amestecul acesta este cu putință.

— Nu – am zis eu, iar ea, puțin surprinsă, și-a ațintit în sfârșit ochii cenușii asupra mea. I-am apropiat coapsele și m-am ridicat în picioare. I-am luat paltonul inoportun de pe celălalt fotoliu: era un gest al meu fără drept de apel. Ar fi mai bine să considerăm acest loc din agendă îndeplinit și să fugi la următoarea ta întâlnire. Ai factura? Mi-a spus portarul că tu vei aduce factura.

— Nu o luați așa, întâlnirile pot întotdeauna să mai aștepte – a spus prostituata, așezată încă și cu o urmă de amor propriu, pe un ton încercând împăcarea, acea împăcare minimă necesară pentru ca banii să poată trece dintr-o mână în alta, oricât de bine sau de rău ar fi câștigați, prin orice mod ar fi fost obținuți.

Dar era zadarnic să o luăm de la început. Nu aveam nici un chef să zăbovesc cu Claudina, mai ales dacă nu puteam să vorbesc în liniște cu ea și să o întreb, de exemplu, cum era posibil să se fi născut în Argentina și să aibă un desăvârșit accent de Madrid.

— Nu ai nici un accent argentinian – i-am spus înmânându-i nu-mi amintesc dacă trei sau patru bancnote identice celei strecurate portarului pentru favoare.

— Cum nu? – a răspuns ea cu uimire sinceră. Dar tocmai de accent, oricât aș încerca, nu pot să scap. Mie îmi spui, când am pierdut destule roluri la teatru și la televiziune din pricina aceasta.

În noaptea aceea nu am dormit bine. Am avut vise încurcate, pe care totuși visul de azi-dimineață nu a vrut să mi le reproducă la rândul lui. Însă măcar am reușit să adorm îndată ce am rămas singur, în tăcerea din ce în ce mai apăsătoare a orașului, intrigat și neînțelegând dacă prostituata Claudina era o adevărată argentiniană și o magnifică actriță ce izbutise să-și suprime în mod miraculos orice vestigiu al originilor ei și nu-și

dădea seama, ori, dimpotrivă, o madrilenă cum nu se poate mai stângace, sforțându-se să-și prefacă dicția și să confere verosimilitudine propriilor minciuni, deși în cazul acesta doar ea putea să o știe. Când mi-am închis ochii după ce am contemplat puțin peretele gol și m-am gândit, cum obișnuiam pe atunci, că nimeni nu îmi va veghea somnul nici în noaptea aceea, camera întreagă mirosea încă a prostituata Claudina, și adevărul este că mirosea bine.

Astăzi plănuisem, în loc să stau aici cu stiloul și cu foile în față o bună parte din zi cum am făcut, să încep să-mi învăț noul rol, de asemenea de Verdi, pe care îl voi cânta în curând la Verona și la Viena: vor fi primele mele interpretări ale lui Radamès din *Aida*. Un tenor nu are încotro și trebuie să cânte Verdi toată viața, dacă nu se specializează cumva în Wagner, lucru pe care eu nu l-am făcut și nu îl voi face niciodată. Cântăreții wagnerieni sunt ființe obsedate și îngrozitor de maniace, ori, mai bine zis, în afară de faptul că sunt maniaci – cum suntem toți muzicienii în general – , se încăpățânează să fie originali atât în cântec, cât și în obiceiuri, iar zelul acesta este, după cum bine știu toți cei ce au avut vreun contact direct cu producția sau difuzarea artei, cum nu se poate mai înnebunitor. Eu am, la rândul meu, multe manii.(De exemplu, stiloul cu care scriu acum are peniță neagră și mată ca toate penițele mele, căci unul cu penița aurie și strălucitoare – cea mai frecventă – mi-ar dăuna la ochi, care în timp ce scrii rămân ațintiți la doar un milimetru de penița plină de reflexe zgâriind hârtia.) Dar nu voi ajunge niciodată la extreme precum ale lui Hörbiger, care deși a apărut la Madrid acum patru sezoane în rolul lui Otello, cânta mai ales Wagner și din Wagner mai ales Tristan și Tannhäuser. La vremea lui a fost un genial inovator al acestor roluri, dar năzuința lui de originalitate a devenit din ce în ce mai puternică și mai cuprinzătoare, pe măsură ce calitățile i se pierdeau cu timpul, iar în ultimii ani de carieră se lăuda cu propriile-i excentricități, povestind foarte îngâmfat că are nevoie să doarmă unsprezece ore, să se schimbe de patru ori pe zi, să se îmbăieze de trei și să facă dragoste de două ca să se simtă în largul lui. Dacă

era adevărat, nu pricep cum îi mai rămânea timp și pentru altceva. Dar adevărata lui manie și adevărata dramă era că nu putea ieși pe scenă dacă vedea, ascuns după cortină cu un minut înainte de începerea spectacolului – un ochi rapid și injectat de sânge suprapus la interval de câteva secunde peste crăpătură, că este un singur scaun neocupat. Nu îi păsa ce se petrece în amfiteatre (deși le preferă pline), dar, obișnuit cu apoteozele constante din tinerețe, avea nevoie ca stalurile și lojele să nu prezinte goluri. Lucrul acesta nu se întâmplă niciodată cu un minut înainte de a începe, pentru că o parte a publicului vine întotdeauna cu întârziere, iar Hörbiger îi silea pe impresari să ridice cortina cu cinci, șapte, zece, douăsprezece și chiar cincisprezece minute mai târziu decât ora programată ca să lase răgaz celor întârziați și să poată vedea astfel pline stalurile și lojele. Cei punctuali se enervau, iar orchestra, plictisită, își acorda și își dezacorda instrumentele spre disperarea urechilor acelora. Dar în ciuda acestor mărinimoase întârzieri – încuviințate dinainte de organizatorii reprezentațiilor ca să evite întristările, urletele (uneori auzite și de dincolo de cortină), amenințările cu leșinul și necuviințele lui Hörbiger, care se grăbea să îi numească tâmpiți sau le reproșa că sunt plătiți să fluiere și îi acuza că s-au înțeles cu vreun coleg care nu-l suferea ca să nu anunțe cum se cuvine că va interpreta el, sunt întotdeauna abonați sau invitați care se îmbolnăvesc, sau pleacă din localitate și uită să le dăruiască biletele prietenilor, iar Hörbiger, o dată ce a izbutit să înțeleagă această problemă, avea ca obicei să stăruie neobosit și grosolan pe lângă ceilalți cântăreți și pe lângă dirijor pentru ca, folosindu-ne cuponul de invitații, să ne asigurăm că le dăm unor persoane ce vor veni cu siguranță ori vor avea grijă să trimită pe altcineva în locul lor. Nu se mulțumea cu aceasta, le mai cerea impresarilor să aibă pe coridoarele teatrului nu mai

puțin de cincisprezece funcționari sau angajați („Nu se face așa la televiziune?”, l-am auzit strigându-i amenințător însuși primarului – răposatul – din Madrid) care în caz de nevoie și dacă după sfertul de oră al amânării mai rămâneau locuri goale, să poată da năvală în sală și să elimine numaidecât lacunele. Drama lui Hörbiger s-a agravat în fiecare sezon, astfel încât după ce fusese un adevărat geniu în tinerețe și un artist de un talent incontestabil la maturitate, în ultimii ani și-a pierdut în ritm de marș forțat vocea și arta, iar la fiecare reprezentație atrăgea din ce în ce mai puțin public, iar cu aceasta mărea mereu termenul de așteptare a întârziaților, (care, în ceea ce îi privea, cunoscând mania lui Hörbiger și nedorind să participe la faimoasa așteptare, veneau din ce în ce mai târziu, închizând astfel cercul vicios) și mărind numărul de funcționari sau angajați ce trebuiau să fie gata să intervină și să ocupe la ordin locurile iremediabil neocupate. La penultimele sale apariții povestesc colegii de distribuție că foaierul și coridoarele respectivelor teatre au fost populate cu bădărani ciudați gâtuiți de cravate, fiind limpede că nu mai puseseră în viața lor piciorul într-o operă și că – fără îndoială spectatori exclusiv de televiziune – nici măcar nu păreau să știe că ar fi bine să păstreze tăcerea în timpul reprezentației. Iar la ultima sa interpretare, la München și din nou în rolul lui Otello, în care l-am văzut eu, se spune că mai mult de jumătate din sală a fost ocupată nu numai de falșii pasionați sau mitocani închiriați și de spectatorii din amfiteatru, care au fost invitați să coboare, spre enervarea celor ce plătiseră biletele cele mai scumpe, ci și de plasatori, portari, funcționarii de la garderobă, femeile de serviciu și cele de la ghișeu, al căror ajutor a fost atât de necesar și de urgent, încât nici nu au avut timp să-și schimbe uniformele, halatele și costumele de lucru cu ceva mai prezentabil, chiar dacă doar cu cravatele strâmbe și prost înnodate ce puțin mai

devreme fuseseră de ajuns să umple alte teatre fără ca Hörbiger să-și închipuie că în curând le va duce dorul. În ziua aceea, la München, nu departe de scena estivală a celor mai mari succese wagneriene ale sale, marele Hörbiger a pus punctul final incredibilei sale cariere într-un mod pe cât de firesc, pe atât de neașteptat: când, cu patruzeci și cinci de minute mai târziu de ora anunțată pentru începerea lui *Otello* de Verdi și, o dată ce, după cum am spus, se apelase la toate persoanele aflate în clădire (s-au folosit și oamenii la care se putea renunța în culise) pentru a acoperi stalurile și lojele; atunci când, vă spun, Heldentenor-ul sau tenorul eroic cel mai admirabil din timpurile noastre și-a strecurat din nou ochiul înroșit prin deschizătura cortinei și, cu ajutorul micului telescop japonez pe care îl utiliza uneori ca să inspecteze sălile de proporții vaste, a observat cu oroare un gol pe antepenultimul rând, chiar alături de coridorul lateral din dreapta, a răsunat în tot teatrul o notă foarte acută pe care nu a putut să o repete nimeni niciodată și pentru care cuvântul geamăt – se istorisește – este o biată definiție. Bănuiesc că acest din urmă și reclamat scaun gol a sfârșit prin a-i tulbura definitiv mințile și așa pierdute, întrucât, deghizat cum era în Otello, cu chipul vopsit negru, cu peruca abundentă și creață, cu ochii și buzele mărite de machiaj, cu cercelul în ureche și telescopul în mână, grandiosul Hörbiger a ieșit pe scenă, a coborât până la staluri, le-a străbătut cu pas hotărât, spre uimirea publicului deja înfierbântat, și s-a așezat pe acel unic fotoliu acuzator, completând astfel teatrul ce îi fusese pierzania. Când însuși dirijorul (Parenzan, vechi prieten al lui) s-a dus la el și, în cuvinte cumpătate, cu mult tact, a încercat să-l facă să priceapă că trebuie să se întoarcă pe scenă ca să înceapă reprezentația și l-a asigurat că va ieși numaidecât în stradă ca să poftească orice trecător să-i ocupe locul, Hörbiger, complet nebun și fără a-și

recunoaște vechiul coleg de succese, a început să strige că el își plătise biletul ca să-l vadă și să-l audă pe cântărețul divin și că nici în ruptul capului nu-și va părăsi scaunul și nu-i va ceda vreunui intrus locul obținut cu atâta trudă, economisind câteva luni și stând la coadă zile întregi la ghișeele acelui teatru insuportabil. Și era timpul, a urlat indignat, să se termine batjocura și să înceapă spectacolul. Publicul a izolat și a aplaudat această frază, recunoscând astfel inconștient dedublarea tenorului și aducându-i, fără să-și dea seama, prinosul ultimei ovații celui care îi pricinuise mâhnirea. Hörbiger a ieșit de la opera din München îmbrăcat în maur din Veneția și în brațele colegilor săi Iago, Cassio, Roderigo și Montano, care nu au avut încotro și l-au smuls cu forța din mijlocul răscoalei publicului celui mai autentic, de pe fotoliul îndepărtat și lateral. De atunci Hörbiger nu a mai cântat. Nu știu unde este acum și prefer să nu-mi imaginez în timp ce îmi ațintesc ochii asupra peniței negre ce zgârie hârtia, căci mă tem că se află într-un loc unde poate este îndemnat să-și doarmă cele unsprezece ore zilnice și i se dă voie să se îmbăieze și să se schimbe de câte ori vrea, dar unde poate că îi este greu să facă de două ori dragoste. Oricum ar fi, ceea ce se poate spune spre lauda lui despre marele Hörbiger, oricât de vane și de frauduloase i-ar fi fost metodele de a izbuti, a umplut mereu stalurile și lojele tuturor teatrelor din ziua debutului și până la retragerea neprevăzută, chiar dacă pentru aceasta a trebuit să se prefacă, în ultima zi când a oferit o singură notă și a auzit o singură ovație, în cel mai nerăbdător, statornic și chinuit spectator al lui însuși. Bietul de el, marele Hörbiger. Pe toți ne așteaptă un sfârșit asemănător sau nu cu mult mai bun, dar nu mă îndoiesc că wagnerienii sunt mai expuși să cadă spectaculos din pricina nemăsuratei lor dorințe de originalitate. De aceea nu sunt wagnerian și nu voi fi niciodată.

Toate acestea s-au întâmplat cu doi ani în urmă. Acum patru ani situația nu era câtuși de puțin atât de gravă, dar pe vremea aceea Hörbiger se străduia să figureze în distribuție alături de alți cântăreți consacrați sau în ascensiune care să atragă ei înșiși publicul, conștient, dincolo de limitarea sa progresivă, că el nu mai era de ajuns ca să umplă sălile. Consacrații de la Madrid erau Volte sau Iago și Desdemona sau Priés; artistul promițător eram eu. Ceea ce promite tulbură și atrage mult mai mult decât ceea ce oferă sau confirmă și de aceea nu trebuie să se mire nimeni prea mult pentru că în ziua premierei lui *Otello* de Verdi la Teatrul *Zarzuela* eram eu, dintre cei patru interpreți principali, cel mai solicitat de ziariști, deși nu pot să neg că a contat și naționalitatea (la care nu am renunțat încă) și faptul că nici unul dintre colegii de pe afiș nu vorbea deloc spaniola. Oricum ar fi (și pomenesc faptul acesta pentru a face o observație înainte de a continua), de când m-am deșteptat, devreme, cu un rest de parfum plăcut și ieftin plutind nu știu dacă în memoria mea sau în cameră, telefonul a sunat întruna. Astfel că a patra oară, ceea ce s-a întâmplat pe la nouă și jumătate, când mă bărbieream ca să cobor la micul dejun în compania ușor de ghicit a lui Dato și a Nataliei Manur, am fost ispitit să nu răspund și să cer numaidecât la centrală să nu-mi mai facă nici o legătură. Dar (și aici vine observația) în tot acest vis și în preludiul poveștii mele de dragoste cu Natalia Manur (în aceasta a constat visul aproape în întregime) a fost și este un amestec de intenție și de lipsă de intenție, ca și cum intenției i-ar fi fost de ajuns să se arate, să se anunțe, să existe în stare embrionară ori să facă un simplu act de prezență, pentru ca planurile sau dorințele abia întrevăzute ori insinuate de ea să provoace apariția unor circumstanțe care le fac cu putință (sau făceau cu putință persistența acelei intenții iminente) și care nu se datorau încă incipientei și niciodată

ratificatei dorințe de a le îndeplini. Cred că în momentele acelea, ca în multe altele ale acestui preludiu, nu au fost din partea mea tentative, șiretlicuri sau eforturi, aproape că nici acțiune, ceea ce nu știu dacă mă scutește de responsabilitate, de ceea ce s-a întâmplat atunci și se întâmplă astăzi. Dar a intervenit ceva. Ceva ce nu a putut fi așa-numitul destin și nici așa-numitul hazard. O mână, poate. (O mână minusculă, poate un deget arătător.) Pot să o explic doar aproximativ, cum am obiceiul: era ca și cum eu nu aș mai fi avut nimic de făcut după ce mă gândeam la a face, și aceasta, mai mult sau mai puțin, ni se întâmplă când visăm. De aceea mi se pare pesemne această poveste, trecut sau fragment de viață, mai verosimilă o dată ce a încetat să fie doar realitate și este în același timp vis, începând de astăzi. Pentru că nimeni și nimic nu pune la îndoială visele, care nu au alternativă și nu au nevoie de justificare. Se povestesc singure, în ordinea lor proprie și cu imagini definitive, totul se poate petrece în ele, până și faptul că Natalia Manur nu ar fi existat: azi-dimineață nu am văzut-o niciodată limpede, nici nu a fost prezentă și nu a avut voce, iar eu așa v-o zugrăvesc, fără să-i puteți vedea chipul și să-i auziți cuvintele, cum nici eu nu le-am văzut sau auzit, în ciuda faptului că le cunosc atât de bine. Este cu putință ca în dimineața aceasta să fi fost doar un nume, Natalia Manur.

Am lăsat oglinda să cadă pe pat și am apucat telefonul, cu mașina electrică în cealaltă mână; am recunoscut numaidecât vocea, aceeași care mă făcuse să dau înapoi atât de ușor în îndepărtata noapte anterioară. Lipsa de accent în limba mea nu o împiedica să fie inconfundabilă: sigură pe ea, puțin îngâmfată, destul de gravă, mai degrabă de bariton propriu-zis, decât de bariton jos, mai degrabă apropiată de a lui Jokanaan decât de a lui Wotan, și unii dintre voi mă veți înțelege. Nu am avut timp să mă sustrag din nou: aș fi putut să închid după ce rostisem „Da?" iritat de noua întrerupere (telefoanele spaniole funcționează atât de prost) și apoi să nu fi răspuns la a doua sa probabilă încercare; să-l fi căutat între timp pe Dato sau pe Natalia Manur însăși, să mă fi informat, să fi fost prevenit, să mă fi lăsat călăuzit de ei. Dar nu am gândit repede și am repetat „Da", afirmativ de data aceasta, ca răspuns la vocea tăioasă care îmi spusese numele cu semnul întrebării la sfârșit.

— Sunt Hieronimo Manur – așa îl pronunța pe al lui, cel puțin când vorbea în spaniolă, cu h-ul aspirat și fără să-l facă neîndoielnic proparoxiton cum ar fi fost *Jerónimo* pentru orice spaniol: soțul Nataliei, ne-am cunoscut acum câteva zile, pesemne că vă amintiți. Știu că astăzi aveți spectacol și că sunteți probabil foarte ocupat – vorbea repede, fără să admită întreruperi, ca și cum ar fi grăbit așa-numitele chestiuni prealabile la o ședință, dar aș dori să vorbesc cu dumneavoastră cât de curând posibil. Dacă sunteți de acord, pot să vin la dumneavoastră în cameră în cinci minute, vă convine?

Nu-mi convenea deloc și nu era în planurile mele ca Manur să mă viziteze în ziua premierei și

în nici o altă zi, dar tonul său hotărât și autoritar din fire m-a împiedicat să i-o spun limpede.

— Să vedeți. Tocmai mă bărbieream ca să iau micul dejun cu soția dumneavoastră, și cu Dato, secretarul dumneavoastră. De ce nu ne întâlnim cu ei în sala de mese? Despre ce este vorba? Am făcut greșeala prostească de a pune două întrebări în același timp, pentru că în aceste cazuri rămâne mereu una, cea mai importantă, fără răspuns.

Iar Manur (cred că o știusem din prima clipă) era intransigent (un potentat, un ambițios, un om politic, un exploatator).

— Nu, prefer să vorbesc cu dumneavoastră între patru ochi. Dacă vreți, terminați-vă bărbieritul și între timp eu sun să ni se aducă două mic-dejunuri în camera dumneavoastră. Ce beți, ceai sau cafea?

— Cafea, am răspuns la fel de mecanic cum am răspuns întotdeauna la această întrebare invariabilă în atâtea hoteluri de lux; iar prin aceasta bănuiesc că m-am înduplecat să-l primesc pe Manur, căci el s-a limitat să spună:

— Perfect. Și eu la fel. Atunci pe curând și a închis.

Manur nu mi-a lăsat cele cinci minute pe care, mai degrabă decât să mi le anunțe, mi le impusese, ci mi le-a acordat pe cele zece după care am suspinat eu în clipa aceea.

Cel puțin pe primul l-am pierdut ascultând cum suna zadarnic telefonul în camera lui Dato. Nu am îndrăznit să o cer din nou pe a Nataliei, căci acolo se afla, pesemne – dacă, așa cum jinduiam, îmi dădea mai mult timp, însuși Manur. După o șovăială, am cerut să mă pună în legătură cu sala de mese, nădăjduind că obișnuiții mei tovarăși de la micul dejun au ajuns deja. Cine a răspuns a zăbovit nu mai puțin de trei minute până să apuce telefonul și să dea de Dato, ori atâta a trecut până ce am auzit la celălalt capăt al firului vocea secretarului.

— Spuneți-mi, s-a adresat. Doar ce am coborât.

— Ascultați, Dato, m-a sunat domnul Manur, vrea să stea de vorbă cu mine și vine aici, astfel că nu voi putea să iau micul dejun cu dumneavoastră. Aveți vreo idee despre ce ar putea să vrea?

A urmat o scurtă tăcere și apoi Dato a spus:

— Ați comis dumneavoastră vreo greșeală? Răspunsul m-a neliniștit mai degrabă prin sinceritatea lui decât prin conținut, adică impertinentele cuvinte „a comite” și „greșeală”.

— O greșeală? Ce vreți să spuneți? Ce fel de greșeală?

Dato a rămas iarăși în tăcere, destule secunde pentru ca eu, nerăbdător, să întreb mai departe:

— Natalia este cu dumneavoastră?

— Trebuie să ajungă din clipă în clipă. Vreți să-i spun să vă sune?

— Vă rog. Nu, așteptați, dacă pot voi suna eu din nou acolo în două minute. Este mai bine.

Chiar în momentul când închideam a bătut cineva la ușă și m-am gândit că este Manur. Era chelnerița, care aducea două mic-dejunuri (cafea și cafea): nu încăpea îndoială că Manur își luase libertatea de a le comanda înainte de a vorbi cu mine și de a-mi constata preferințele. În vreme ce chelnerița așeza tăvile pe o masă, am cerut din nou să-mi facă legătura cu sala de mese și am întrebat direct de doamna Manur. Nu știam ce îi voi spune și nici nu am putut să mă gândesc. Ospătărița, înainte de a ieși, mi-a cerut semnătura și – cum se face în hotelurile de lux pentru a le aminti de bacșiș clienților uituci – a zâmbit prea mult: cu telefonul în mână și cu cablul întins la maxim, a trebuit să caut o monedă în buzunarul unei haine agățate în dulap. Și îmi închipui că cel din urmă dintre cele zece minute s-a irosit într-o așteptare vană: când a bătut Manur la ușa mea, Natalia Manur nu venise la telefon și nu terminasem să mă bărbieresc. Am închis și m-am dus să deschid cu senzația că sunt murdar (nu eram), prost îmbrăcat (nu eram), nervos (eram) și fără să-mi fi terminat

toaleta (era adevărat și habar n-aveți cât de mult mă enervează să mă vadă cineva fără să-mi fi terminat toaleta). Manur, în schimb, intra primenit și cu ținuta părând nou-nouță, cu veșmintele lui din Noua Anglie și mirosind a colonia ce câteodată provoca pesemne nostalgie în conștiința pasivă a Nataliei Manur. Ținea pălăria verde în mână, chelia i se vedea curată, mustața îngrijită, ochii lui emanau vigilență și răceală. Nu a spus că are douăzeci de minute și nici nu și-a privit ceasul. Iar înainte să fi apucat să schimbăm alte cuvinte în afară de salut, când el se și așezase lângă masa pe care se aflau mic-dejunurile, turnându-mi cafea cu puls sigur și pregătindu-se să-și toarne și lui, tot a fost mai favorizat de împrejurări. A sunat din nou telefonul. L-am ridicat numaidecât dorind să fie al patrulea ziarist anticipându-se din greșeală – chiar și dacă acum ar ajunge prea târziu – și nu Natalia Manur. Dar n-am avut noroc: ceea ce am auzit a fost vocea ei, spunându-mi: „Bună, s-a întrerupt. Ce este? Mi-a spus Dato să te sun imediat”. Eu nu-i spusesem lui Dato să-i transmită Nataliei Manur să mă sune imediat, m-am gândit, ci că voi suna eu. Nu știam ce să răspund și trebuia să răspund. Manur, îmbrăcat într-un costum de culoarea cafelei, își sorbea cafeaua și de dincolo de ceașcă – cu ochii de altă culoare – mă privea cu atenție.

— Acum nu pot să vorbesc, am spus în cele din urmă. Scuză-mă, îți voi explica mai târziu. Și am închis.

— Nu știu dacă este cu putință, s-a grăbit Manur să remarce.

— Ce spuneți? Ce nu este cu putință?

Manur și-a privit în fugă unghiile, cum îl mai văzusem făcând-o. Apoi s-a uitat spre patul meu, încă nefăcut și pe care rămăseseră mașina de bărbierit și oglinda de mână. Mi-a examinat bărbia. Am fost gata să mă înroșesc.

— Văd că nu v-ați terminat de bărbierit.

— Nu, nu mi-ați dat destul timp.

— Ah, păi eu am calculat zece minute de când v-am sunat și, dacă îmi permiteți observația, nu sunteți un bărbat cu barba tare. A făcut o pauză, iar eu am cumpănit două lucruri în același timp: „Manur cunoaște expresii în limba mea pe care străinii nu le știu de obicei” și „Să-l întreb dacă a venit să vorbim despre barba mea, trebuie să-i dau socoteală dacă mă bărbieresc sau nu?”; dar înainte de a mă hotărî, el s-a întors spre telefon, indicându-l cu degetul arătător și adăugând: Totuși, văd că nu ați reușit nici să vorbiți cu soția mea în aceste zece minute și, ceea ce nu știu dacă va fi cu putință este să izbutiți după aceea, așa cum i-ați spus.

Acum m-am îmbujorat de-a binelea și nu era întuneric ca să-mi ascundă împurpurarea.

— Nu vă înțeleg – am zis.

Manur și-a sfârșit grăbit cafeaua și și-a pus numaidecât altă ceașcă. Poate era unul dintre băutorii maniaci de cafea neagră, am reflectat, un voluntar al insomniei, un sclav al cafelei. Eu încă nu o gustasem pe a mea, adică nu îmi luasem micul dejun.

— Nici azi-noapte nu ați putut vorbi cu ea.

Am simțit un nou și sporit val de împurpurare. M-am gândit, totuși, că poate barba nerasă mi-o ascundea puțin (momentan am fost recunoscător pentru că nu reușisem să mă termin). Am mutat ușor și neîndemânatic fotoliul, încercând să mă estompez în *contre-jour*.

— Azi-noapte? Firește că am vorbit. Am luat cina cu ea și cu secretarul dumneavoastră, după cum știți cu siguranță. Am cinat împreună în aproape toate serile. Am devenit prieteni foarte buni.

— Nu mă refer la aceasta. Mă refer la telefonul dat de dumneavoastră în camera noastră, după ce trecuse de douăsprezece și jumătate. Nu vă amintiți? Eu am răspuns și dumneavoastră ați

închis fără să spuneți nimic. Destul de urât, nu se face.

— Ah. Și de unde știți că eram eu?

— Nu vreau să mă joc cu dumneavoastră: am sunat imediat la poartă și am întrebat dacă telefonul fugitiv și anonim provenea de afară sau din hotel și, cum mi s-a spus că din hotel, am întrebat de la ce cameră.

Iarăși nu am știut ce să răspund. Am gândit: „Se pare că nu am scăpare, omul acesta știe ce se face. Cel mai bine va fi să recunosc, să mă scuz pentru că am sunat atât de târziu și să inventez orice minciună". Noaptea anterioară îmi părea îndepărtată și nedeslușită, deși îmi aduceam bine aminte (nu se risipise) puternica dorință de a face dragoste cu Natalia Manur.

— Da, aveți dreptate. V-am cerut numărul pentru că uitasem să-i spun Nataliei ceva în legătură cu premiera de astăzi (la care, apropo, sper să veniți și dumneavoastră). Apoi, când suna telefonul, mi-am dat seama ce oră este și de aceea am închis. Îmi pare rău că v-am deranjat, n-am vrut asta.

Dar Manur nu avea aerul să fi auzit decât o parte din explicația mea. La fiecare pauză schița un minim surâs mecanic, la fel cu cele pe care, într-o tăcere desăvârșită, îl văzusem dăruindu-le în tren.

— Nu – a zis, ștuguindu-și puțin buzele groase – ,dumneavoastră ați închis după aceea, când mi-ați auzit vocea. Și, ca și cum restul celor spuse de mine nu ar fi intrat în discuție, a continuat: Știți, nu am nimic împotrivă ca soția mea să-și facă prieteni, dimpotrivă. Eu sunt ocupat și nu pot să mă dedic ei atât cât aș vrea, prin urmare mi se pare normal să se distreze cu alte persoane, de exemplu dumneavoastră, un cântăreț de operă. Însă nu pot îngădui ca aceste persoane să pretindă mai mult de la ea. Într-un cuvânt, dacă văd (cum am observat că este cazul dumneavoastră) că una dintre aceste persoane începe să manifeste față de soția mea un

interes excesiv și necuviincios, intervin fără șovăială ca să fac persoana aceea să renunțe la planurile sale. În plus, mă străduiesc să o fac înainte de a se ivi complicații adevărate; înainte, de asemenea, ca respectiva persoană să se înverșuneze sau să poată suferi, înțelegeți? Din motivul acesta mă aflu acum aici.

Am fost atât de uimit, încât timp de câteva secunde nu am știut dacă era vorba despre o glumă fără haz sau de o naivitate spectaculoasă la care recurg adesea septentrionalii, cu gustul lor incorigibil pentru sinceritate.

— Și ce vă face să credeți că eu manifest, cum spuneți dumneavoastră, un interes excesiv și necuviincios pentru soția dumneavoastră? Toate acestea mi se par exagerate.

— Este foarte simplu, a zis Manur pipăindu-și cu mâna cravata de mătase verde (ce se asorta cu pălăria și cu verdele mai deschis al cămășii), ca să se asigure că este dreaptă: nu avea ac. Dumneavoastră vi se pare o exagerare, dar eu știu că nu este așa. Azi-noapte ați făcut pentru prima oară ceva anormal: ați sunat la ore nepotrivite și ați închis când mi-ați auzit vocea. Mie îmi este de ajuns o primă acțiune anormală ca să știu ce se va întâmpla în continuare. Dar a mai fost și o a doua anomalie: dumneavoastră ați chemat apoi aici o prostituată, fără îndoială cu intenția de a vă alina cu ea mâhnirea sau frustrarea. Cele două acțiuni ale dumneavoastră de azi-noapte sunt intim asociate și (cu toate că poate nu v-ați dat încă seama, nu este imposibil) – Manur devenise sentențios – dovedeau acest interes excesiv și necuviincios față de soția mea. Dar dacă nu v-ați dat seama, sunt eu aici ca să vă fac să vă dați seama. Cunosc bine procesul, și al dumneavoastră este vulgar. Credeți-mă, prefer să-l întrerup în faza inițială.

De data aceasta nu m-am mai îmbujorat. M-am gândit: „Pot să neg asocierea, să mă pretind jignit

și să-l fac nebun, dar pentru aceasta voi avea întotdeauna timp; pot, de asemenea să ascult în continuare”.

— Ați făcut investigații foarte rapide și eficiente, domnule Manur. Cine v-a povestit toate acestea, portarul Céspedes? Numele mi-a venit imediat în minte, lucru ce nu m-a bucurat: pentru a impune respect este nevoie să-ți amintești numele persoanelor și al lucrurilor. Sau îl puneți pe Dato să mă supravegheze nu numai ziua, ci și noaptea?

— Dato nu știe nimic despre toate acestea. De tot ce are legătură cu căsnicia mea mă ocup personal. Dar nu mi-am terminat relatarea. Mai este și a treia anomalie: dumneavoastră, cu prostituata, nu ați făcut mare brânză, nu-i așa?

Bancherul belgian știa totul, am cumpănit înspăimântat: atât în ceea ce privește propria-mi limbă, cât și felul cum îmi petrecusem noaptea anterioară. Până și cu prostituata Claudina vorbise. Când? Prostituatele nu se trezesc devreme. Poate că întâlnirea ei era cu însuși Manur. Oare prostituata îl informase pe Céspedes și Céspedes pe Manur? De ce-și dăduse drumul la gură prostituata argentiniană? Firește că ea nu avea de ce să-mi fie leală. Pe de altă parte – iar lucrul acesta, după cum am spus, l-am gândit mai ales azi-dimineață, eu nu fusesem deloc simpatic și nici nu mă purtasem frumos cu ea. Mi-a venit chef să râd.

— Mi se pare absurd să vorbim despre aceasta, domnule Manur.

— Ar fi, într-adevăr, dacă puțin mai devreme să se întâmple nu ați fi sunat în camera *mea*. Dumneavoastră nu ați făcut mare brânză – Manur a repetat nedeslușit eufemismul familiar ca și cum l-ar fi învățat de curând și i-ar fi făcut plăcere să-l folosească, iar în aceasta nu văd decât o confirmare a ceea ce v-am spus despre interesul dumneavoastră față de soția mea. Am ajuns într-un punct în care mă văd obligat să vă cer să nu o mai

vedeți. Astăzi vom veni cu toții la premiera dumneavoastră, vă vom felicita după spectacol (apoi vom bea până și un pahar închinând pentru dumneavoastră), iar mâine nu vă veți mai întâlni. Peste câteva zile vă veți putea lua politicos adio și ea vă va mulțumi pentru amabilitate. Nu este greu: nici dumneavoastră nici mie nu ne rămân prea multe zile de stat la Madrid, și pe la Bruxelles sper să nu apăreți. V-aș lua-o în nume de rău.

— Ascultați, Manur, toate acestea sunt o exagerare.

— Poate. Eu pot să-mi permit exagerarea.

Am rămas în tăcere un moment de care Manur a profitat ca să-și netezească părul inexistent, să-și termine a doua ceașcă de cafea și să și-o pună pe a treia, de data aceasta din cafetiera destinată mie. Un sclav al cafelei. Eu, în schimb, tot nu mi-o băusem pe a mea. Am luat sucul de portocale nenatural aflat pe tava ce îmi aparținea și l-am ținut în mână fără să mi-l duc la buze.

— Și spuneți-mi, dumneavoastră hotărâți întotdeauna în locul Nataliei? Îmi închipui că are propria ei părere.

— Să nu ne jucăm, domnule cântăreț, a răspuns Manur și m-a deranjat să mă numească astfel. Pesemne că în acest moment al prieteniei cu soția mea ați aflat că mariajul nostru se conduce după niște reguli foarte speciale. Trebuie să știți că aceste condiții, oricât de nedrepte ar fi, se îndeplinesc *întotdeauna* și se vor îndeplini și de data aceasta.

— Majoritatea căsătoriilor se conduc astfel, măcar în teorie.

— Nu tocmai. În majoritatea căsătoriilor nu se întâmplă ca unul dintre soți să-l – a făcut o pauză, cumpere pe celălalt, să-l dobândească în proprietate. Soția mea îmi aparține în sensul cel mai riguros al cuvântului „a aparține” și aceasta face ca ceea ce dumneavoastră ați numit „propria părere” să conteze doar relativ.

— Ați cumpărat-o? Cum adică?

Pentru prima dată în timpul acelei discuții, Manur a părut să nu-mi fi prevăzut răspunsul. Și-a arcuit sprâncenele, cum se face de obicei pentru a arăta surpriza în aproape toate țările pe care le-am vizitat (am observat că este un gest internațional).

— Nu v-a povestit ea?

— Ea nu mi-a vorbit niciodată despre dumneavoastră.

— Adevărat? Ia uite! Manur, m-am gândit, era în stare să fie teatral. Nu știu dacă această mică noutate ar trebui să mă bucure sau mai degrabă să mă îngrijoreze. Știți, pesemne, că nu sunteți dumneavoastră primul cu care a trebuit să am o astfel de discuție, poate că nu sunteți nici ultimul, chiar dacă soția mea nu mai este la fel de tânărăcum era. Dar ceilalți (destui, să nu credeți că nu, destui) erau ceva mai informați. Nu știu cum să consider neștiința dumneavoastră, acesta este adevărul. Să nu-mi spuneți că soția mea nu v-a explicat căsătoria noastră, să nu-mi spuneți că nu s-a plâns la dumneavoastră! Manur își revenise numaidecât din uimire și acum părea ușor distrat. A verificat iarăși cu mâna dacă îi este dreaptă cravata. A căzut o picătură mică pe cravată, dar el n-a băgat de seamă.

— Vă asigur că nu. Pe de altă parte, Dato a fost mereu prezent la întâlnirile noastre. Puteți să-l întrebați pe el.

— Mda. Dato, omul acesta a întrecut măsura! a exclamat Manur. Iar în continuare ochii săi de culoarea coniacului și împreună cu ei întreg ansamblul trăsăturilor sale plebee – adică, expresia (un histrion, un prefăcut), au suferit o transformare instantanee și au devenit gravi ca ai unui animal. Apoi a adăugat: Bine, atunci am să vă lămuresc eu.

— V-a căzut o picătură de cafea pe cravată.

Manur a privit descumpănit picătura minusculă de cafea semnalată de mine, cu degetul arătător atingându-i cravata verde: picătura era de nuanța costumului său ori de culoarea cafelei.

— Pot să folosesc baia dumneavoastră, vă rog? a întrebat.

Am profitat de cele câteva secunde petrecute de Manur în baie (nici măcar nu a închis ușa, auzeam robinetul de apă caldă) ca să-mi mut cu totul fotoliul, plasându-mă în *contre-jour,* astfel ca lumina să mă favorizeze și să-mi arunc o privire rapidă în oglinda mare din fața paturilor. În ciuda bărbii pe jumătate rase, nu mă mai simțeam atât de murdar și de nervos. Am văzut că nu eram prost îmbrăcat, și aceasta mi-a ridicat moralul.

Când s-a întors, Manur s-a așezat din nou ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic (nu se întâmplase nimic, doar că acum avea pe cravată o pată de apă mult mai mare decât cea anterioară de cafea) și a început să vorbească. Tot ce a spus am auzit în visul de azi-dimineață întocmai cum a fost spus atunci, dar în schimb nu aș fi în stare să repet cu exactitate, sau cel puțin nu în după-amiaza aceasta care mă prinde istovit și mort de foame (văd că se lasă noaptea și încă nu am luat prânzul și nici nu-l voi lua, ci voi aștepta cu siguranță cina ca să mă hotărăsc să ies). Pot doar să reproduc fragmente din ce a povestit Manur, dar, dacă mă exclud pe mine însumi puțin după aceea (și nu pot să mă exclud), nu am mai văzut niciodată o persoană cu atâta voință care să stăruiască atâta în alegerea făcută și în dragostea sa. Mai mult decât atât, acum știu că Manur m-a contaminat, ori eu m-am expus la a mă contamina sau am vrut să-l imit. Până atunci existase *numai* dorința de a continua să o văd pe Natalia Manur, dorința fizică de Natalia

Manur și dorinta de a-l anihila pe Manur. Și, începând de atunci, am înțeles mai bine, așa cum poate începe să înțeleagă un om care scrie pornind de la o frază întâmplătoare ce îi deschide ochii – nu deodată, ci treptat – de ce au fost așa toate cele dinainte, de ce au fost scrise în felul acela (care nu i se va părea intenționat, dar nici întâmplător) când el credea că doar tatonează, jucându-se doar cu cerneală și hârtie, ca să omoare timpul, pentru că i se ceruse sau din simțul datoriei pe care îl au cei ce nu au nici o datorie. Nu ați descoperit niciodată, în atitudinile, cuvintele sau gesturile celorlalți, ceea ce înainte nici nu puteați să denumiți? Nu ați văzut în ele o strălucire care ne lipsește, limpezimea incredibilă, mâna fermă și trăsătura sigură pe care nu le vom putea avea niciodată, ceea ce într-o vreme s-a numit *har*? Nu ați aspirat să fiți ei din vina propriei lor calități transcendente, a capacității de infectare, a iradierii naturale care ne anihilează? Nu ați simțit niciodată ispita, mai mult decât atât, nevoia de a copia scrupulos ființa altcuiva ca să i-o smulgeți și să puneți stăpânire pe ea? Nu ați simțit niciodată dorința irezistibilă a uzurpării? Pizma de neîndurat față de jovialitate sau suferință, de împotrivire sau de voință? Nici față de gelozia altcuiva, de fanatismul său, de hotărâre sau de osândă? Cine nu a dorit să se condamne o dată pentru totdeauna și să se bucure de nestrămutarea morții în viață? Cine nu a jinduit să fie obiect de blestem? Cine nu a tânjit să stea liniștit și să persevereze? Eu sunt Leul de la Napoli și am încă triumful scris în frunte: vreau să fiu mai departe cel ce sunt. Dar știu că nu am fost întotdeauna așa și nici nu am avut acest nume. Manur, cu neașteptatul său exemplu, m-a învățat să perseverez: Manur persevera în dragostea lui. Iar acum, când mă chinuiește foamea și în ciuda primăverii a trebuit să aprind lumina, îi văd din nou, ca în urmă cu patru ani și ca azi-dimineață, ochii deodată serioși și abrutizați (a spus: „De

cincisprezece ani aștept să fiu iubit de Natalia Monte, soția mea; dumneavoastră, în schimb, sunteți un intrus, domnule") care, într-un mod lesne de neînțeles, nu evitau nemiloasa lumină matinală din Madrid ce intra pe fereastră și îi cădea direct pe față, aprinzându-i-o („A fost o simplă tranzacție comercială, tatăl Nataliei era complet ruinat după atâția ani de gestiune incompetentă și de risipă, iar copiii, Natalia și fratele ei Roberto, au ajuns să se teamă că tatăl, în culmea deprimării și a iritării, va sfârși prin a se împușca sau prin a-și împușca soția, pe mama lor, dacă afacerile nu i se puneau pe picioare și nu îi permiteau să revină pe deplin la lucru. Făcea parte dintre cei pentru care activitatea este totul") și, conferind ochilor săi reflexe metalice ca să-i facă și mai tăioși, cu toate că privirea îi părea câteodată mâhnită (lui Roberto i-a venit ideea, el și-a convins sora să mă accepte, i-a lămurit necesitatea urgentă a căsătoriei noastre, căci o alianță imediată cu banca familiei mele era singura soluție; el, personal, a condus-o la Bruxelles, unde ne-a fost pe bună dreptate naș la cununie, dat fiind că în realitate el mi-o dăruia mie. De atunci au trecut atâția, prea mulți ani) și prin aceasta semăna cu a soției sale, ca și cum nici Natalia și Manur, în ciuda celor povestite de el, nu ar fi putut scăpa de pe de-a-ntregul de asemănările emoționante pe care timpul găsește de cuviință să le dezvolte între cei care nu sunt consangvini și îndrăznesc să se vadă zilnic („Eu o cunoscusem cu trei luni mai devreme, într-o vacanță petrecută aici, la Madrid, prin fratele ei, care făcuse cu mine la Bruxelles niște cursuri de specializare în comerț; nu numai că îi făcusem curte așa cum se cuvine, ci îi și cerusem mâna într-un ultim gest de desperare dictat de ideea învechită – eu am avut o educație convențională – că respingerile și refuzurile ei se puteau datora lipsei propunerii oficiale. Eu am fost dintotdeauna îndrăgostit de Natalia Monte,

domnule, aproape din clipa când am văzut-o"). Ochii aceia părând translucizi ca efect al luminii soarelui aruncau din când în când priviri rapide către patul meu desfăcut: tot acolo îmi erau, dezolante, oglinda de mână și aparatul de bărbierit (De cincisprezece ani aștept să mă iubească ea pe mine. Și câtă vreme nu există altcineva, câtă vreme nu are alt vis și nu o mai iubește nimeni, eu știu că pot să sper, sau măcar să-mi îndeplinesc, de-a lungul anilor, vechiul scop de a-mi petrece alături de ea restul vieții. De aceea nu îngădui nimănui acest interes excesiv și necuviincios pe care dumneavoastră l-ați manifestat deja. Majoritatea femeilor – și de asemenea unii bărbați ciudați – iubesc din reflex sau, dacă preferați, din imitație: iubesc și doresc dragostea celuilalt, cum este demonstrat și cum pesemne că știți. Din acest motiv m-am căsătorit cu Natalia Monte și i-am salvat tatăl de la ruina absolută și de la distrugere, cu toate că îmi era limpede că ea se mărita cu mine doar cu țelul acesta, sau, mai bine zis, pentru că Roberto, fratele ei, plănuise că aceasta va fi salvarea. Și din motivul acesta am împiedicat-o mereu să aibă alt model din care să se inspire și pe care să-l imite, *altă iubire a altuia* care să o poată ispiti, a cărei existență ar constitui – să nu credeți că vă mint – cel mai mare pericol pentru mine); și apoi, invariabil, cum făcuseră prima oară, ochii i se îndreptau către bărbia mea amintindu-mi barba părăsită, premiera lui *Otello* de Verdi din seara aceea și faptul că încă nu-mi putusem lipi gura cu leucoplast – cum am obiceiul în zilele când interpretez – ca să mă silesc să nu vorbesc în orele anterioare spectacolului și astfel să-mi tezaurizez și să-mi protejez vocea („Ea a fost legată de mine ani întregi pentru că ar fi fost de ajuns un cuvânt sau o semnătură a mea pentru ca dezastruosul ei tată se întoarcă la situația din care îl scosese ea prin căsătoria ei, ori mai degrabă eu prin a mea, devenind mult iubitul său ginere, pe cât de

înțelegător, pe atât de înstărit. Mai târziu, când i-a murit tatăl, iar mama l-a urmat în curând, salvconductul mi-a fost și continuă să-mi fie Roberto Monte, la fel de catastrofal în afaceri cum îi era tatăl și pentru care soția mea simte o adorație și mai mare"). Buzele groase, cărnoase, palide, i se mișcau cu viteză foarte mare, cu ușurința-i obișnuită în limba mea, abia comițând câte o greșeală: o perfecțiune antinaturală („În urmă cu doar câteva luni am fost silit să-l trimit în America de Sud, întrucât aici ar fi fost închis și i s-ar fi făcut proces pentru evaziune de capitaluri, defraudarea fiscului și nu știu câte alte delicte monetare. El îmi este salvconductul, domnule, și sunt conștient că soția mea așteaptă cu nerăbdare momentul când fratele ei Roberto – Roberto mai degrabă decât mine – să o izbăvească de angajamentul cu mine anunțând-o că nu mai este nici un risc, că nu mai depinde de mine, că poate să se descurce singur fără a se teme de represalii și fără să aibă nevoie de protecția mea. Soția mea crede că eu mânuiesc lucrurile astfel ca aceasta să nu se întâmple niciodată, și credința ei nu face decât să-i mărească resentimentul față de mine și să îngreuneze ceea ce aștept de atâția ani, iubirea ei deplină și necondiționată. Într-adevăr, se pare că independența sau liniștea financiară a lui Roberto Monte nu va fi cu putință, dar nu din cauza mea: nu este nevoie să-i zădărnicesc eu proiectele și nici să-i întind capcane: el singur izbutește să fie mereu pe punctul de a intra la închisoare. Dar, în ciuda acestei garanții mai mult sau mai puțin pe viață, pretind ca în existența soției mele să nu fie umbre amoroase. Vă veți gândi că trebuie să fie foarte nefericită, dar țineți cont că și eu sunt nefericit"). Manur vorbea cu cumpătare și fără prea multă înflăcărare, dar își încrucișa și își descrucișa picioarele fără încetare, într-un gest de zbucium ce îl apropia de Natalia Manur, de parcă el l-ar fi copiat de la ea sau poate ea de la el („Eu contez

puțin în viața ei de astăzi, dar nu există nimeni – nici nu trebuie să existe – care să conteze mai mult. Eu am contat și voi conta; nu va trece mult, vă asigur, și nu se va mai putea lipsi de mine. Deocamdată, măcar, o văd zilnic, în toate nopțile în aceeași cameră, la sfârșitul zilei mele de lucru și a ei de distracție sau de îngândurare, ori poate că de meditație asupra sorții sale crude. Dar, să nu uitați, și de distracție: toți aspirăm să ne distrăm, nu-i așa? Vedeți, multe femei ar invidia-o pentru viața pe care o duce, să nu pomenim, de exemplu, de prostituata care a venit azi-noapte să vă viziteze pe dumneavoastră. Ar face oare schimb cu prostituata aceea Natalia Monte, soția mea? De fapt, nu știu dacă este firesc ca o femeie ca ea să se plângă, așa cum nu știu dacă este firesc să se plângă cineva ca mine. Aș face eu oare schimb cu dumneavoastră?") și în timp ce vorbea își tot turna cafea dintr-una din cele două cafetiere pe care și le însușise și o bea neagră până ce a constatat cu iritare vizibilă că nu mai este nici o picătură. („Este o femeie înstărită, are tot ce vrea – aceasta nu este o problemă –, își are propriul cont pe care eu am grijă să-l aprovizionez, până și un însoțitor constant, care îi este pe plac, care pare să o amuze, cu care se înțelege bine și în fața căruia va putea să se descarce întotdeauna când va dori. Mie nu îmi pasă, așa cum nu mi-ar fi păsat câtuși de puțin dacă s-ar fi descărcat în fața dumneavoastră: nu fac un secret din lucrurile acestea, mai ales când este vorba de necunoscuți ce vor dispărea numaidecât din existența noastră, ce importanță are pentru mine? Ea nu are o viață socială mai activă, pentru că în general preferă să nu vină cu mine la cinele și ședințele mele: dar aceasta este alegerea *ei*, cum a fost alegerea *ei* să nu lucreze, poate ca să mă pedepsească prin inactivitatea ei. Ascultați, nu ați mai vrea puțină cafea? În hotelurile acestea sunt din ce în ce mai zgârciți cu cafeaua"). Atunci s-a ridicat și, după ce m-a întrebat dacă îmi poate

folosi telefonul ținându-l deja în mână, a cerut – sau mai degrabă a ordonat – să se mai aducă o cafetieră în camera mea; apoi a luat loc din nou, nu fără a profita de trecerea rapidă prin fața oglinzii ca să-și arunce la rândul lui o privire fugară și să constate că pata de apă și picătura de cafea dispăruseră („Pesemne că vă întrebați ce s-a întâmplat în acești cincisprezece ani noaptea în dormitorul nostru, și nu vă voi satisface curiozitatea. Vă va fi de ajuns să știți că regulile ce ne călăuzesc căsătoria exclud – independent de ce s-a întâmplat în alte timpuri sau se întâmplă astăzi în camera noastră – posibilitatea ca fiecare să-și vadă de viața lui, cum se spune acum, după părerea mea, cu un eufemism lipsit de imaginație. Neîndeplinirea oricăreia din aceste condiții ar fi pentru mine *casus belli,* la fel de gravă ca cea mai importantă. La fel de gravă ca și cum m-ar părăsi, înțelegeți?”). Nu o dată în cursul discursului – mai ales după expresia latinească, îmi aduc bine aminte – am fost tentat să-l întrerup și să-i pun vreo întrebare sau să precizez câte ceva, dar tonul său domol, strivitor, în alertă, era ca de director de firmă vanitos și conștiincios căruia i-a venit rândul să citească un raport redactat cu atâta trudă sau cu atâta plăcere, încât nu-i va scuti pe membrii ședinței de cea mai nesemnificativă digresiune și nu le va da posibilitatea de a obiecta („Dumneavoastră nu puteți să înțelegeți, domnule, pesemne că ați avut doar iubiri vulgare. Vă povestesc numai ca să vedeți care este situația și care îmi este poziția; ca să știți că nu sunt dispus să permit ca acești cincisprezece ani să se fi scurs în van dintr-o neglijență de ultim moment; ca să binevoiți să vă îndepărtați începând chiar de mâine de soția mea și să vă scoateți din cap tot interesul excesiv și necuviincios pe care mi l-ați dovedit azi-noapte cu vârf și îndesat. Eu nu sunt un soț neglijent. Cei care v-au precedat în acest interes au înțeles bine: au măsurat obstacolele, au calibrat

greutățile, le-a fost lene, au lăsat-o baltă, au dat îndărăt, o singură dată a fost nevoie să bag mâna în buzunar. Dumneavoastră trebuie să fiți ca ei. Nu-mi complicați viața, și nu v-o complicați dumneavoastră. Soția mea nu este o afacere bună, credeți-mă că nu există beneficiu"). Când a bătut cineva la ușă și m-am dus să deschid, în prag nu era doar ospătărița care aducea cafea, ci o fată care, călăuzită de propriile-i drumuri și orar, venea să-mi facă patul și să-mi aerisească încăperea; Manur, întorcându-se pe fotoliul lui, a poftit-o pe prima să intre, iar pe a doua a alungat-o (Întoarceți-vă mai târziu, nu vedeți că ne luăm micul dejun?) fără să se întrebe dacă eu nu doream cumva să-mi văd patul făcut și camera aerisită, să-mi văd barba rasă în întregime, gura astupată cu leucoplastul protector din zilele deosebite ca aceea. Semnând nota de plată și plătind zâmbetul, am văzut trecând perechea cubaneză sau din Canare ce ieșea din camera alăturată. Nu se trezeau devreme. Nu le-am văzut chipul, doar un costum cu haină gri sau albastră și o rochie țipătoare. Ea era mai înaltă și mergea în urmă. A ajuns până la mine o rafală de parfum floral și am auzit că el spunea „Păi îndură!" iar ea îi răspundea „Îți jur că nu mai pot". Am închis ușa și m-am întors la locul meu, în fața lui Manur (Dumneavoastră acum sunteți într-un moment când tot ce aveți sunt gânduri. Și ce sunt gândurile? Nimic, domnule, ceva atât de simplu că se pot până și ghici, ceva atât de trecător că, pe măsură ce vin, se pot povesti. Eu vi le ghicesc pe ale dumneavoastră, dumneavoastră le știți pe ale mele, nu-i așa?). În ciuda faptului că o ceruse cu atâta hotărâre, Manur nu și-a mai pus din cafeaua proaspătă. Poate că a ordonat-o doar ca să mi-o restituie pe cea care îmi revenea mie și nu apucasem să o gust – cea din ceașca mea era rece, turnată de el – („Vă voi aplauda astă-seară"). Și-a coborât piciorul de deasupra celuilalt. S-a ridicat

să plece. Și-a mângâiat cravata. Și-a netezit chelia. A luat pălăria. Și-a privit ceasul („Ea miroase foarte bine” și nu am priceput dacă se referea la soția sa Natalia Manur, la femeia din Cuba sau Canare care tocmai trecuse și nu mai putea ori la prostituata Claudina, al cărei parfum plăcut și ieftin – cu camera neaerisită – poate că el era în stare să-l mai simtă încă). A zis:

— Țineți cont că nu există legătură mai trainică decât cea care unește prefăcătoria sau, și mai mult, ceea ce nu a existat niciodată. Și l-am văzut ridicând degetul pentru a treia oară. A fost și a treia oară când l-am văzut pe el.

Bănuiesc că al patrulea ziarist a sunat în sfârșit nu mult după aceea. Dar atunci mă bărbierisem și îmi astupasem gura cu leucoplast: am șovăit o clipă, dar nu am răspuns.

Îmi era atât de foame că a trebuit să fac o pauză și să cinez într-un restaurant învecinat, aglomerat, scump și căutat, care, fiind atât de frecventat de turiști, deschide destul de devreme. Mai înainte m-am uitat în cutia de poștă și am luat corespondența care mă aștepta de azi-dimineață. Nu mi-o adusese nimeni, pentru că astăzi nu a venit nimeni să mă viziteze. Iar telefonul l-am lăsat pe mesagerie, astfel că nu am văzut pe nimeni și nu am vorbit cu nimeni astăzi și ziua este pe sfârșite. Printre nenumărate hârțoage de la bănci și vreun precontract ca să cânt peste doi ani într-un anumit punct de pe glob unde știu de pe acum că mă voi afla la data aceea îndepărtată și exactă, singura scrisoare aflată în cutie (și pe care am citit-o așteptând cina în gălăgia turiștilor) era de la bărbatul acela, Noguera, soțul sau văduvul logodnicei mele Berta. Mi s-a adresat din nou, în mod surprinzător, – în ciuda tăcerii mele – chiar astăzi, când mi-a apărut Berta în visul de azi-dimineață, după ce am aflat de moartea ei în urmă cu vreo trei săptămâni pe aceeași cale matrimonială. Noguera, în această a doua scrisoare pe care tocmai am citit-o, stăruie mai întâi asupra vechilor mele cărți și mă avertizează că, dacă nu răspund ca să confirm că vreau să le recuperez, nu va avea încotro și le va arunca pe foc cu celelalte (așa spune, „să le arunc pe foc”, expresie ciudată în principiu, ținând cont că a venit primăvara). Nu va mai locui în casa sau turnul unde stătea cu Berta, mă anunță (și de data aceasta, spre deosebire de prima, îmi lămurește starea sa de spirit, care este de disperare), pentru că amintirea soției sale este foarte dureroasă pentru el. Atât de triste îi sunt orele, încât nu plănuiește doar să-și părăsească domiciliul conjugal, ci și să-i distrugă

toate lucrurile (ale ei) și tot ce îi poate hrăni memoria (a lui), care dorește mai degrabă să „moară de inaniție”. Este încă tânăr, afirmă, și nădăjduiește să-și refacă viața, iar întrucât are această intenție de a distruge fotografii, rochii, pantofi, discuri, bijuterii, loțiuni, casete video, creme, șorțuri, cărți, oglinzi, medicamente, scrisori – pe scurt, tot ce a utilizat soția lui în timpul vieții –, mă întreabă dacă înainte de a aprinde rugul, eu aș dori să primesc – în afară de faimoasele mele cărți pomenite mai devreme – vreunul dintre obiectele pe care el, „în schimb”, nu vrea să le mai vadă. Poate, se gândește, spre deosebire de el, eu aș dori să mențin vie amintirea Bertei cu ceva tangibil care i-a aparținut, iar acest individ cu vocație de notar – care acum sunt sigur că se numește Noguera, căci tocmai am citit-o – îmi adaugă altă listă amănunțită și neverosimilă a tuturor lucrurilor pe care binevoiește să mi le ofere înainte de proiectata sa ardere. Cumpănește Noguera că m-ar putea interesa mai ales fotografiile din perioada când ea și cu mine „aveam o relație mai strânsă”, scrisorile și cărțile poștale trimise de mine („nu sunt prea multe, plus vederile”) și pe care el le-a găsit într-o cutie din staniol de bomboane Lindor. Dar – insistă – pe el nu-l deranjează să-mi trimită orice alt obiect pe care eu aș dori să-l păstrez. Dacă în termen de două săptămâni nu primește răspuns de la mine – cum nu a primit la prima scrisoare –, va înțelege că nu vreau să rămân cu nimic din „cele inventariate aici” și va proceda la „cremațiune”, iar de aceea, în caz contrar, mă roagă să răspund repede și îmi dă numărul său de telefon de la Barcelona pentru cazul în care numeroasele mele călătorii și angajamente („despre care știu din presă și de la televiziune”) nu-mi lasă timp să scriu și îmi este mai ușor să-i indic prin cuvinte ce mi-ar plăcea să păstrez. Nu am îndrăznit să citesc pe îndelete noua listă de câteva pagini, dar aruncând o privire – de

câteva ori, este adevărat – am constatat două lucruri: Noguera este destul de nebun ca să includă în ea tot felul de obiecte fără nici o legătură cu mine, cumpărate fără îndoială mult după ce eu nu am mai știut de Berta; dar nu într-atât încât să-mi ofere (cum mă temeam) ciorapi, chiloți și lucruri asemănătoare – pe care le va devora cu siguranță focul – dar nici tacâmurile de argint, pic-up-ul, video player-ul și nici televizorul – pe care nu încape îndoială că nu le vor devora flăcările peste cincisprezece zile. Noguera, tulburat de moartea neașteptată și care ar fi putut fi evitată a soției (și este normal să fie mai tulburat acum decât prima oară când mi s-a adresat, când tocmai o înmormântase, iar împăcarea și înțelepciunea aduse întotdeauna de morți nu îl părăsiseră încă), nu este în stare să priceapă că, dacă el vrea să o uite pe Berta Viella, atunci nu va exista *nimeni altcineva* care să vrea să și-o amintească. Întrucât ultima parte este cea care contează și de aceea, de exemplu, ultima văduvă trebuie consolată, iar moștenirile sfârșesc aproape întotdeauna în mâinile celor ce nu ne-au cunoscut de tineri, ci năpădiți de decrepitudinea execrabilă ori în timpul maturității rigide. De aceea, marele Gustav Hörbiger nu este pentru mine și pentru nimeni în lume Heldentenor-ul cel mai eroic din secolul nostru, ci un dement maniac pesemne că închis într-un spital german și a cărui moarte apropiată nu îl va defini. De aceea, este Otello un justițiar și Liù o martiră până în veacul vecilor, de aceea nu-l voi putea uita ușor pe Manur (și tot de aceea eu nu știu încă ce sunt și nici dacă cineva își va aduce aminte de mine sau nu o va face nimeni). Noguera, cu oferta lui imposibilă, pretinde să contravină o lege nestrămutată, conform căreia ultimul este cel ce determină, sancționează, îndreaptă sau anulează tot ce s-a întâmplat înainte. El este și va fi mereu soțul Bertei, alegerea ei din urmă, iar dacă acum se plânge și îl istovește neuitarea, nu poate nicidecum

să ducă la capăt un transfer ilicit și să-mi paseze mie această responsabilitate. Eu nu pot să operez o palingenesie, nu vreau să mi-o amintesc; mai mult decât atât, cum am spus înainte, nici măcar nu mi-o mai amintesc. Nu vreau cărțile care au fost ale mele, nu vreau fotografiile ei de monumente, chipuri și plaje, nici vederile ei de pe jumătate de planetă trimise de mine, nu vreau un burete sau un halat, nici un disc zgâriat de Lauritz Melchior sau unul nou de Pavarotti, ca să nu mai vorbim de vreunul al meu cântând fragmente sublime din șapte opere. Nu-i vreau medicamentele și nici ochelarii de soare, pantofii cu toc cui și nici azaleele; romanele cumpărate prea la întâmplare, inelele, cerceii arătoși, sticlele nebăute de vin de Rhin și de Veuve Clicquot; apa de colonie, colirul, veiozele, rujurile, ceramica din La Bisbal, trilobitul pe care i l-am făcut cadou; cămășile din amestec de mătase, scrumierele de sticlă de Murano, fustele făcând ape, scoicile de la Lido, ceainicele englezești, colecția de cocoși din toate țările și din orice material, gravurile – atât de frumoase – de Fortuny. Nu vreau nimic din ce a posedat. Ori poate un singur lucru: cu toate că nu aveam intenția să o fac, între un fel de mâncare și altul – restaurantul era atât de plin, chelnerii atât de tracasați, iar patronul care este atât de amabil nu stătea la taifas cu mine, atât de mare era gălăgia și eu mă plictiseam neputându-mi pleca urechea la nici o discuție – am răsfoit mai mult decât se cuvenea minuțioasele și delirantele foi trimise de Noguera, ca să văd că pe a treia pagină apare obiectul „elegant calendar italian” (așa îl catalogheză bietul Noguera, despre care tot nu știu cu ce se ocupă și cine este în realitate). Mă întreb dacă este cumva același (*marzo, ottobre, dicembre*) care împodobea peretele dormitorului din casa noastră de la Barcelona; vreau să spun, dacă este de aceeași marcă sau din aceeași serie, dacă Berta, atât de atentă la detalii, a continuat

cumva să îl cumpere în toți anii aceștia și prin urmare se mai fac încă. Aș putea să i-l cer lui Noguera, calendarul acela elegant. Căci, oricum, peste vreo patru luni se va termina și va trebui să-l dau jos, nu va dura și nici nu mă va face să-mi amintesc prea mult timp ceea ce nu mai am capacitatea de a-mi aminti. Poate nu ar fi rău să-l privesc din nou în această perioadă, întrucât mă tem că începând de astăzi nimeni nu-mi va mai veghea somnul și nici eu nu-l voi mai veghea pe al Nataliei Manur. Azi-dimineață, când m-am deșteptat, în patul nostru nemaipomenit cu patru labe de leu, ea nu era și încă nu s-a întors acasă. Se poate să nu însemne nimic deosebit. Eu am dormit atât de rău și atât de puțin ani întregi că acum iau în fiecare seară doze mari de somnifere (douăzeci și cinci de picături) care mă cufundă într-un somn atât de profund, încât până ce nu mi se încheie cele opt ore de somn nimic nu izbutește să mă trezească, în afară de propria-mi voință alertată înainte de a adormi sau voința cuiva de a-mi întrerupe letargia și a mă face să mă întorc în lume: câteodată Natalia a avut nevoie de mine în timpul nopții și atunci m-a strigat cu voce tare, m-a scuturat, mi-a deschis pijamaua și mi-a umezit tâmplele și gâtul cu apă rece. Dar azi-noapte gândul nu mi-a fost vigilent și ea nu a avut cu siguranță nevoie de mine, de aceea nu încape îndoială că a ieșit devreme fără ca eu să bag de seamă și pesemne că a făcut-o în grabă, din pricina aceasta nici măcar nu mi-a lăsat un bilet explicându-mi unde se duce sau măcar anunțându-mă că nu va veni la prânz și nici la cină. Că s-a grăbit este mai mult decât probabil, căci pare să fi plecat în călătorie – cu neputință să știu dacă în avion sau în tren –, și timpul nu prisosește niciodată când pleci în călătorie. Din dulapul cu valize lipsesc două valize flexibile și o geantă mare, a dispărut majoritatea lucrurilor celor mai intime, a căror listă nu aș fi în stare să o redactez

acum, la fel ca Noguera, întrucât, spre deosebire de el, nu le am în fața ochilor. Și-a luat totuși ceea ce nu se lasă niciodată în urmă: baia este eliberată de aproape toate lucrurile ei și periuța mea de dinți este din nou singură, ca odată; știu că sertarele ei nu-i mai adăpostesc lenjeria nici dulapurile hainele de toamnă, ceea ce mă face să mă gândesc – dat fiind că în emisfera noastră începe primăvara – că poate a luat avionul spre Argentina, țara unde Roberto, fratele ei (pe care, pe de altă parte, nu l-a văzut de cam multă vreme, este adevărat și îi este adesea dor de el) trăiește în bunăstare și a preferat să rămână până astăzi. Da, se poate ca într-o pornire să se fi hotărât să se ducă să-l vadă. Dar o astfel de pornire trebuie plănuită, mai există și posibilitatea ca Natalia Manur să mă fi părăsit fără să-mi spună nimic, așa cum l-a părăsit acum patru ani pe Manur, iar eu am visat și părăsirea *ei*. (Natalia mi-a povestit de atâtea ori cum obișnuia să-i spună: „Când în sfârșit voi pleca, nici nu vei ști”.) În ultimele săptămâni, ori poate luni (timpul trece atât de repede când ești mereu în călătorie, iar în anii aceștia de conviețuire noi am străbătut lumea din cauza profesiei mele), ea părea ostenită de atâtea deplasări și de asemenea – puțin – de mine. Îi apăruseră din nou cearcănele, accentuându-i feminitatea, și râdea mai puțin decât de obicei cu frumoșii ei dinți care o iluminează, își mușca iarăși în exces – un vechi tic dobândit în prima ei tinerețe, ori poate la Bruxelles – pielea din jurul unghiilor, iar cele două degete arătătoare – mai ales aceste degete, cu toate că și celelalte – aveau din nou aspectul înroșit, infantil și urât al șederii aceleia la Madrid. Dar ceea ce mă îngrijora cel mai mult era istovirea anormală ce o năpădea de fiecare dată când ajungeam într-un nou loc unde eu trebuia să cânt. Ceea ce în urmă cu patru, trei, sau doi ani, ceea ce în urmă cu doar șase luni constituia izvorul celei mai mari plăceri a ei părea să se fi transformat într-un supliciu îndurat fără

lamentări violente și abia exprimate, dar – nu mă îndoiesc – cu multă durere. În ultimele călătorii nu mai avea putere nici să desfacă valizele: mersul îl suporta încă bine și se arăta hotărâtă și chiar însuflețită de-a lungul rutelor veșnic schimbătoare; dar o dată ce ne conducea hamalul în camera noastră, ea simțea o istovire de neînvins și cădea fulgerată pe unul dintre paturile din camera de hotel. După vreo două ore de moțăială sau buimăceală își aduna destulă tărie ca să se dezbrace și să facă un duș; apoi se întindea iarăși și astfel, în această alternanță de dușuri, sieste și vreo lectură sau privit la televizor, își petrecea toată șederea în orașul respectiv. Nu mai voia să se ducă singură să viziteze locurile (deși în ultima vreme fusesem la Praga, la Paris și la Berlin), nici să asiste la repetițiile mele (cu toate că am avut roluri foarte prestigioase ca Eneas, Pinkerton și Des Grieux), nici să mă aștepte la sfârșit ca să mergem să luăm cina în compania colegilor iluștri și a persoanelor interesante (în ciuda faptului că ne-am întâlnit cu Anna Telesca, cu pitorescul Guillerme și cu chipeșul Jerusalem). Cerea să i se aducă mâncarea în cameră, se încăpățâna să vorbească și să audă doar spaniolă și în cele din urmă trecea prin orașele pe care nu cu mult timp în urmă era încântată să le vadă și unde căuta cu drag tot felul de podoabe și de lucruri utile pentru casa noastră, ca și cum ar fi existat doar ca nume pe biletul de avion. Se purta ca un personaj dintr-o comedie excelentă pe care am văzut-o de curând pe o casetă video: un adorabil fost boxer, gras, leal și celebru, care nu mai știa dacă se află la Chicago, la New Orleans sau la Detroit, obișnuit din vechea sa viață de pugilist cu izolarea obligatorie din camera de hotel. Nu am habar ce făcea Natalia când eu repetam la operă sau înregistram discul care ne adusese în locul unde ne aflam, dar în puținele momente când am stat împreună în cameră în timpul călătoriilor celor mai recente, ea trântită pe

pat – adesea învelită într-un prosop mare, căci nu mai avusese destulă energie ca să se îmbrace după duș –, se limita să citească tot felul de reviste, dormita ori cel puțin căsca – cu televizorul mereu aprins, deși fără sunet ca să nu mă deranjeze pe mine la studiu sau la exerciții, sau pentru că, la urma urmelor, nu o interesa ori nu voia să audă altă limbă – abia dacă-mi răspundea cu vreo silabă la comentarii sau la inițiative și cu obrazul sau cu fruntea la efuziuni. În vreo două orașe s-a întrebat fără nici o noimă ce face oare Dato, pe un ton nu prea îndepărtat de nostalgie, și adevărul este că nu mai părea să se desfete la fel de mult cu vocea sau cântecul meu: o dată sau de două ori am văzut-o schițând o strâmbătură de iritare – ceea ce se numește „a strâmba din nas" – când mi-am făcut exercițiile în prezența ei și mi-am dus la capăt vreun *vibrato* vertiginos sau vreun *tremolo* răsunător, care altădată îi trezeau admirația. La Paris și la Berlin a pretextat că are migrenă și nici măcar nu a asistat la spectacolele mele. Nu lipsise niciodată. Iar în scurtele răstimpuri petrecute în casă nu am văzut-o mult mai fericită. Dar, în realitate, abia azi-dimineață, deșteptându-mă cu imaginea reînnoită a singurului moment (și așa am povestit) când chipul ei mi-a apărut limpede, am băgat de seamă că expresia ei din ultima vreme, lipsa privirii ce predomina la ea în timp ce zăbovea zăcând să citească reviste sau să întrevadă emisiuni ori stând la fereastră și contemplând impasibilă un frumos bulevard, piața istorică, o venerabilă biserică ori pe enigmaticii locuitori ai vreunei țări prefăcuți în miniaturi articulate, era aceeași pe care i-am văzut-o prima oară, și astfel am înțeles că Natalia Manur (al cărei nume nu îl știam încă) era chinuită – cum am spus? – de reflecții melancolice.

Toate acestea, care s-au întâmplat acum patru ani în realitate și azi-dimineață în veridicul și ordonatul meu vis, sunt încă în stare să mi le amintesc și nu mă pot împiedica să o fac, căci încă nu este destul de târziu. Ce altceva s-a mai petrecut? Ori ce altceva am mai visat, pe măsură ce povestesc visul, devenind din ce în ce mai îndepărtat și mai nedeslușit? Oh, da, am mai visat că o sărutam pentru prima oară pe Natalia Manur, aproape fără să știu, în cealaltă cameră de hotel (nu de lux) unde am fost în după-amiaza ce a urmat premierei lui *Otello* de Verdi la Teatrul *Zarzuela*, când eram pe deplin conștient de interzicerea lui Manur, și totuși Manur fusese părăsit, chiar dacă el nu aflase încă. Nici eu nu o știam: de cele mai multe ori, nu știm când am fost aleși și nici când am fost părăsiți, nu doar pentru că aceasta are loc întotdeauna pe la spatele nostru, ci pentru că este cu neputință să identificăm momentul când se produc aceste răsturnări, la fel cum nu avem niciodată habar dacă însuși faptul că am fost aleși se datorează propriilor merite și virtuți, propriei și unicei existențe, intervenției decisive duse la capăt sau mai degrabă, pur și simplu, inserției întâmplătoare a cuiva în viața altcuiva. Eu, în tot acest timp, nu am izbutit să am certitudinea (în intervalul cuprins între momentul când se poate exclama „Acum este timpul meu!” și cel când se spune „Timpul nostru a trecut!”, intervalul scurs între acești patru ani) că am fost personal, fără îndoială, de neînlocuit și necesar pentru ca Natalia Manur, după cincisprezece ani de acceptare și supunere față de o situație decretată, după cincisprezece ani de conviețuire clădită pe rutină, condiții stipulate, pact economic, teama de represalii, eliminarea trecutului, așteptarea și poate

– de asemenea – o dragoste reciprocă, de nerecunoscut în toate sensurile acestui cuvânt, să se hotărască să pună capăt acestei situații și acestei conviețuiri într-o seară de la mijlocul lui mai și să făurească începând de atunci o substituție întemeiată cu siguranță pe lucruri cu mult mai puțin solide și angajante: libertatea de alegere, elocvența unui discurs, adularea dragostei, înflăcărarea unor săruturi, provocarea, expectativa și poate – de asemenea – o pasiune pe cât de ușor de recunoscut, pe atât de elementară. Nu știu dacă hotărâtor a fost faptul că eu eram numărul cinci, zece, sau cincisprezece din pretendenții puși pe fugă în mod abuziv și tiranic de către soțul ei (pretendentul menit să pricinuiască un „ajunge"), ori absența lui Roberto Monte din Madrid – niciodată până atunci simțită – ceea ce a făcut-o să-și piardă pe de-a-ntregul răbdarea și să-și nesocotească toată teama pentru fratele ei sau pentru ea și să vadă ce i-a rămas din viitorul în sfârșit mai negru decât i se păruse vreodată când îi mai rămânea atât de mult: încă cinci, zece sau chiar cincisprezece ani, de la începutul căsătoriei. Știu doar că la sfârșitul așteptatei premiere a lui *Otello* de Verdi și, spre deosebire de cele anunțate de însuși Manur, nici el, nici ea și nici Dato nu au trecut pe la cabină ca să mă felicite și apoi să sărbătorească succesul împreună cu mine. Nu au venit nici prostituata Claudina și nici ocrotitorul ei Céspedes: făcând parte, la urma urmelor, dintre puținele persoane pe care le cunoșteam la Madrid în momentul acela în ciuda faptului că acesta fusese orașul adolescenței mele, am pierdut lamentabil, după cum am povestit, ocazia de a-i invita. După cum am spus de asemenea, nici nașul meu domnul Casaldáliga nu s-a prezentat, deși îi trimisesem două bilete prin mesager pe motocicletă. Restul cuponului i-l dăruisem Heldentenor-ului Otello, care – pe atunci încă disimula în fața posibililor rivali – mă întrebase de

mai multe ori dacă nu-mi prisosea cumva vreo invitație, atât de multe obligații avea. La ușa cabinei mele nu a bătut nimeni, vreau să spun, nimeni care să nu fi fost obligat să o facă ori să nu fi fost complet spontan, iar noaptea aceea, prin urmare, nu mi-am putut-o petrece cu persoanele ce mă însoțiseră – se poate spune – fără încetare în timpul ședерii la Madrid. Când mi s-a confirmat de la teatru că au plecat toți spectatorii, m-am văzut târât de colegi și de impresari (întotdeauna doritori să se arate alături de vedete, iar eu eram una) la o cină târzie într-un local zgomotos și apoi la una dintre terasele tumultuoase unde, îndată ce mijește timpul frumos, se eternizează madrilenii în plimbările lor. Amintirea mea cea mai vie din serata aceea este trecerea continuă – cum se întâmplă la Madrid oriunde te-ai afla și la orice oră de când apune soarele – a scrupuloaselor camioane de gunoi: un zgomot îngrozitor și un miros de murdării zădărniceau la anumite intervale discuțiile și gustul băuturilor. Acum mă gândesc că dacă am îndurat atâta în locul acela și cu oamenii aceia a fost pentru că mă simțeam bine ignorând ce se întâmplase între soții Manur (starea binecuvântată a incertitudinii) și mă temeam că aș putea să aflu dacă mă întorceam la hotel, unde poate mi s-ar fi spus ceea ce bănuiam eu și nu voiam în nici un caz să aud: că plecaseră fără să lase urme. A fost o noapte odioasă: Desdemona sau frumoasa Priés își adusese chiulangiul și slutul prim-violonist (spaniol) din orchestră, pe care – devenind fără îndoială mai îndrăzneață și considerând că se bucură de mai multe privilegii după răsunătorul succes de pe scenă – îl săruta fără ascunzișuri și îi mângâia nepăsătoare pieptul păros. Din fericire, Iago sau îngâmfatul Volte s-a retras destul de curând, căci deși ziua următoare era de odihnă absolută, tot mai avea de gând să-și perfecționeze (așa a spus, „perfezionare”) unele nuanțe ale interpretării dimineața devreme; dar

înainte de a pleca mi-a ținut o predică de zece minute despre limitările propriei mele activități. Otello sau Hörbiger s-a îmbătat ușor, povestea anecdote răutăcioase și aproape pretindea ca toate persoanele de la masa lungă (cincisprezece sau douăzeci, dintre care aproape nici una nu înțelegea germana, singura limbă ce îi ieșea lui coerentă și fluidă în starea aceea) să fie atente la ce spune: din când în când – după cum mi s-a tradus – striga din capătul mesei în limba lui: „Ascultați, ascultați-mă cu toții, că următoarea este foarte amuzantă!”; cu toate acestea, cel mai mare dușman al său nu era incomprehensiunea lingvistică, ci obsesivul și tiranicul serviciu de curățenie al capitalei și omniprezentele sale camioane înăbușind totul. După una dintre aceste emanări puturoase însoțite de vacarmul triturației imediate, deodată, am vomitat pe nisipul terasei. Pentru un cântăreț este îngrozitor să vomite, mai ales din pricina icniturilor. S-a dat alarma, aproape toți – temându-se de sugestie sau de silă – mi-au întors spatele. M-am șters cum am putut cu batista mea și cu altele care mi-au fost date și, când m-am simțit mai bine, m-am întors în taxi la hotel, unde mă aștepta un mesaj pe care Céspedes în persoană (nu încăpea îndoială că tura lui era mereu cea nocturnă) mi l-a dat o dată cu cheile. Am văzut că îmi examina haina pătată, dar nu a spus nimic despre aceasta și nici despre faptul că disprețuisem serviciile maseuzei sale permanente, lucru despre care îl bănuiam înștiințat. S-a mulțumit să mă întrebe, pe tonul său profesional, dacă am nevoie de ceva înainte de a mă culca.

Plicul era de la Dato, care mă ruga să trec negreșit prin camera lui când ajung la hotel, oricât de târziu ar fi.

Era două și jumătate și eu eram frânt, dar beneficiul incertitudinii nu durează prea mult: acum eu aveam nevoie să știu, am urcat să-l văd pe Dato. De puține ori mi-a fost dat să văd un om care

să-și stăpânească atât de bine zbuciumul cum mi s-a arătat în zorii acelei zile vechiul agent de bursă cu mâini de la o mie opt sute. Mă așteptase fumând țigări – scrumiera era plină – și își pusese un halat de mătase bordo, deși avea pe dedesubt cămașa și pantalonii de stradă; era și încălțat, cu pantofi maro (cu șireturi). M-a privit de jos în sus și de sus în jos, fără îndoială din pricina înfățișării mele dezastruoase. Dar în același timp ca și cum m-ar fi văzut pentru prima oară sau cu o altă viziune, poate cum îmi închipui că l-aș fi privit eu pe Noguera în urmă cu patru ani dacă mi-ar fi fost prezentat atunci ca viitorul soț al logodnicei mele Berta.

— Nădăjduiesc că mâine vă veți duce în altă stare la întâlnirea pe care v-o dau, mai prezentabil. Vreți să beți ceva? Și, rostind aceasta, și-a dus mâna la mânerul micului frigider sau minibar din cameră. Nu mi-a lăsat timp nici să neg cu capul. Îmi închipui că nu, judecând după urmele de pe haine. Un incident?

Mi-am privit haina.

— Nu am putut să trec să mă schimb, nimic grav. Ce se întâmplă?

— Dumneavoastră știți cu siguranță mai bine decât mine. Se pare că mă va da afară din postul de însoțitor, cine știe dacă nu mă va lăsa fără nici un loc de muncă. Cel care vorbea nu mai era indispensabilul și circumspectul Dato care se limita să asiste în tăcere la cinele, discuțiile, plimbările și cumpărăturile noastre, ci redevenise cel cunoscut de mine în barul hotelului: vioi, ușuratic, nerespectuos, deși nu mai surâdea (frivol și sumbru).

— Ce vreți să spuneți? Despre ce vorbiți? De ce nu ați venit la teatru?

Dato și-a aprins altă țigară și a lovit-o numaidecât cu un deget ca să cadă un scrum inexistent încă. Era nervos, dar, așa cum am spus, se stăpânea.

— Nu știu, nu contează. Nu știu ce se petrece, pentru prima oară în atâția ani, nu știu ce se petrece. Dar nu mă luați în seamă, în realitate nu este nici un pericol să-mi pierd locul de muncă. Dimpotrivă, probabil că voi fi și mai indispensabil, acum va trebui să am grijă doar de cealaltă parte. V-am spus cândva că a vorbi cu o pereche căsătorită este ca și cum ai vorbi cu o singură persoană, contradictorie și uitucă. Acum va fi diferit, poate mai ușor, un bărbat singur și fără contradicții – și a repetat: un bărbat singur.

Eu am tăcut. Dato fuma. Deodată i s-a luminat (puțin) chipul, i s-au ivit gingiile proeminente:

— Dacă nu cumva intențiile vă sunt altele decât cele pe care le consider eu de la sine înțelese. Dacă mâine, la întâlnire, vă veți limita să vă distrați, să petreceți niște momente plăcute, iar apoi veți lăsa lucrurile așa cum sunt, așa cum au fost întotdeauna... Eu, dacă îmi permiteți, v-aș recomanda-o. Ar fi mai bine, nu știu dacă pentru Natalia sau pentru dumneavoastră, însă cu siguranță pentru mine și pentru domnul Manur. Pesemne că și pentru dumneavoastră amândoi, nu-i așa că nu voi reuși să vă conving?

— Despre ce întâlnire vorbiți? Vreți să-mi explicați odată? Unde este Natalia?

De data aceasta, în ciuda faptului că am comis aceeași greșeală de a acumula întrebările, Dato mi-a răspuns la toate.

— Natalia este în camera ei, doarme cu domnul Manur. V-am rugat să veniți să mă vedeți ca să vă transmit un mesaj de la ea. Mi-a cerut să rezerv o cameră în acest hotel – spunând aceasta, a luat cu două degete o carte de vizită de pe masă și mi-a dat-o – și vrea să vă duceți acolo cu ea la cinci după-amiază. Înainte nu poate să vă vadă, vreau să spun la micul dejun și celelalte. Presupun că este o întâlnire galantă. Nu a făcut nici cea mai mică pauză între această observație și ceea ce a spus mai departe, ca și cum ar fi vrut ca remarca să fie

auzită, dar nu și luată în seamă: M-a însărcinat, de asemenea, să vă felicit pentru interpretarea din seara aceasta. Este sigură, zice, că a fost un mare succes. Regretă foarte mult că nu a putut să fie prezentă.

Am privit numele și adresa hotelului. Era pe aceeași stradă, aproape vizavi, după cum îmi aminteam – un hotel modest –, ca și cum ar fi fost primul pe care Natalia Manur l-ar fi văzut ieșind din al nostru.

— Mulțumesc – am zis. Apoi am șovăit: Ascultați, Dato, bănuiesc că domnul Manur nu știe nimic despre aceasta, nu-i așa?

Dato și-a stins țigara, fără să o termine, cu iritare, ori cu desperare încă recentă.

— Dumneavoastră ce credeți? Ați vorbit cu el azi-dimineață, l-ați cunoscut, nu-i așa? Aceasta nu s-a mai întâmplat niciodată.

— Ce nu s-a mai întâmplat niciodată?

— V-am spus că Natalia Manur nu avea amanți.

În fața lui Dato nu am fost în stare să mă îmbujorez.

— Dumneavoastră mi-ați spus că îl informați pe domnul Manur despre ceea ce știți și despre nimic altceva și că nu știați nici să-i aibă și nici să-i fi avut. Mâine, totuși – tot nu m-am înroșit –, mâine poate că va avea unul, și dumneavoastră veți fi la curent. Nu știu dacă aveți de gând să-l anunțați, dar mi se pare că pentru bărbatul acela este o mare diferență între a o face înainte sau după aceea.

Dato și-a scos cutia din buzunarul halatului și și-a aprins altă țigară cu degetele sale fine ce dădeau impresia că s-ar putea arde ca hârtia sau chibritul.

— Domnule, nu păreți să înțelegeți, ori veți face ceea ce v-am sfătuit și în același timp exclud că veți face asta. Dacă Natalia Manur se duce mâine la întâlnire și dumneavoastră la fel; dacă dumneavoastră nu vă limitați, cum v-am recomandat, să vă distrați puțin și să vă considerați satisfăcut cu aceasta, noaptea nu va fi câtuși de

puțin nevoie ca eu să-l anunț pe domnul Manur. Ea nu se va întoarce și el va pricepe că nu se va întoarce. Nu știu exact în ce moment al zorilor se va da bătut și o va admite (iar atunci va veni să mă caute), dar nu se va face ziuă fără ca el să fi înțeles. Este drept că măcar când se petrece cu adevărat, ea să fie scutită de a-i îndura scenele. Voi asista eu la ele. A tăcut o clipă și a dat afară fumul țigării pe fosele nazale, ca și cum ar fi încercat să-și ascundă un suspin. După care a adăugat: Dumneavoastră sunteți un privilegiat, nu vă dați seama?

După șederea aceea la Madrid nu am mai știut nimic despre Dato, nici măcar nu am fost în stare să-mi reprezint în imaginație chipul lui în cei patru ani scurși între evenimentele pe care le povestesc și dimineața aceasta. Acum îl văd încă bine, cu toate că știu că în zilele următoare trăsăturile lui feerice și fără vârstă se vor încețoșa din nou inevitabil. Îi văd bine părul creț și ochii ieșiți din orbite, mâinile minimale și gingiile ca de gumă, pantofii cu șireturi și halatul de mătase bordo (văd mai ales mâinile minuscule care nu aveau să mai adune restul lăsat de stăpână și cine știe dacă nu cumva recunoștința pentru gestul acela înclina atunci balanța). Îi văd și expresia disprețuitoare când eu, ieșind din cameră și întorcându-mă să-l întreb de ce nu încerca să împiedice întâlnirea, de ce o favoriza pe Natalia Manur împotriva soțului ei, mi-a răspuns cu voce ruginită și răgușită, pe jumătate ascuns de fumul dat afară:

— Este greu de știut pe cine favorizezi printr-o acțiune sau printr-o omitere, dar până la urmă obosești să nu ai preferințe.

Așa cum aceea a fost ultima oară când l-am auzit pe Dato vorbind, la cinci după amiaza în ziua următoare a fost prima oară când am văzut-o pe Natalia Manur fără însoțitorul ei, care, într-adevăr – umil, gata să se vândă, dedublat, supus în același timp propriilor alegeri –, nu ne-a urmat în după-

amiaza aceea cu nori verzui și portocalii și cu mult vânt, când Natalia Manur și cu mine am intrat împreună în camera închiriată la hotelul mai degrabă mizerabil, pentru că nu aveam unde să ne ducem în orașul ce fusese cândva al amândurora. Eu am închis ușa și, aproape fără să-mi dau seama, am abătut pe chipul ei o ploaie de săruturi cu înflăcărare tăcută, ca și cum m-aș fi grăbit să ajung la sufletul ei. I-am sărutat obrajii palizi, fruntea tare, pleoapele grele, buzele mari și decolorate. Și, fără să știe cum, ea s-a simțit înălțată de îmbrățișarea mea puternică, de parcă aș fi aruncat asupra capului ei un val ce avea să o consume la o simplă trecere.

Când vei muri, eu te voi plânge cu adevărat. Mă voi apropia de chipul tău transfigurat ca să-ți sărut cu disperare buzele într-un ultim efort, plin de trufie și de credință, ca să te înapoiez lumii ce te-a surghiunit. Eu mă voi simți rănit în propria-mi viață și îmi voi considera povestea ruptă în două de momentul tău definitiv. Eu îți voi închide ochii nesupuși și uimiți cu o mână de prieten și îți voi veghea cadavrul albit și schimbător toată noaptea și în timpul zadarnicei aurore ce nu te va fi cunoscut. Eu îți voi îndepărta perna și cearșafurile umezite. Eu, incapabil să concep existența fără prezența ta zilnică, voi dori să-ți urmez fără întârziere pașii contemplându-te fără răsuflare. Eu îți voi vizita mormântul și îți voi vorbi fără martori pe culmea din cimitir după ce voi urca pe coastă și după ce te voi fi privit cu dragoste și istovire prin piatra inscripționată. Eu voi vedea anticipată într-a ta propria-mi moarte, îmi voi vedea portretul și atunci, recunoscându-mă în trăsăturile tale rigide, voi înceta să cred în autenticitatea stingerii tale pentru ca ea să o întrupeze pe a mea și să-i dea verosimilitudine. Căci nimeni nu este în stare să-și imagineze moartea proprie.

Manur a așteptat patru zile ca să înceapă să moară, adică, să încerce să se sinucidă cu un pistol aflat în proprietatea sa, cu care îndrăznea să treacă granițe când o făcea în tren; și doar atunci – înainte de ziua de astăzi – am fost în pericol să o pierd pe Natalia Manur și a trebuit să o implor în camera de hotel și să-i spun, cum am visat: „Eu nu vreau să mor ca un tâmpit”. Ea a ținut să-i stea alături când se întrema și s-a întors lângă el, a rămas cu el cele trei săptămâni cât i-a durat nu însănătoșirea, ci agonia. Încercarea ce a părut nereușită și în cele din urmă s-a dovedit că nu era așa a fost dusă la capăt când eu mă aflam pe scena Teatrului *Zarzuela,* interpretând pentru a treia și ultima oară la Madrid rolul lui Cassio din *Otello* de Verdi, iar Natalia mă admira de pe fotoliul ei din stalurile pline. Când am aflat, întorcându-ne foarte târziu de la sărbătorirea noastră privată, Manur dormea deja într-un spital și totul lăsa să se creadă că nu-și va pierde viața. Îl găsiseră cu cinci ore mai devreme, îndată după ce se împușcase: o pereche – poate o pereche din Cuba sau din Canare – a greșit etajul: se jucaseră cu liftul după ce băuseră o mare varietate de cocktail-uri la barul de jos. Femeia, care ținea cheia în poșetă, a încercat să deschidă ușa camerei pe care o credeau a lor, dar fără rezultat; el, impacientat din pricina a ceea ce presupunea neîndemânare din cale-afară ei sau o nouă glumă, i-a smuls-o și, când luptau printre hohote și zadarnic cu broasca de la camera lui Manur, au auzit amândoi foarte limpede zgomotul împușcăturii venind dinăuntru și au tresărit. Anunțat de ei, portarul l-a informat pe director, care s-a dus la ușă cu șperaclul și însoțit de trei subalterni. A apărut și Dato, chemat și el numaidecât. Grupul nu a putut împiedica perechea

turmentată să-și continue drumul printre exclamații și râsete. După ce au bătut și nu au primit răspuns, au deschis și au intrat, găsindu-l pe Manur pe jos la picioarele unui fotoliu de pe care căzuse cu siguranță suferind impactul. Rămăsese cu spatele sprijinit de marginea fotoliului, poalele hainei îi erau pesemne șifonate. Briza făcea să danseze perdelele albăstrite de noaptea pogorâtă de curând. Era o lumină aprinsă, cea din baia deschisă, iluminând un dreptunghi. Manur nu se afla în dreptunghi. Era complet îmbrăcat ca pentru a ieși în stradă. Avea la ochi ochelarii pe care nu era sigur că îi va utiliza. Își ținea pistolul în mână – degetul arătător încă pe trăgaci – și în piept avea o gaură. Sângele începea să-i îmbibe cămașa, haina și cravata. Ca un comis voiajor.

Mâna șovăise și glonțul menit inimii ajunsese în plămânul stâng fără să afecteze nici un organ vital. Ori poate că mâna fusese fermă și rănise unde voise să rănească, deși riscând în cazul acesta o deviere fatală. La început s-a crezut că Manur va trăi, și nu a fost așa. Eu nu mă pricep la medicină, la răni, la arme și nici la gloanțe (în realitate nu mă pricep la aproape nimic în afară de profesia mea), dar mi s-a explicat că nu numai gloanțele sunt de obicei murdare – gloanțele se pare că *sunt* murdare –, ci o dată cu ele intră în corp bucata de haină pe care o străpung și o împing, iar hainele conțin la rândul lor bacterii care, dacă medicul nu este iscusit și conștiincios sau nu are noroc, pot provoca infecții grave pe care uneori nu este nimeni în stare să le mai oprească: aceasta s-a mulțumit mai târziu Natalia să-mi povestească despre cele întâmplate lui Manur. (Poate că, dacă el nu a avut grijă să o țină dreaptă când s-a împușcat, tocmai o parte din cravata verde pe care cu câteva zile în urmă căzuse în prezența mea o picătură de cafea i-a intrat în plămân, infectându-i-l și pricinuindu-i moartea, dar este cu neputință să știm că a fost așa și cu neputință să știm că nu a

fost așa, căci nu încape îndoială că nimeni nu mai ține minte – dacă a fost cumva cineva atent – cum era îmbrăcat exact când și-a tras glonțul; mă gândesc că Manur poate chiar a vrut să moară, dar nu imediat, ci cu Natalia la căpătâi – întruchiparea propriei sale vieți –, iar prin urmare nu a greșit ținta și a ochit bine, dar avusese grijă să murdărească mai întâi glonțul dinadins: cine știe dacă nu l-a mânjit și nu l-a uns cu bună știință în noaptea anterioară cu gunoiul din vreun tobogan când a trecut pe lângă el, înainte ca nesățioasele camioane ale orașului Madrid să înceapă să-l devoreze.) A murit, cum am spus, la trei săptămâni după tentativă (care în momentul acela, presupun, a încetat să mai fie) și până în ultima clipă i-a stat alături Natalia Manur. (Ea l-a văzut murind și niciodată nu mi-a vorbit despre moartea lui și nici despre aceste trei săptămâni, despre care nu știu nimic.) Eu mi-am anulat un recital de cântece pentru care aveam contract la Lisabona câteva zile mai târziu și m-am întors la Barcelona la două zile după împușcătura din camera de lux sau – ceea ce este același lucru – în dimineața următoare după ce Natalia Manur a părăsit al doilea hotel unde am locuit, iar eu am rămas prin urmare fără ea, dacă nu mă înșel, doar o singură noapte. (Am cumpănit, cred, că trebuie să o pregătesc pe Berta pentru momentul când – o dată însănătoșit sau mort Manur – Natalia se va hotărî să mă caute din nou și să se întoarcă la mine. Dar gândul acesta nu mi-a apărut în vis.)

Eu nu l-am văzut, vreau să spun pe Manur însângerat, nici bandajat, nici convalescent sau muribund. Firește, nici mort. Am considerat întotdeauna că a făcut o greșeală bărbatul acela despotic care părea incapabil să le comită, și totuși comitea atâtea. Deși nu știu care și, în realitate, știu doar ce i-a povestit Dato Nataliei, iar ea, la rândul ei, mi-a povestit mie: că Manur și-a petrecut primele trei zile de singurătate ducând la

capăt, fără abateri, activitățile programate anterior descoperirii sale din noaptea (sau din dimineața) următoare premierei mele. După Dato, reacția inițială i-a fost foarte cumpătată, contrar așteptărilor și contrar de asemenea celor obișnuite în timpul vechilor alarme false sau mai puțin anticipate. Nici măcar nu a încercat să-i smulgă secretarului informații despre locul unde ne aflăm, aproape vizavi, de fapt, de unde stătea el. A spus Dato – povestea Natalia – că a părut îngândurat, dacă nu nepăsător și, mai ales, fără nici cea mai mică dorință de a vorbi despre fugă, nici măcar ca să se tânguiască. Dacă a fost ceva ciudat în comportamentul lui, spunea Dato (însă Dato putea minți în această privință și în toate, așa cum poate minți oricine când povestește ceva ce știe doar el sau zice că știe), singurul lucru nelalocul lui pe care l-a observat a fost că în două din acele după-amieze a aprins și s-a uitat îndelung la televizor, lucru neobișnuit la un om atât de agitat și de activ ca domnul Manur (a văzut că urmărea un concurs și un meci al echipei Real Madrid). După-amiaza sau seara când a încercat să se omoare, și chiar a reușit, a fost precedată de o zi de lucru normală – ceea ce în cazul lui însemna intensă – și nu a dat dispoziții speciale nici nu s-a străduit să lase rezolvate toate problemele ce îl aduseseră la Madrid. Rămâneau multe lucruri nesoluționate, până și două întâlniri stabilite pentru dimineața următoare, în principiu penultima a șederii sale. Nimic – spunea Dato –, nici în cele șaptezeci și două de ore dinainte și nici în ziua tentativei, nu lăsa să i se bănuiască intențiile. Poate că nu le-a avut. Poate că Manur s-a întors obosit în camera lui la căderea serii și s-a întins, îmbrăcat, în patul dublu după ce și-a lăsat pălăria verde pe aceeași cuvertură, ignorând cu siguranță superstiția care interzice să pui o pălărie pe un pat. Poate că după ce a zăcut întins zece sau cincisprezece minute a aprins televizorul cu telecomanda și s-a uitat la

vreo emisiune singur, cum făceam eu când mă întorceam la Barcelona cu Berta după călătorie și cum nu izbutea să o facă Natalia în ultimele noastre camere de lux din marile capitale ale lumii unde am cântat. Poate că în după-amiaza sau seara aceea nu erau concursuri și nici meciuri. Poate că Manur s-a ridicat atunci și a deschis dulapul ca să se schimbe sau să-și pună un halat tot de mătase, dar, spre deosebire de cel pe care i l-am văzut lui Dato, pesemne că de culoarea cafelei sau verde, preferatele domnului Manur conform imaginației mele sau ideii mele devenite definitive despre el. Dar poate că nu a apucat să se schimbe și nici să-și pună halatul, căci în dulap a văzut, cum am văzut eu astăzi în cele din casa mea, multe rochii lăsate în urmă de Natalia Manur, care în sordidul hotel de vizavi a venit doar cu strictul necesar într-o valiză flexibilă de mărime medie pe care am contemplat-o pe podeaua camerei timp de patru zile și pe care ea o mai are încă și a luat-o azi-dimineață cu ea. Poate că Manur a atins rochiile cu degetele lui grăsulii, poate le-a sărutat cu buzele lui groase ori și-a frecat chipul cu trăsături grosolane de stofele parfumate și inerte, iar barba mijită (trebuie să și-o radă din nou pe înserat, dacă mai pleacă) împiedică materialele să-i alunece suav pe obraji. Manur vede înserarea pogorând: deschide balconul ca să vadă mai bine cum se lasă seara și un aer de primăvară, ce nu este caracteristic țării lui, flutură ușor perdelele încă nealbăstrite și care erau identice cu cele pe care le aveam eu, deși în camera mea, în schimb, nu era un pat dublu, ci două gemene cu un covor în mijloc. Manur își pune ochelarii și își întoarce privirea către televizorul care nu oferă nimic interesant; apoi se uită afară: cerul Madridului, un avion de care nu-mi va mai fi frică, strada, piața, femeile ieșind aranjate, mașinile în mii de culori. Nu este țara lui. Ochii lui de culoarea coniacului contemplă îndelung, cumpătați, prin ochelari: nu mai trec

repede și nici nu se mai simt răsfățați de univers. Manur stinge televizorul și aprinde lumina de la baie, iar în oglindă se vede în treacăt pe el însuși – propria-i vigoare – fără să se oprească. Își netezește puțin părul fără să-și dea seama că o face. Urinează cu ușa deschisă, încă nu și-a dat jos haina. Se întoarce în cameră, privește apusul. Se așează și așteaptă să se facă noapte. Nu miroase a nimic. Ziua mea este pe sfârșite, mi se face somn și mă întreb ce voi visa în noaptea aceasta când voi lăsa stiloul și mă voi culca singur. Conștiința îmi este obișnuită să vegheze (*gennaio, agosto, novembre*). Manur își privește mâna în penumbră. Astfel, pe scaun, îmbrăcat de stradă, îl năpădește dorința de a se anihila. Mâna mea este în penumbră. Dar nu trebuie să vă îngrijorați, eu aș fi incapabil să-i urmez exemplul.”

Mai 1986

DOUĂ EPILOGURI

NICI UN TEREN OPRIT[3]

Apărat de un titlu neîndoielnic neutru și demn de secolul al XIX-lea, *Bărbatul sentimental*, romanul lui Javier Marías abordează o situație veche de când lumea: conflictul dezlănțuit într-un triunghi amoros care – știe toată lumea – ca să se încheie cum trebuie este necesar să se sfârșească printr-un deznodământ fatal, cu moartea, nefericirea sau despărțirea celor trei protagoniști. Totul în afară de finalul fericit pentru doi cu prețul nenorocirii unuia.

Se poate spune că romanul lui Javier Marías nu se îndepărtează prin nimic de linia clasică a genului; ca și cum nu ar fi de ajuns, relatarea este scrisă la persoana întâi, o dată ce s-au terminat întâmplările dramei, învăluită în parte în ceața unui vis atât de intens încât obligă povestitorul – unghiul triunghiului care provoacă discordia – să prefacă retrăirea într-o mărturisire scrisă. Astfel – se va spune –, nu adaugă nimic nou subiectului, abia aduce ceva inedit unei teme nu mai puțin cunoscute din pricina vastei întinderi în variații reduse. Și, după părerea mea, tocmai aceasta și-a propus Javier Marías, un statornic cititor de romane europene, pe cât de pasionat de clasici, pe atât de atent la ultimele produse de pe piață, mai puțin bătătoare la ochi . Este foarte posibil ca cititorul avid de noutate – fie că se află în căutarea unei noi variante a veșnicului conflict, fie a unei tratări ultramoderne a acestuia, saturat cu locuri comune și cu vorbăria deșartă din 1987 – să ajungă la ultima pagină cu senzația că i s-a furat ceea ce îl interesa cel mai mult. Însă este de asemenea cu putință să bage de seamă că a fost surprins printr-un alt fel de noutate, mult mai puțin izbitoare și

foarte rară în produsese obișnuite ale pieței: excelența literară cu care autorul abordează tema, ca și cum, conștient că un subiect este puțin mai mult decât un artificiu ce îi va permite să se recreeze în detalii sau un domeniu de observație unde să-și pună la încercare virtuțile unui instrument în stare să capteze ceea ce alții nu au reflectat, s-ar fi angajat să-și demonstreze lui însuși că nici un teren, oricât de abuziv ar fi fost cultivat, nu este oprit pentru activitatea condeiului.

Bărbatul sentimental este al cincilea roman al lui Javier Marías și, după părerea mea, așa cum încheie o etapă a creației sale, deschide în același timp alta nouă, cu caractere ce se observă deja vădit. În 1971 publicase, la nouăsprezece ani, o excelentă și crudă pastișă, *Domeniile lupului*, al cărui titlu constituie o metaforă sintetică a unora dintre preocupările autorului, destul de obsedat de persoanele dure și impenetrabile care se topesc în dragoste. În *Traversarea orizontului*, *Monarhul timpului* și în *Secolul* caracterele intenționat artificioase și melodramatice și-au pierdut progresiv consistența ca să lase loc notelor intime, reflecțiilor de o anumită profunzime și amănuntelor schițate scrupulos. În *Bărbatul sentimental* caracterele acestea sunt reduse la doi cântăreți, dintre care unul, Heldentenor-ul, este protagonistul surprinzătoarei anecdote comice a romanului (pagina 102) și celălalt încearcă prin toate mijloacele să pară, să simtă, să iubească și să scrie ca o persoană educată. Cu trei unghiuri – ne spune Marías, ca un corolar literar al unui principiu geometric – se creează o lume de infinite figuri și relații.

JUAN BENET

3 Recenzie publicată în 1987.

CEEA CE NU S-A ÎMPLINIT[4]

La originea *Bărbatului sentimental* se află două imagini: prima ar putea aparține, mai degrabă decât realității, unei ediții ilustrate din *La răscruce de vânturi* sau vreuneia dintre versiunile cinematografice realizate după romanul scris de Emily Brontë. Imaginea prezintă un bărbat și o femeie despărțiți de un gard într-un peisaj rural. Stau de vorbă, poate abia s-au întâlnit, poate își iau rămas bun. Imaginea aceasta, totuși, nu apare în cartea mea; a avut rol de stimul, a fost palpitația originală – după expresia lui Nabokov – și a dispărut. A doua imagine este reală și a rămas în carte, în prima parte: călătorind cu trenul de la Milano la Veneția am avut în față, timp de trei ore, o femeie răspunzând exact descrierii fizice și morale pe care cititorul o va găsi la câteva pagini după ce se va apuca să citească. În momentul când am început să scriu aproape că aveam doar aceasta și fraza ce deschide povestirea.

Acesta îmi este modul obișnuit de a lucra. Am nevoie să tatonez și nimic nu m-ar plictisi sau nu m-ar face să dau înapoi mai mult decât să știu cu exactitate dinainte, începând un roman, ce va fi acesta: ce personaje îl vor popula, când și cum vor apărea sau dispărea, ce va fi viața lor sau fragmentul din viața lor pe care îl voi istorisi. Toate acestea se produc în timp ce se scrie romanul, aparține domeniului *invenției* în sensul etimologic de descoperire, aflare; sunt chiar momente când te oprești și vezi deschise două posibilități de continuare, total opuse. Odată încheiată cartea – adică, odată încheiată *descoperirea*, odată ce cartea *este* într-un fel anume, pe care publicarea îl face nestrămutat –,

pare cu neputință că ar fi putut fi diferită de felul în care este. Și atunci *crezi* că poți să vorbești despre ea, chiar că poți să o explici cu alte cuvinte decât cele folosite în carte, ca și cum acestea nu ar trebui să fie de ajuns în toate cazurile.

Bărbatul sentimental este o poveste de dragoste în care dragostea nu se vede nici nu se trăiește, ci se anunță și se amintește. Se poate întâmpla aceasta? Ceva ca iubirea, care este mereu urgentă și cu neputință de amânat, impunând prezența și ducerea la capăt sau consumarea imediată, poate fi vestită fără să existe încă, ori amintită cu adevărat când nu mai există? Vestirea însăși și simpla amintire fac oare, *deja* și *încă* respectiv, parte din această dragoste? Nu am habar, dar cred că dragostea se întemeiază în mare parte pe propria-i anticipare și pe propria-i evocare. Este sentimentul care presupune cele mai mari doze de imaginație, nu doar când este intuit, când este prevăzut, nu doar când cine l-a trăit și l-a pierdut simte nevoia să și-l lămurească, ci și când iubirea se dezvoltă și este în plină vigoare. Să zicem că este un sentiment care cere întotdeauna ceva fictiv *în afară* de ceea ce îi oferă realitatea. Cu alte cuvinte, dragostea are întotdeauna o proiecție imaginară, oricât de tangibilă sau de reală am crede-o la un moment dat. Este întotdeauna gata să se împlinească, este tărâmul lucrurilor care pot fi. Ori al celor ce au putut să fie.

Pe acest tărâm se mișcă toate personajele din *Bărbatul sentimental*, ori măcar suntem martori la acele fragmente din poveștile lor când – prin anticipare sau prin amintire – sunt siliți să conviețuiască cu iubirea mai degrabă când nu o au încă sau când au pierdut-o. Diferența dintre cele două personaje masculine ale cărții constă în faptul că, așa cum unul dintre ei nu se mulțumește cu această dimensiune imaginară, în perspectivă sau fictivă, ci face pașii necesari pentru ca dragostea întrevăzută să fie dată la o parte de dragostea trăită

(pentru ca dragostea să i se împlinească), celălalt, adevăratul bărbat sentimental, este cel ce a acceptat – cu răbdare, dar nu și cu resemnare – calea imaginară, unilaterală și s-a instalat vital în ea. Pentru primul personaj, sfârșitul dragostei sale nu va fi foarte grav – cum de fapt nu este aproape pentru nimeni în societatea actuală – pentru că de când a optat pentru realitate, ori dacă se preferă pentru cele *împlinite*, a ales punctul de vedere al memoriei, care face suportabil orice. Celălalt personaj, în schimb, pierzând o dragoste neîmplinită (și concepută ca atare), se vede silit să părăsească adevăratul tărâm al dragostei, cel al posibilității și al imaginației. Și această pierdere, în special, îl aduce în pragul desperării.

La mijloc se află un personaj feminin, Natalia Manur, prezentată în roman doar în mod nedeslușit, ca printr-un văl. O singură dată poate fi văzută lămurit, la început, adormită, cum am văzut-o eu pe femeia din trenul Milano – Veneția. Aceasta poate să surprindă, fiind vorba despre un personaj central. Dar poate că face parte din stirpea femeilor de ficțiune, care (la fel ca Penelopa, ca Desdemona, ca Dulcinea și ca atâtea altele mai puțin nobile) sunt și nu sunt: fără îndoială cele mai periculoase pentru cine intră în contact cu ele, iar povestitorul din *Bărbatul sentimental* nu pare să ignore lucrul acesta: „Știu bine”, spune, „că nu există supunere mai trainică decât cea clădită pe prefăcătorie, ori mai mult decât atât, pe ceea ce nu a existat niciodată”. Trebuie să ne întrebăm dacă povestitorul nu a vrut cumva să spună de asemenea: „pe ceea ce nu s-a împlinit”.

JAVIER MARÍAS

4 Publicat pentru prima oară în martie 1987, ca prolog la ediția romanului *Bărbatul sentimental* în editura Círculo de Lectores.

Cuprins

Prolog
Bărbatul sentimental
Două epiloguri
    Nici un tren oprit
    Ceea ce nu s-a împlinit

Table of Contents

Prolog 5
Bărbatul sentimental 10
Două epiloguri 143
Nici un tren oprit 144
Ceea ce nu s-a împlinit 146